

Poslanstvo katoliških šol — odgovor na sodobne izzive

Zbornik prispevkov z mednarodnega simpozija

Druga knjiga iz zbirke Katoliško šolstvo, ki jo izdaja Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva (IREŠ), prinaša prispevke z mednarodnega simpozija, ki je novembra 2014 potekal v Zavodu sv. Stanislava v Ljubljani. Na njem so udeleženci z različnih zornih kotov osvetlili identiteto katoliške šole, izpostavili konkretne izzive, poudarili posebnosti in pomembnost vzgoje ter predstavili specifične katoliškega šolstva po posameznih državah. Želimo si, da bi bila vsebina prispevkov spodbuda za nadaljnje razmisleke in dejanja.

Uredniki

IREŠ, ki deluje v Zavodu sv. Stanislava, znotraj polja katoliškega šolstva pa tudi širše razvija strateške odgovore na področju vzgoje in izobraževanja. Poleg opravljanja analiz stanja in kakovosti ter spodbujanja projektov inovativne pedagogike se loteva tudi priprave strokovnih usposabljanj za učitelje ter vzpostavitev posebnega spletnega portala za izmenjavo idej in dobrih praks.

POSLANSTVO KATOLIŠKIH ŠOL

– ODGOVOR NA SODOBNE IZZIVE

Zbornik prispevkov z mednarodnega simpozija

Zbirka katoliško šolstvo, 2

Poslanstvo katoliških šol – odgovor na sodobne izzive

Zbornik prispevkov z mednarodnega simpozija

Uredniki: dr. Roman Globokar, dr. Tadej Rifel in Marko Weilguny

Recenzenta: dr. Anton Jamnik, dr. Stanko Gerjolj

Prevod: Monika Novak in mag. Gregor Lavrinec

Lektoriranje: Monika Novak, dr. Donald F. Reindl in Dawn O. Reindl

Prelom in oblikovanje: Urška Alič

Izdal in založil: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva (IREŠ)

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 500 izvodov

Ljubljana, Šentvid 2015

Cena: 6,90€

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.018.56:272(497.4)(082)

37.018.56:272(4)(082)

POSŁANSTWO katoliških šol – odgovor na sodobne izzive : zbornik prispevkov z mednarodnega simpozija /
[uredniki Roman Globokar, Tadej Rifel in Marko Weilguny ; prevod Monika Novak in Gregor Lavrinec]. – Ljubljana :
Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, 2015. – (Zbirka Katoliško šolstvo ; 2)

ISBN 978-961-93706-1-2

1. Globokar, Roman

278306816

»Temelj je človek. Zato se mi zdi, da je tista osnovna vrednota, ki jo ima katoliško šolstvo, človek kot takšen. V katoliški šoli mora biti človek vedno v ospredju kot tisti, h kateremu smo poslani. Pošilja pa nas On, ki je Stvarnik vsakega posameznika, Stvarnik vsakega človeka. On pošilja katoliške pedagoge in vse odgovorne v katoliških šolah k temu človeku, da mu posredujejo vse tisto, kar mu Bog želi dati, da bo mogel zrasti v zrelega, odgovornega, samostojnega in veselega človeka.«

*Nadškof Zore v otvoritvenem nagovoru na simpoziju
o poslanstvu katoliških šol novembra 2014 v Zavodu sv. Stanislava*

PREDGOVOR

Pred vami je zbornik prispevkov z mednarodnega simpozija z naslovom »Poslanstvo katoliških šol: odgovor na sodobne izzive«, ki je potekal od 27. do 29. novembra 2014 v Zavodu sv. Stanislava v Ljubljani. Povod za simpozij je bil dokument »Poslanstvo katoliških šol danes – vnema, ki se ponovno vrača«, ki ga je aprila 2014 izdala Kongregacija za katoliško vzgojo v Vatikanu. V tem dokumentu kongregacija spodbuja posamezne deležnike na področju katoliškega šolstva po vsem svetu, da ovrednotijo svoje delovanje, opredelijo glavne izzive, s katerimi se trenutno soočajo, oblikujejo smernice za prihodnost. S srečanjem v Ljubljani smo želeli prispevati svoj delež pri iskanju poslanstva katoliških šol danes. V ospredju našega razmišljanja je bilo poslanstvo katoliškega šolstva v Sloveniji, ki pa smo ga osvetlili znotraj širšega evropskega konteksta. Zelo veselili smo bili številnih gostov iz tujine, ki so nam približali svoje izkušnje in razmišljanja. Opazili smo, da se na različne načine povsod postavljajo podobna temeljna vprašanja. Izkušnje drugih držav nam lahko pomagajo pri iskanju odgovorov na naše izzive. Hkrati pa so nas obogatila tudi izmenjava izkušenj na katoliških šolah pri nas.

Srečanje je potekalo v zelo sproščenem in konstruktivnem vzdušju. Veliko je bilo časa za pogovor in izmenjavo mnenj. Nekaj glavnih poudarkov iz razprav je vključenih v izjavo, ki smo jo oblikovali ob koncu simpozija. Želimo si, da bi vsebina prispevkov dala nov zagon katoliškemu šolstvu pri nas, da bi okrepila našo identiteto in hkrati našo dialoško odprtost do vseh, ki si prizadevajo za vzgojo in izobraževanje v Sloveniji. Želja udeležencev simpozija je bila, da bi bile katoliške šole konstruktiven partner pri oblikovanju šolskega prostora pri nas in tudi v širšem evropskem prostoru. Nikakor se ne smemo zapirati v geto, ampak je naše poslanstvo, da prispevamo k bogatenju skupnega dobrega in da smo odprti za sodelovanje z vsemi.

Z objavo prispevkov simpozija želimo prispevati k večji prepoznavnosti katoliškega šolstva in ki preseганju različnih predsodkov in zmot, ki se pojavljajo v slovenskem prostoru. Poslanstvo katoliških šol je, da otrokom in mladim pomagamo zrasti v razgledane in plemenite ljudi, ki bodo pripravljeni na življenje v sedanjem svetu, opremljeni z vrednotami in veščinami, ki omogočajo celostni osebni razvoj in spodbujajo odgovornost za skupno blaginjo. Nekaj usmeritev za uresničitev tega poslanstva boste lahko našli tudi v tem zborniku.

Zborniku smo na začetek dodali intervju z ljubljanskim nadškofom, p. Stanislavom Zoretom, ki se je tudi osebno udeležil odprtja simpozija. Temu sledijo prispevki, ki so glede na vsebino, razdeljeni v štiri različne sklope. Na začetku vsakega najdete uvodnik, ki na kratko povzema vsebino zbranih prispevkov. Na koncu posameznega prispevka smo oblikovali tudi kratke spodbude za nadaljnje korake. Zbornik zaključuje že omenjena sklepna izjava simpozija.

dr. Roman Globokar
Boston, Massachusetts, februar 2015

KAZALO

Intervju z ljubljanskim nadškofom, patrom Stanislavom Zoretom	11
1. IZZIVI ZA KATOLIŠKO ŠOLSTVO	
dr. Etienne Verhack: Predstavitev Kongregacije za katoliško vzgojo in dokumenta Vzgoja in izobraževanje danes in jutri	19
Marko Weilguny: Raziskava o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji 2014	31
2. VPRAŠANJE IDENTITETE KATOLIŠKIH ŠOL	
dr. Roman Globokar: Identiteta katoliških šol med tradicijo in novostjo	41
prof. dr. Carlo Nanni: Krščansko izročilo in poučevanje	48
msgr. Jim Cassin: Identiteta katoliške šole	52
3. KATOLIŠKO ŠOLSTVO V EVROPI	
prof. dr. Ivan Štuhec: Položaj katoliškega šolstva v kontekstu slovenske šolske politike: ovrednotenje in perspektive	65
Luigi Fere: Katoliško šolstvo v Italiji: stanje in izzivi	71
Guy Verzele: Izkušnja večkulturnosti v katoliški šoli v Flandriji, Belgija	77
Josip Krpić: Izzivi in poslanstvo katoliških šol v Bosni in Hercegovini	86
dr. Niko Tunjić: Katoliško šolstvo na Hrvaškem: stanje in izzivi	92
Péter Andrásfalvy: Katoliško šolstvo na Madžarskem: stanje in izzivi	95
4. POSEBNOSTI KATOLIŠKE PEDAGOGIKE	
mag. Gregor Celestina: Vzgojni načrt v katoliških šolah	103
Lidija Hamler: Katoliški dijaški domovi – šola za življenje	108
Peter Polc: Posebnost salezijanske pedagogike	114
msgr. Slavko Rebec: Uvajanje sodobnih pedagoških pristopov pri religijskem pouku	121
SPODBUDE	129
SKLEPNA IZJAVA	133
UPORABLJENI VIRI	135

INTERVJU Z LJUBLJANSKIM NADŠKOFOM, PATROM STANISLAVOM ZORETOM

Ko ste bili imenovani, so vas vsi spraševali, kaj ste razmišljali, kakšni so bili vaši občutki, skoraj tako kot novinarji sprašujejo športnike ob izjemnih dosežkih. Ta najin pogovor pa želiva zastaviti bolj konkretno. Tako me zanima, kdaj ste začeli razmišljati o šolstvu? Kako visoko na lestvici prioritet je šolstvo?

Vsekakor je področje šolstva precej v ospredju. Stvari ne bi razvrščal pod ena, dva, tri. V nekem trenutku, v neki konstelaciji zadev, je v ospredju eno področje, takoj naslednji teden pa se recimo bolj posvetiš drugemu, glede na okoliščine, glede na to, kaj zahtevajo razmere. Vsekakor vidim šolstvo, tako katoliško šolstvo kot tudi šolstvo na splošno, kot enega pomembnejših dejavnikov za življenje naše Cerkve in našega naroda, kajti šolstvo vsekakor oblikuje znanje generacij, ki bodo prevzemale odgovornost v naši družbi čez določen čas. Zato ni vseeno, kakšno znanje imajo ti ljudje, kako to znanje pridobivajo in na kakšne vrednote to znanje gradijo. Zdi se mi izjemno pomembno, da v to pridobivanje ali pa posredovanje znanja vedno vključujemo tudi vzgojo in mislim, da je tega v naših javnih šolah premalo. Dogaja se tudi, da morajo za red ali pa vsaj za nekakšno vzdržnost sistema skrbeti varnostniki, kar je pravzaprav nekaj nepojmljivega in bi nas moralo vse krepko skrbeti, na kakšen način odgovoriti na to stanje oziroma kaj manjka, kje je tista napaka, da do tega sploh prihaja. Sam vsekakor mislim, da dokler ljudi ne vzgajamo, dokler polnimo bolj ali manj samo možgane, toliko časa manjka tisto temeljno, kar naj bi šola dajala: pomagala človeku v njegovi rasti, ne samo v njegovem izobraževanju.

Že preden ste postali škof, ste bili v stiku s šolstvom na tak ali drugačen način. Vaše mnenje se ni izoblikovalo zgolj v zadnjih mesecih, ko ste postali škof. Kakšna je bila vaša izkušnja, ko ste kot provincial obiskovali frančiškanske župnije, ko ste bili v stiku z odgovornimi za mladinsko pastoralo? Poleg vtisa pomanjkanja vzgoje – kako ste videli šolstvo in kako specifično vlogo katoliških šol?

V teh srečanjih z mladinskimi kateheti in preko njih seveda tudi z mladino, se človek srečuje s posebno skupino mladih. Na nek način so to izbrani ljudje, ki imajo drugačne interese, ki s tem, ko prihajajo v mladinske skupine in so dejavni v okviru Cerkve, kažejo tudi, da imajo drugačna zanimanja in drugačne potrebe. Tako da je preko teh ljudi zelo težko soditi o šolstvu na splošno. Bolj sem si nekakšno sliko glede tega ustvarjal v pogovorih z nečaki in nečakinjami in tudi z nekaterimi pedagoškimi delavci, ki jih poznam, in so dejavni v javnih šolah. Vsi izražajo nekakšno težavo, zadrego, na kakšen način pristopati k otrokom. Na kakšen način biti otrokom učitelj, ker se zdi, da ne potrebujejo

nikogar. Pogosto postanejo tudi nekakšna tarča, na katerih starši sprostijo vse tiste frustracije, ki jih doživljajo v svojem poklicnem življenju in pri svojih vzgojnih težavah. Tam sem videl, kako so dostikrat ti ljudje v krču in dejansko nemočni. Kar zadeva katoliške šole, sem bil vesel, da jih imamo, vesel njihovih uspehov in včasih malo zaskrbljen nad tem, da so morda vzgajale preveč elitistično. Ampak sedaj vidim, da so se ti poudarki premaknili in tega sem vesel, da se zares vzgaja ljudi, ki znajo biti odgovorni in odgovorno uporabljati svoje znanje za služenje drugim ljudem, kar se mi zdi, da potem ustvarja neko družbo prihodnosti, dejansko prihodnost.

V času, odkar ste škof ste se nekoliko bolj seznanili tudi s situacijo v katoliških šolah. Konkretno v vaši škofiji je Zavod svetega Stanislava, druga dva zavoda oz. trije pa so pod pristojnostjo drugih škofov oz. reda. Koliko se škofoje med seboj v okviru Škofovске konference pogovarjate o stanju katoliških šol, ki jih imate v svojih škofijah?

Tako kot sem rekel na začetku, te stvari dobijo svoj poudarek občasno. Toliko je področij in toliko tem, da je nemogoče, da bi se na vsakem zasedanju Škofovске konference ukvarjali s katoliškim šolstvom in z vzgojo v naših šolah. Vsekakor pa vidim, da se vsi škofoje zavedajo pomembnosti tega področja in verjamem, da bi z veseljem ustanovili še več takih šol, če bi možnosti dopuščale. Zaenkrat smo tam, kjer smo. Sam osebno pa moram reči, da razmišljam v tej smeri – nisem se še o tem konkretno pogovarjal, ste prvi, ki mu razodevam to svojo misel – namreč: na kakšen način našemu učiteljskemu in profesorskemu kadru, ki prihaja iz izobraževalnih ustanov, iz katerih prihaja, pomagamo dobiti tisti plus, tisti dodatek, da postanejo dejansko učitelji oz. profesorji na katoliški šoli. To je vprašanje, ki ga imam, odgovora še nimam. V prihodnosti se bom gotovo posvetil iskanju le-tega.

To je bil tudi eden izmed poudarkov našega simpozija v novembru. Profesorji, učitelji in tudi vodstva šol so namreč izrazili ravno pomanjkanje neke možnosti za formacijo, ne samo v strokovnem znanju in pedagoških pristopih, ampak mogoče prav v sposobnosti za evangelizacijo. V končni fazi so tudi učitelji v službi evangelizacije. Preden se posvetiva temu vprašanju, samo še eno vprašanje na institucionalni ravni. Na nivoju Škofovске konference obstaja Komisija za šolstvo. Kako vi vidite vlogo te komisije?

Konkretnjeje se moram z delovanjem komisije, ki v prenovljeni sestavi ravno pričinja z novim mandatom, še seznaniti. Vidim pa mesto te komisije v tem, da spremlja dogajanje v družbi na področju visokega šolstva, da identificira potrebe, ki obstajajo, probleme, ki se porajajo, in skuša najti ustrezne odgovore na izzive, ki jih postavlja čas in včasih zakonodaja. Hkrati pa se mi zdi, bi morala ta komisija biti tudi nekoliko preroška. Iskati poti naprej, iskati, na kakšen način naše šolstvo razvijati, da bo dejansko raslo v šolo, ki bo oblikovala in usposabljala človeka za družbeno in poklicno in tudi čisto osebno človeško življenje v okolju, v kakršnem smo. Tu bo treba biti vedno znova pozoren in hkrati tudi dovolj ponižen, da lahko svoje napravi tudi Božji duh, da ne bi imeli vsega v svojih analizah in potem videli krhkost teh analiz.

Pa se vrniva nazaj k tistemu vprašanju, ki je bilo izpostavljeno tudi na simpoziju. Dve pobudi sta bili izkristalizirani tudi v končni izjavi. Prva je bila center oziroma možnost izobraževanj za usposabljanje učiteljev, druga pa želja po nekem spletnem mestu, ki bi bilo za vse učitelje, ne samo tiste na katoliških šolah, zatočišče, baza idej in možnost za delitev dobrih praks. Sklepam, da se z obema ponudbama precej strinjate?

Ja in zelo sem vesel, da razmišljate tudi širše, ne samo v okviru učiteljev in profesorjev katoliških osnovnih in srednjih šol, ampak da skušate v načrtovanje zajeti tudi vse ostale pedagoške delavce. Kajti veliko kristjanov je tudi učiteljev, je profesorjev po državnih osnovnih in srednjih šolah in mislim, da tudi ti potrebujejo nekakšna orodja, da lahko kot kristjani vstopajo v ta prostor, da kot kristjani vstopajo v pedagoški proces. Da ne doživljajo nekakšne razcepljenosti svoje osebnosti. Tam do šolskega praga pride kristjan, naprej pa naj bi šlo neko anemično, brezskrbno, brezduhovno bitje, brez vsakega prepričanja, brez vsake vere, kar pomeni, da od praga šole naprej stopa nekakšen invalid, nekakšen pohabljenec. Pomagati tem ljudem na primerne načine, da lahko živijo svoj poklic in svojo vero, se mi zdi dragoceno.

Trenutno se za njih nekako najbolj zavzema oz. jim ponuja dodatno ponudbo Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Z njimi ste verjetno nekoliko že seznanjeni, kako vidite njihovo vlogo v celotnem sistemu?

Dragocena je. Pravzaprav so oni že pred leti začeli orati ledino na tem področju in tudi danes nadaljujejo z organizacijo in organiziranjem katoliških pedagogov po posameznih regijah. In vidim, da to pomaga, je v oporo našim ljudem. Zaradi tega, ker dejansko ni dobro človeku samemu biti, kakor stoji zapisano v začetku Svetega pisma. To ne velja samo za odnos med moškim in žensko, za iskanje med spoloma, ampak velja za vsako človeško dejavnost. Tudi v tej poklicni dejavnosti naših pedagogov, učiteljev in profesorjev ni dobro samemu biti. Zato jim to povezovanje, ki je po eni strani na njihovi strokovni ravni, po drugi strani pa na zelo človeški ravni in tudi na ravni verujočih ljudi, gotovo pomaga, da se lažje soočajo z vsem, kar jim nalaga pedagoški proces.

Ne samo za te, ampak tudi za tiste, ki delajo v katoliških šolah, smo v raziskavi, ki smo jo opravili lani poleti za Kongregacijo za katoliško vzgojo, ugotovili, da se učitelji in vodstva šol včasih čutijo nekoliko prepuščeni sami sebi, da se glede na svoje želje premalo čutijo del občestva Cerkve. Zagotovo lahko razumemo neko potrebo po subsidiarnosti, po razdeljeni odgovornosti, ki jo imajo nosilci posameznih vlog, pa vendarle – vidite kakšno boljšo, kakšno večjo priložnost za povezovanje, za vključevanje tako na ravni med šolami kot na ravni šol v drugih škofijskih strukturah in v končni fazi tudi med učitelji?

Gotovo je, da se morajo kolektivi najprej povezovati med seboj. Najprej že znotraj ene same ustanove. Da ni vsaka predavalnica, vsak razred svet zase, in da tudi vsak profesor, učitelj ni svet zase, ampak da dejansko živijo in dihalo skupaj. Graditi je treba na tem, na čemer pravzaprav sloni Katoliška cerkev, na občestvu verujočih in zato se

mora tudi v posamezni šolski ustanovi najprej vzpostavljati to občestvo, ki tam živi in dela. Prihajati mora do pretoka tako na osebni ravni, na osebni komunikaciji med ljudmi, kakor tudi do stalnega pretoka na strokovni ravni, na strokovnem usposabljanju, da postajajo vedno bolj usposobljeni za opravljanje svojega dela, svojega poklica in pa tudi na ravni življenja in utripa ustanove, ne samo jaz ti kot dva učitelja, ampak moj razred tvoj razred, moji dijaki tvoji dijaki, da na ta način zares postajajo eno samo občestvo.

Potem je vsekakor potrebno tudi povezovanje med ustanovami, med različnimi gimnazijami. Vsaka ima namreč neko svojo specifiko, ima svojo posebnost in prav te posebnosti, ki morda niso nič velikega, lahko pomenijo obogatitev. Ko se srečujejo med seboj, se rodijo nove ideje, morda neki novi poudarki.

Šole niso vpete samo v uradne strukture Cerkve, ampak so tudi vpete v življenje Cerkve kot take. Kjer dijaki oziroma profesorji izhajajo iz nekega konkretnega verskega občestva, iz neke konkretne župnije, hočeš nočeš utrip gimnazije prenašajo tudi na tisto krajevno raven. Tam budijo zanimanje, da ljudje v roke vzamejo poročila, berejo, kaj se dogaja, so veseli in ponosni ob uspehih, in tudi sami doživljajo neko potrditev in zadovoljstvo, ko vidijo dobre rezultate katoliškega šolanja.

Jasno pa je, da so vključene tudi v strukturo uradne Cerkve, da dobivamo poročila, da se skušamo srečevati z vodstvi šol. Verjamem tudi, da bodo priložnosti za srečanja z učiteljskim zborom, s profsorskim zborom, da na ta način začutimo, da drug drugega spremljamo, ne da drug drugega nadziramo ali pa da drug drugega nekaj učimo ex CATHEDRA, ampak da se med seboj spremljamo v želji, da bi kar najbolje poskrbeli za tiste, ki nam jih starši zaupajo, da bi jih vzgojili in izobrazili.

Nekaj sva že rekla o učitelju kot evangelizatorju. Glede tega imam dve vprašanji. Se vam zdi, da se učitelji večinoma zavedajo svoje poklicanosti tudi v tem smislu, in kako se vam zdi, da se tega zavedajo duhovniki, da se tega zaveda Cerkev kot taka? Samo za primer: na zadnjem srečanju Evropske zveze katoliških šol (CEEC), smo lahko slišali, da v Franciji, kjer smo se dobili in spoznavali sistem delovanja katoliških šol, vodstva šol s strani škofov dobijo celo missio canonica, da bi se bolje zavedali svojega poklica. Kako vidite situacijo učitelja – evangelizatorja?

Tu se navezujeva na tisto, o čemer sva nekoliko že govorila. Kako našim učiteljem pomagati, jim dati tiste dodatne sposobnosti in spretnosti, da se bodo v učnem procesu, v razredu sredi dijakov ali učencev počutili kot kristjani, ki te mlade ljudi učijo najprej s svojo osebno držo, s svojo osebno vero, da ljudje v njih začutijo kristjane. To se mi zdi izjemno pomembno. Spomnim se svoje gimnazije. V naši gimnaziji, čeprav je bila to državna gimnazija, smo vedeli za tri profesorje, ki so bili praktični katoličani. To so bili ljudje, ki so imeli izjemno avtoriteto, ki je niso vzpostavljali na kakšen dramatičen način, ampak so jo imeli zaradi svoje drže in spoštljivega in strokovnega odnosa do vsakega človeka. Se pravi, ta krščanska drža, ki prepriča sama po sebi, ne potrebuje veliko besed, ne potrebuje nekih posebnih ukrepov. Človek preprosto pričuje s tem, kar je, da drugi začutijo pristnost njegove vere, da začutijo spoštljivost v odnosu, ki živi iz vere kot

takšne, in seveda tudi začitijo strokovnost, ki jo mora odgovorni učitelj vedno znova nadgrajevati, če hoče biti zvest svojemu poslanstvu.

Pri nas *missio canonica*, dajemo katehetom, na nek način tudi profesorjem na teološki fakulteti, v srednjih šolah za enkrat še ne, ne vem pa, če bo kdaj prišlo tudi do tega, če se bo pokazala resna potreba. Vsekakor se vodstva katoliških šol zavedajo, da je pri popolnjevanju kadrovskih potreb treba gledati na to, da se ohranja, morda celo izboljšuje, značaj katoliške šole, ne v nekem smislu ideološkosti, ampak v smislu praktičnih življenjskih drž. Kar pa zadeva duhovnike in odmev teh šol med duhovniki, so večinoma, kolikor sem imel priložnosti govoriti z njimi, veseli katoliških šol, jih podpirajo in se veselijo uspehov dijakov oziroma šolarjev iz svojih župnij. Nekateri imajo pa tudi drugačna mnenja, ampak to je nekaj popolnoma razumljivega, hvala Bogu, da je v Katoliški cerkvi dovolj širine, pravzaprav dovolj svobode, da je v njej prostor za ljudi, ki na isto stvar gledajo pod različnimi vidiki. To me ne vznemirja.

V svojem uvodnem nagovoru na simpoziju ste dejali, da mora biti v ospredju katoliških šol vedno človek. Da morajo šole s poslušom za njegovo individualnost vzgajati celostno osebnost. Bi rekli, da je to poslanstvo katoliških šol, jih je zaradi tega vredno imeti, vanje vlagati vse napore, ki se jih vlaga po škofijah? Zakaj ima pravzaprav slovenska Cerkev interes za šolstvo in kakšno je v končni fazi njegovo poslanstvo?

To kar ste povedali. Pot Cerkve je vedno človek. Božja slava je živi človek. Zaradi tega je tudi interes za katoliške šole pravzaprav interes za tega človeka, je skrb za njegovo celovito dobro, je mlademu človeku pomagati rasti v zmedenosti današnjega časa, v tej razmetanosti misli, idej, v tej poplavi pravzaprav nevrednot in antivrednot, v tem času, v katerem toliko ljudi ne vidi smisla. Zadnjič sem slišal, kako je nekdo pristopil k neki redovnici in jo vprašal: »Sestra, ali vi veste zakaj živite?« Odgovorila mu je: »Seveda vem«. Pa je nadaljeval: »Povejte mi en razlog«. Sestra je odvrnila: »Lahko vam jih navedem sto.« In njegov odgovor je bil: »Blagor vam, jaz nikakor ne vidim smisla, zakaj živim«. V tem času pomagati nekemu mlademu človeku, da oprt na celoten profesorski zbor in na to pozitivno ozračje šole raste, ne glede na to, kakšna bo potem njegova življenjska pot, ali bo ostal katoličan ali bo morda dozorel v kaj drugega, se mi zdi izjemno dobrodelno dejanje. Zame je vzgoja dobrodelnost, v tem smislu dobro delati človeku, ki raste, ki se razvija, da bo pozneje lahko svoje življenje resnično vzel v svoje roke, da bo vesel svojega življenja in da bo v spoštovanju z drugimi vesel okolja, ki ga bo oblikoval in gradil. To se mi zdi izjemno pomembno in je del našega poslanstva, del naše skrbi ne samo za otroke, ki nam jih starši zaupajo, ampak tudi za družbo, katere del smo. Tudi tej družbi je treba pomagati rasti v eno osvobojenost, osvobojenost duha, osvobojenost odnosov, da bomo postajali ljudje med sabo.

Najlepša hvala za pogovor.

Pogovarjal se je Marko Weilguny.

1. IZZIVI ZA KATOLIŠKO ŠOLSTVO

Izzivi so vedno priložnost za nov začetek. Nastajajo na podlagi nedokončanega v preteklosti in želenega v prihodnosti. Njihov namen ni pasivno prilagajanje spremembam v svetu, temveč spodbujanje k soustvarjanju nečesa novega. V tem smislu govorimo o viziji. V splošni perspektivi jo najprej osvetljuje dr. Etienne Verhack, predstavnik Kongregacije za katoliško vzgojo, ki na sistematičen način predstavi delovni dokument o poslanstvu in vlogi katoliških vzgojno-izobraževalnih ustanov danes. Delovni dokument navaja dvanajst ključnih izzivov za katoliške šole in nadalje še šest tistih, ki zadevajo katoliške univerze. Čeprav jih je treba prilagoditi konkretnim razmeram na ravni posamezne države, škofije ali celo šole, pa vendarle izstopa njihova splošna veljavnost ne glede na kontekst. Na podlagi priloženega vprašalnika na koncu dokumenta so krajevne Cerkve pripravile poročila ter jih naposled posredovala kongregaciji. Poročilo iz Slovenije v drugem prispevku povzema Marko Weilguny, sodelavec Inštituta za raziskovanje in evalvacijo šolstva (IREŠ), pod okriljem katerega je bila opravljena obširnejša raziskava in analiza stanja. Le-ta je nujna za ustrezno umestitev izzivov na lokalni ravni. Obenem pa slovensko poročilo želi spodbuditi premislek o prihodnosti katoliškega šolstva. Da pa ne bi ostalo zgolj pri besedah, prispevek obširneje predstavi pet konkretnih ciljev, za katere si bodo morali v prihodnje prizadevati soustvarjalci katoliškega šolstva skupaj s Cerkvijo.

dr. ETIENNE VERHACK:

PREDSTAVITEV KONGREGACIJE ZA KATOLIŠKO VZGOJO

IN DOKUMENTA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE DANES

IN JUTRI

Predstavitev

Leta 2015 v Cerkvi praznujemo dve obletnici: petdesetletnico dokumenta *Gravissimum Educationis* (1965)¹ in petindvajsetletnico apostolske konstitucije *Ex Corde Ecclesiae* (1990)².

V obdobju priprave na obeležitev teh dveh obletnic sta bili organizirani dve zelo pomembni srečanja: seminar, ki so se ga udeležili strokovnjaki s celega sveta (junija 2012), in plenarno zasedanje članov Kongregacije za katoliško vzgojo (februarja 2014).

Smerice, ki so bile oblikovane na teh dveh srečanjih, so zbrane v dokumentu *Instrumentum Laboris, Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača*.³ Besedilo vključuje glavne točke obeh zgoraj omenjenih dokumentov, temeljne značilnosti katoliških šol in univerz ter opisuje izzive, s katerimi se soočajo katoliške vzgojno-izobraževalne ustanove ob utrjevanju svojega posebnega poslanstva.

1 Slovenski prevod besedila: »Izjava o krščanski vzgoji«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina 1995, str. 335–347 (op. ur.).

2 Besedilo je v različnih jezikih (angleškem, nemškem, madžarskem, italijanskem, latinskem, portugalskem in španskem) dostopno na spletu. Angleško besedilo: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_15081990_ex-corde-ecclesiae.html (2. 2. 2015). (Op. ur.).

3 Slovenski prevod besedila: Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87.

I. UVOD

1. Izjava o krščanski vzgoji *Gravissimum Educationis*

Gravissimum Educationis se sklicuje na *Dogmatično konstitucijo o Cerkvi Lumen Gentium* (1964)⁴ in *Pastoralno konstitucijo o Cerkvi v sedanjem svetu Gaudium et Spes* (1965)⁵. Sočasno prebiranje vseh treh dokumentov osvetli dve razsežnosti katoliškega šolstva s stališča vere: njegovo posvetno in duhovno-teološko razsežnost.

A) ZGODOVINSKI IN DRUŽBENI OKVIR. VLOGA KRISTJANOV.

V primerjavi z letom 1965 postaja težnja po sekularizaciji vse bolj očitna. Zdi se, da vedno hitrejši proces globalizacije zmanjšuje osebno svobodo in zaostruje nespo-razume med različnimi pogledi na zasebno in družbeno življenje. Tudi razvoj drugih področij je enako pomenljiv, kot npr: poseganje v socialno državo in socialne pravice ter zmaga liberalizma, ki močno vpliva na šolstvo in vzgojo.

Pravzaprav pa so bile te spremembe, ki so se zgodile po letu 1960, že kar preroško napovedane v preteklosti. Tako *Gravissimum Educationis* kot tudi *Gaudium et Spes* (št. 59–60) vsebujeta zelo daljnovidne napovedi, ki nam lahko pomagajo pri sooča-nju s sodobnimi izzivi: (1) Pripravljenost Cerkve za delo, ki bo spodbujalo oblikovanje bolj humane družbe in osebnostnega razvoja. (2) Prepoznavanje izobraževanja kot del »skupnega dobrega«. (3) Zahteva po temeljni pravici do izobraževanja in šolanja za vse. (4) Jasno podpiranje posameznikov in mednarodnih ustanov, ki s tem, ko se borijo za pravico do izobraževanja, nasprotujejo nebrzdanemu liberalizmu. (5) Zah-teva, da kultura in izobraževanje ne smeta biti podrejena ekonomski moči in njenemu delovanju. (6) Opominjanje, da je dolžnost vseh (tako skupnosti kot tudi posamezni-kov), da spodbujajo sodelovanje žensk pri kulturnem življenju. (7) Kulturni kontekst »novega humanizma«.

B) TEOLOŠKI IN DUHOVNI POGLED

Enako pomemben je tudi prispevek, ki so ga koncilski nauki dali krščanski vzgoji in izobraževanju kot duhovni in teološki formaciji krščenih in njihove vesti. Besedila vsebujejo več zanimivih delov: (1) Opis krščanske vzgoje in izobraževanja kot dela evangelizacije (*Lumen Gentium*, št. 17). (2) Poudarek na zakramentalnem značaju vzgoje in izobraževanja, ki se mora osredotočati na krst in evharistijo (*Lumen Gen-tium*, št. 11). (3) Potreba, da krščanska vzgoja in izobraževanje rasteta skupaj s splošno vzgojo in izobraževanjem. (4) Potreba po umestitvi krščanske vzgoje in izobraževa-nja v kontekst revne Cerkve za revne.

4 Slovenski prevod besedila: »Dogmatična konstitucija o Cerkvi«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina 1995, str. 129–204 (op. ur.).

5 Slovenski prevod besedila: »Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina 1995, str. 570–667 (op. ur.).

2. Apostolska konstitucija *Ex Corde Ecclesiae* (Janez Pavel II., 1990)

Deseta točka dokumenta *Gravissimum Educationis* poudarja, da naj univerze odlikuje znanstveno delo in ne številčnost.

Ex Corde Ecclesiae pa izpostavlja, da bi katoliške univerze morale: a) iskati navdih v krščanskih vrednotah, in sicer ne samo, ko gre za posameznika, ampak tudi ko gre za celotno univerzitetno skupnost kot tako; b) spodbujati razmislek o procesih in dosežkih študija in znanja v luči krščanske vere; c) biti zveste krščanskemu sporočilu, kot ga predstavlja Cerkev; d) služiti ljudem in človeštvu pri prizadevanjih za dosego resnice.

Nadalje je papež Janez Pavel II. pozval člane katoliških univerz, da se zavedajo etičnih in moralnih posledic svojih raziskav. Dal je pobudo za dialog med različnimi disciplinami, saj le-ta podpira razvoj sintetičnega pogleda na stvari. Pri tem je bila posebna vloga dodeljena dialogu med različnimi disciplinami in teologijo. Papež je bil mnenja, da mora imeti vsaka katoliška univerza svojo teološko fakulteto ali vsaj katedro za teologijo (prim. *Ex Corde Ecclesiae*, št. 19).

II. KAKŠNE NAJ BODO KATOLIŠKE ŠOLE IN UNIVERZE?

V luči katoliškega nauka in ob upoštevanju potreb in izzivov, s katerimi se sooča sodobna družba, nas zanima, kakšne naj bodo katoliške šole in univerze?

Šole in univerze so prostor, kjer se učenci, dijaki in študenti učijo, kako živeti svoje življenje danes in v prihodnosti, rastejo na kulturnem področju, se izobražujejo in stremijo za skupnim dobrim. Osnova katoliške vzgoje in izobraževanja je krščanska duhovna dediščina, ki je del neprestanega dialoga med kulturno dediščino in dosežki znanosti. Katoliške šole in univerze so izobraževalne skupnosti, v katerih se učenje uspešno uresničuje ob povezovanju raziskovanja, razmišljanja in življenjskih izkušenj.

1. Oblikovanje vzgojno-izobraževalnega konteksta

Katoliške šole in univerze izobražujejo učence, dijake in študente predvsem z življenjskim kontekstom, kar pomeni z vzdušjem, ki ga učenci in učitelji ustvarijo v okolju, v katerem potekajo izobraževalne aktivnosti.

Katoliške šole in univerze morajo biti sposobne: (1) zagotoviti spoštovanje osebnega dostojanstva in edinstvenosti; (2) ponuditi mladim obilo možnosti, da lahko rastejo in razvijajo svoje sposobnosti in talente; (3) zagotoviti uravnoteženo osredotočenost na kognitivne, afektivne, socialne, strokovne, etične in duhovne vidike; (4) spodbujati vsakega učenca, da lahko razvija svoje talente v okolju, ki omogoča sodelovanje in solidarnost; (5) z odprtim umom in srcem spodbujati raziskovalno dejavnost kot neke vrste obvezo na poti k iskanju resnice, pri tem pa se zavedati, da ima človeško znanje svoje omejitve; (6) omogočiti spoštovanje idej, odprtost za dialog in možnost medsebojnega vplivanja in sodelovanja v duhu svobode in skrbi.

2. Uvajanje učencev v raziskovanje

Ukvarjanje z znanjem in raziskovanjem ne mora biti ločeno od občutka za etiko in nadnaravnost: prava znanost ne sme neupoštevati etičnih posledic in človeka odvrčati od nadnaravnosti.

3. Poučevanje kot orodje vzgoje in izobraževanja

Dandanes se zdi, da je bolj pomembno, kako se učimo, kot kaj se učimo. A če je način, kako se učenci učijo, pomemben, potem je pomembno tudi, kaj se učijo. Učitelji morajo vedeti, kako izbrati ključne elemente kulturne dediščine in jih predstaviti učencem. Ne smejo se osredotočati zgolj na to, kar je trenutno *uporabno* zaradi gospodarskih in družbenih zahtev, in pozabljati, kaj je *nepogrešljivo* za vsakega človeka.

Poučevanje in učenje sta dva pojma, ki vstopata v odnos. Vanj nista vključena samo predmet poučevanja in um, ampak tudi osebe: ta odnos ne more biti osnovan izključno na tehničnem in profesionalnem nivoju, pač pa je zanj pomembno tudi medsebojno spoštovanje, zaupanje, prijaznost in občutek pripadnosti.

4. Osrednja vloga učencev

Učenje ni samo osvajanje vsebine, ampak je tudi priložnost za samoizobraževanje, prizadevanje za skupno dobro in lastno izboljšanje. Našim dijakom in študentom omogoča, da razvijajo svojo kreativnost, stremijo k neprenehnemu učenju in postajajo bolj odprti do drugih. Učenje tudi daje priložnost, da učenci odprejo svoja srca in misli skrivnostnosti in občudovanju sveta in narave, samozavedanju in ozaveščenosti ter odgovornosti do stvarstva in do Stvarnikove veličine.

Šole ne bi bile dovršeno izobraževalno okolje, če posredovano znanje ne bi postalo priložnost za služenje lokalni skupnosti. Priporočljivo je, da učitelji svojim učencem omogočijo, da spoznajo, kako tisto, kar se učijo, vpliva na družbo. Zato jih morajo spodbujati, da odkrijejo povezavo med šolo in življenjem, da razvijajo občutek odgovornosti in da postanejo aktivni državljani.

5. Spoštovanje in krepitev raznolikosti učencev

Različnosti, pa naj bo ta psihološka, socialna, kulturna ali verska, ne smemo zanižati, pač pa jo moramo razumeti kot priložnost in dar. Prav tako moramo vedno prepoznavati in sprejemati različnosti, povezane z določenimi primeri krhkosti, ki prizadenejo bodisi kognitivne sposobnosti bodisi onemogočajo fizično neodvisnost, da preprečimo neenakopravnost. Naloga biti vključujoč, odprt za različnost in sposoben resnično pomagati tistim, ki se soočajo s težavami, je vse prej kot lahka. Učitelji morajo biti odprti in dobro podkovani, da lahko poučujejo razrede, v katerih je raznolikost prepoznana, sprejeta in razumljena kot dobrina, ki je koristna za vsakogar. Tistih, ki jih bremenijo večje težave, ki so revnejši, šibkejši oz. bolj potrebni pomoči, ne sme-

mo obravnavati kot breme ali oviro, ampak moramo v njih videti najpomembnejše učence oz. dijak, ki naj jim šola namenja osrednjo pozornost in skrb.

6. Pluralnost vzgojno-izobraževalnih ustanov

Šolske skupnosti, ki jih navdihujejo katoliške vrednote, prenašajo svoj personalističen pogled, značilen za humanistično-krščansko tradicijo, v svoj predmetnik in ustroj, a ne z namenom, da bi nasprotovale drugim kulturam in veram, ampak da bi lahko z njimi vstopile v dialog.

Za katoliške vzgojno-izobraževalne ustanove je zelo pomembno, da komunicirajo z drugimi nekatoliškimi ustanovami in jim prisluhnejo, saj tako lahko ustvarijo konstruktiven dialog, ki vodi k skupnemu dobremu.

Verska pripadnost učencev ne sme biti ovira, ampak pogoj za medkulturni dialog, ki bo vsakemu učencu pomagal pri rasti v človečnosti, državljski odgovornosti in učenju.

7. Usposabljanje učiteljev

Glede na izjemno vlogo šol in univerz pri izobraževalnih nalogah je usposabljanje učiteljev, direktorjev in vseh, ki so vključeni v izobraževalno dejavnost, izjemno pomembno.

III. IZOBRAŽEVALNI IZZIVI DANES IN JUTRI

Srčika katoliškega izobraževanja je vedno Jezus Kristus. Vse, kar se zgodi v katoliških šolah in univerzah, naj vodi k srečanju z živim Kristusom.

Šole in univerze so tudi življenjski prostori, ki zagotavljajo celostno izobrazbo. Leto pa vključuje tudi versko oblikovanje. Iziv je, kako doseči, da bodo mladi spoznali lepoto vere v Jezusa Kristusa in verske svobode v večverskem svetu. Katoliški pedagogi in vzgojitelji morajo biti zato verodostojne priče.

Mladi, ki jih izobražujemo danes, bodo leta 2050 zasedali pomembne položaje v naši družbi. Kako jih izobražujemo za vero in v veri? Kako jim bomo privzgojili hvaležnost, občutek strahospoštovanja, pravičnosti in doslednosti? Kako bomo dosegli, da si bodo postavljali vprašanja in da bodo molili?

1. Izzivi katoliških šol

A) IZIV IDENTITETE

Redefinicija identitete katoliških šol za 21. stoletje je nujnega pomena. Pri tem so nam lahko v pomoč dokumenti, ki jih je izdala Kongregacija za katoliško vzgojo, in izkušnje, pridobljene tako v škofijskih kot tudi kongregacijskih šolah. Te izkušnje podpirajo trije stebri: evangelijska tradicija, avtoriteta in svoboda.

Poslanstvo današnjih učiteljev je v tem, da mlademu človeku ponudijo celostno izobrazbo in mu pomagajo odkriti osebno svobodo, ki je dar od Boga.

Duhovna revščina in znižanje kulturnega nivoja sta začela delovati tudi znotraj katoliškega šolstva. Avtoritativnost je pogosto oslABLJena. Katoliške šole morajo voditi posamezniki in ekipe, ki jih navdihujeta evangelij in krščanska pedagogika in delujejo v skladu s katoliškim izobraževalnim načrtom, ne pa ljudje, ki so dovzetni za modne muhe oziroma za tisto, kar se hitro prodaja, če povemo kar naravnost.

Številni učenci katoliških šol so pripadniki drugih kultur, zato mora biti oznanjevanje evangelija nadversko, ne le z besedami, ampak tudi z življenjskimi zgledi učiteljev, ki morajo biti skladni z evangelijem. Učitelji, ravnatelji in administrativno osebje so poklicani, da s svojo skromno in podpirajočo držo predstavijo vero kot atraktivno možnost. Pri tem naj imajo za zgled Jezusa Kristusa in njegova učenca v Emavsu. Izobraževanje mladih, da bodo služili in bili predani, je bila ena od značilnosti katoliških šol v preteklosti in naj bo tudi v prihodnosti.

B) IZZIVI ZA ŠOLSKE SKUPNOSTI

Mreža medosebnih odnosov znotraj šol je resnično močna samo, če stremi k resnici. Verni učitelji morajo biti deležni podpore, da lahko vzgajajo skupnost.

Zato je treba posebno pozornost nameniti izbiri in formaciji ravnateljev oz. direktorjev šol. Ti niso odgovorni samo za svojo šolo, ampak so tudi škofova kontaktna oseba na področju pastore. Drug izziv, s katerim se soočajo katoliške šole, pa so odnosi z družinami. Številne družine so zabredle v globoko krizo, potrebujejo podporo, solidarnost, vključenost in celo formacijo.

Učitelji, starši in ravnatelji šol skupaj z učenci ustvarjajo izobraževalno skupnost, ki je poklicana, da sodeluje s cerkvenimi institucijami. Vseživljenjsko učenje se mora osredotočiti na spodbujanje pravične družbe, ki bo temeljila na solidarnosti, občutljivosti za potrebe posameznika in bo sposobna sistematično pomagati revnejšim učencem in njihovim družinam.

C) IZZIV ZA DIALOG

Danes svet v vsej svoji različnosti bolj kot kdaj koli prej stremi k vrednotam človečnosti, resnice, dobrote in lepote. Katoliške šole naj se približujejo mladim z dialogom, s katerim jim predstavijo pogled na sočloveka, ki je odprt, miroljuben in vabljen.

V komunikaciji med učitelji in učenci je treba uvesti razliko med avtoriteto, ki je povezana le z določeno vlogo ali institucionalno funkcijo, in avtoriteto, ki izvira iz verodostojnega dokaza.

Šole so skupnosti, ki se zaradi dialoga med učitelji in učenci ter tudi med učenci samimi učijo, kako se izboljšati.

D) IZZIV ZA DRUŽBO

Pri razmišljanju o tem, kaj lahko šole naredijo v časih, kakršni so sedaj, ko družbena omrežja postajajo vedno bolj pomembna in so možnosti za učenje izven šol vse bolj razširjene in močne, moramo ohraniti določeno mero skromnosti. Ker šole niso več

ne edino ne najpomembnejše okolje za učenje mladih in ker virtualni svet postaja vse pomembnejši, se mora šolstvo soočiti z novim izzivom. To je pomagati učencem, da razvijejo potrebno kritičnost, s katero se bodo lahko zoperstavili, da bi novi mediji s svojo močjo gospodovali nad njimi.

E) IZZIV ZA CELOSTNO IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje je veliko več kot le učenje. Evropska unija, Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj in Svetovna banka poudarjajo konkurenčnost in imajo precej funkcionalističen pogled na izobraževanje, kot da je le-to upravičeno samo, če služi tržnemu gospodarstvu in trgu dela. Vse to močno zmanjšuje izobraževalno vsebino številnih mednarodnih in tudi nacionalnih dokumentov. Nikakor ne želimo podcenjevati gospodarskih zahtev ali resnosti problematike brezposelnosti, vendar je treba učence katoliških šol spoštovati kot celovite osebe in jim pomagati, da bodo razvili raznolike veščine, ki bogatijo človeka, kot so npr. kreativnost, domišljija, sočutje, spodbujanje pravičnosti, zmožnost sprejemanja odgovornosti in ljubezni do stvarstva.

Način izobraževanja, za katerega se zavzemajo katoliške šole, ni spodbujati eliti-stične meritokracije. Seveda sta kvaliteta in odličnost pomembna dejavnika, a ne smemo pozabiti, da imajo učenci zelo specifične potrebe. Pogosto preživljanje težka obdobja, nekateri s seboj nosijo rane iz preteklosti in si zaslužijo pozornost, ki bo upoštevala njihove potrebe. Zaradi tega se morajo katoliške šole vključiti v globalne razprave o vključujočem izobraževanju.

Padanje učnega uspeha kliče po preventivnem načinu izobraževanja in tudi po posebnem usposabljanju za učitelje.

Dandanes ni naloga šolskega sistema le v tem, da posreduje znanje, ampak da tudi spodbuja razvoj veščin. Kar se tiče veščin, za naše šole velja, da pomagajo razvijati vse človekove potenciale. Gre za več kot le znanje. Naši učenci so človeška bitja.

F) IZZIV GLEDE NA OMEJENOST SREDSTEV

Vse šole, pa naj bodo subvencionirane ali ne, se soočajo z vse večjimi družbenimi razlikami, ki so posledica gospodarske krize. Zaradi tega je treba še naprej spodbujati misijonsko odprtost do premagovanja novih oblik revščine.

Poučevanje ni le služba, ampak poslanstvo, ki ga je treba spodbujati. Dandanes imajo učitelji vse več obveznosti. V nekaterih državah je težko najti ravnatelje in učitelje za določene predmete. Veliko mladih se želi v upanju na višjo plačo zaposliti v gospodarstvu. Učitelji tudi niso več tako cenjeni, kot so bili včasih, njihovo delo pa zaradi vedno več administrativnih nalog postaja vse bolj težavno. V tem tičijo vzroki, zakaj se vse več ravnateljev obrača na prostovoljce. Izziv je, kako motivirati in spodbujati prostovoljce, da bodo razumeli, kakšen brezpogojen dar so.

G) PASTORALNI IZZIVI

Z upadanjem števila verujočih vzgojiteljev in učiteljev postaja tudi pričevanje za krščanstvo redkejše. Kako je mogoče v tem novem izobraževalnem kontekstu vzpostaviti vez z Jezusom Kristusom?

Katoliške šole so pogosto odprte za kulturni in verski pluralizem, ponekod celo do te mere, da v njih ni več duhovnikov in vernikov. Gre za nepredstavljivo situacijo, ki zahteva navzočnost predanih laikov, ki se bodo pripravljene soočiti z zelo zahtevno nalogo. Eden glavnih izzivov za nekatere škofovske konference bo redefinicija odnosov z laiki, ki bo nujna za usmeritev k evangelijskem sporočilu. Škofje morajo ugotoviti, kako bodo med različnimi načini evangelizacije poseben poudarek namenili verski formaciji novih generacij, pri čemer so jim lahko šole v dragoceno pomoč.

H) IZZIV ZA VERSKO FORMACIJO

Katoliški religijski pouk je v številnih državah ogrožen in mu grozi, da bo izginil s predmetnikov. Religijski pouk sodi pod pristojnost škofov, zato moramo imeti vedno v mislih, da ga ne smemo zanemarjati, čeprav ga je treba stalno prenavljati.

Religijski pouk zahteva poglobljeno poznavanje mladostnikovih resničnih potreb, saj le-to predstavlja osnovo, na kateri lahko gradimo evangelijsko sporočilo. Vendar pa je pri tem treba spoštovati razliko med »vedenjem« in »verovanjem«.

Učenci katoliških šol so v številnih državah pripadniki različnih kultur in veroizpovedi. Zaradi tega je pri verski formaciji treba upoštevati prisotnost pluralizma in delovati tako, kot je smiselno za moderno družbo. Posledično je zato treba prilagoditi religijski pouk, saj ga ni mogoče izvajati povsod na enak način. V nekaterih primerih je ta pouk lahko priložnost za oznanjevanje evangelija, v drugih primerih pa bodo vzgojitelji in pedagogi dali učencem možnosti, da izkusijo molitev in se ponotranjijo, da se pripravijo na zakramente oz. se vključijo v mladinska gibanja ali katero od oblik nudenja pomoči.

I) POSEBNI IZZIVI ZA VEČVERSKE IN VEČKULTURNE DRUŽBE

Eden najpomembnejših izzivov bo spodbujati večjo kulturno odprtost med učitelji in sočasno tudi večjo pripravljenost za pričevanje, kar pomeni, da se bodo učitelji zavedali in pri svojem delu upoštevali poseben kontekst svoje šole, pri tem pa ne bodo zapadli v ravnodušnost ali ekstremizem, in bodo učili, kar znajo in pričevali to, kar verjamejo. Da pa bodo svoj poklic razumeli na ta način, potrebujejo formacijo za vključevanje v dialog med vero in kulturami in med različnimi verami. Pravi dialog namreč ni mogoč, če učiteljem ne bomo pomagali poglobiti vere in osebnih prepričanj.

Spodbujanje, da učenci različnih verskih prepričanj skupaj sodelujejo pri civilnih iniciativah, je priložnost, ki je ne smemo podcenjevati. Najmanj, kar bi vsaka katoliška šola lahko storila, je, da bi omogočila svojim učencem, da se vključijo v katero od oblik nudenja pomoči, pri tem pa bi jih spremljali učitelji in morda celo starši?

J) IZZIV ZA VSEŽIVLJENJSKO USPOSABLJANJE UČITELJEV

V današnjem kulturnem kontekstu postaja usposabljanje učiteljev ključnega pomena in zahteva temeljitost in globino, saj bomo le tako lahko imeli učitelje, ki bodo s predanostjo skrbeli za naš izobraževalni projekt evangelijske identitete. Ne potrebujemo »dveh vrst« učiteljev, pač pa enotnost med njimi, da bodo skupaj pripravljeni sprejeti in deliti posebno evangelijsko identiteto, obenem pa tudi podoben življenjski slog.

K) KRAJI IN VIRI ZA USPOSABLJANJE UČITELJEV

Kdo lahko ponudi usposabljanje?

Nacionalne strukture in njihovi uradi, škofijske strukture, verske skupnosti, katoliške univerze in inštituti, župnije, dekanije, samostanske skupnosti ali centri za duhovne vaje oz. duhovno podporo učiteljem in konec koncev tudi *networki*, e-učenje.

L) PRAVNI IZZIVI

Nekatere vlade s svojimi pravili in zakoni precej ostro marginalizirajo katoliške šole in včasih zatirajo njihovo pedagoško svobodo. Svojo nenaklonjenost včasih izražajo z izgovorom o pomanjkanju sredstev. V takšnih situacijah je obstoj katoliških šol negotov.

Druga grožnja, do katere lahko pride, je povezana s pravili za preprečevanje diskriminacije. Pod pretvezo »sekularizma« se skriva sovražnost do izobraževanja, osnovevanega na verskih vrednotah, ki mora biti zaradi tega omejeno na »zasebno« sfero.

2. Izzivi za katoliško visoko šolstvo

V večini primerov se katoliško visoko šolstvo sooča z enakimi izzivi kot katoliške osnovne in srednje šole. Vendar pa obstaja tako nekaj sistemskih in strukturnih razlik (v velikosti, zgodovini, pravnih okvirjih, v vodstvu) kot tudi razlik v načrtovanju in izvedbi, ravni izobrazbe, raziskovanju in načinu, kako se izvajajo posamezne dejavnosti. Ne nazadnje pa je opazna tudi razlika v statusu in prestižu.

Trend kaže, da univerze veljajo za prostor, v katerem se znanje obdeluje in deli, in sicer kot odgovor na socialne potrebe, in tako postaja instrument, ki omogoča kulturni in državljanski napredek ter gospodarsko rast.

Izziv je, kako spremembe, povezane z vlogo univerz, uskladiti z vrednotami, ki so značilne za tradicijo posamezne univerze? Kako doseči, da bo znanstveno raziskovanje in oblikovanje visoko kvalificiranega človeškega kapitala ponovno zasedlo osrednjo vlogo?

A) INTERNACIONALIZACIJA UNIVERZITETNIH ŠTUDIJEV

Značilnosti internacionalizacije so: širše zasnovane študijske smeri, skupni univerzitetni programi, večje število tujih študentov, novosti v metodologiji in raziskovanju. Ta razvoj odpira številna vprašanja glede odprtosti, metod poučevanja in raziskovalnih dejavnosti.

B) UPORABA SPLETNIH VIROV PRI UNIVERZITETNEM IZOBRAŽEVANJU

V času informacijske družbe in vseživljenjskega učenja postajajo veščine, ki jih potrebujemo za upravljanje in bogatenje svojega znanja, pri čemer uporabljamo tako spletne kot tudi ostale vire, izjemno pomembne. (1) Skupek veščin, poimenovan kot *upravljanje znanja*, naj bi ob povezavi z osebnim učenjem in/ali učnimi mrežami vsakemu posamezniku pomagal, da bo lahko samostojno izbral in presodil vire informacij, poiskal spletne podatke in jih bil sposoben tudi shraniti, predelati, posredovati in deliti.

Poleg teh veščin potrebujemo še druge, kot so na primer: (2) *povezanost*, ki vključuje tako komunikacijske sposobnosti kot tudi sposobnosti upravljanja identitet in odnosov; (3) *kritičnost*, ki pomeni kritičen pristop do spleta in se nanaša na sposobnost, da uporabljamo splet kot vir informacij in pri tem upoštevamo kontekst, znotraj katerega se ti viri uporabljajo; (4) *kreativnost* se navezuje na izoblikovanje kreativnega odnosa do vseživljenjskega učenja, in sicer z namenom imeti kar največ koristi od izobraževanja, v katerem se skupaj srečujeta tako formalno kot tudi neformalno učno okolje.

C) UNIVERZE, GOSPODARSTVO IN TRG DELA

Eden glavnih problemov današnjega časa je brezposelnost. Univerzitetni študentje bi morali biti dovolj zgodaj seznanjeni z zaposlitvenimi možnostmi. Zatorej sta usmerjanje in svetovanje ob koncu gimnazij oz. srednjih šol in na univerzah ključnega pomena.

Ne glede na vprašanja, povezana z delom, brezposelnostjo in visokošolskim izobraževanjem bodočih voditeljev, pa ne smemo pozabiti, da katoliške univerze izpolnjujejo svoje poslanstvo s tem, da služijo drugim, da svojim študentom posredujejo smisel za pravičnost in skrb za skupno dobro, jih učijo, jih poskušajo oblikovati v odgovorne in aktivne državljane in da namenjajo posebno pozornost revnim in zatiranim.

D) KAKOVOST AKADEMSKIH INSTITUCIJ

Zagotoviti moramo kakovost akademskih sistemov, za kar so potrebni posebni ocenjevalni kriteriji in instrumenti, ki bodo povečali odgovornost in transparentnost posamezne institucije. Specializirane agencije lahko prepoznajo in posredujejo kazalnike za merjenje, ki ne vrednotijo samo zunanjih statističnih podatkov in procesov, ampak upoštevajo tudi cilje visokošolskega izobraževanja in vsebine znotraj sistema vrednot.

Spodbujanje kakovosti katoliških akademskih centrov pomeni poudarjati pomembnost njihovih dejavnosti, krepiti pozitivne vidike in (če je potrebno) tudi izboljševati pomanjkljivosti.

E) UPRAVLJANJE

Spremembam, ki so opisane zgoraj, so podvržene tudi katoliške univerze kot institucije, kar velja tudi za *upravljanje*. Na upravljanje je mogoče gledati z različnih zor-

nih kotov, kot so: pogoji za vpis, viri financiranja, stopnja avtonomije, vloga univerze v moderni družbi in strukture upravljanja v akademskih institucijah.

Za kaj gre pri avtonomiji univerze? V številnih deželah ima država veliko moč, toda posamezne univerze morajo delovati samostojno, če želijo slediti svojimi akademskim ciljem, ne pa da da država prekomerno vpliva nanje, ker jim zagotavlja sredstva. Danes je tako, da je država aktivno prisotna v tistih univerzah, ki jih financira. Ta prisotnost se kaže v nadzoru, saj država določa cilje in ocenjevalne instrumente in univerzo poskuša vedno bolj vključevati v proces zagotavljanja finančne odgovornosti in trajnosti.

Po drugi strani pa vidimo, da na univerze vplivajo tudi družbeni pritiski. Ti so povzročili, da so številne države uvedle različne organizacijske modele za visoko šolstvo. Za te modele je sicer značilna večja avtonomija in akademska svoboda, a tudi naraščajoča odgovornost do države in deležnikov.

F) KAKO DOSEČI SPREMEMBE IN KATOLIŠKA IDENTITETA UNIVERZ

Pravi namen izobraževanja na katoliških univerzah ni samo osvojitve informacij ali znanja, ampak tudi osebno preoblikovanje preko krščanskega izročila.

Raziskovanje, poučevanje in različne oblike storitev, ki so skladne s poslanstvom, so temelji, ki naj usmerjajo univerzitetno izobraževanje, znotraj katerega naj stalno poteka dialog. Prispevek katoliškega izobraževanja k univerzitetnem izobraževanju je v tem, da omogoča dvojno rast: rast v znanju in rast v človečnosti. Profesorji na katoliških univerzah so poklicani, da s svojim prispevkom presežejo fragmentacijo specializiranega znanja. To lahko dosežejo s spodbujanjem dialoga med različnimi disciplinami in razumevanjem znanja kot nekaj, kar ni nikoli dokončno določeno, ampak se stalno razvija. Pri tej nalogi naj jih vodi zavedanje o enem resničnem pomenu vseh stvari. Znotraj tega dialoga zaseda pomembno mesto teologija.

ZAKLJUČEK

V današnjem času se veliko pozornosti namenja mednarodnim raziskavam, za njihove izsledke pa je zelo dovzetno tudi javno mnenje. Transparentni rezultati, poročila, težnja po izboljšavi obstoječih standardov kažejo na željo po izboljšanju kakovosti izobrazbe. Vendar je pomembno, da pri tem ne pozabimo na enega temeljnih vidikov izobraževanja, to je, da spoštujemo pripravljenost posameznika, da se prilagodi, obenem pa se zavedamo, da je za resnične spremembe potrebnega veliko časa. Izobraževanje od človeka zahteva, da dela z upanjem in zaupanjem. Učinkovitost skupnega delovanja, ki vključuje tako učitelje kot tudi administrativne delavce, se meri po skupnih vrednostih in po dejstvu, da nismo samo skupnost tistih, ki poučujejo, ampak tudi učeča se skupnost.

Izzivi, ki so pred katoliškimi šolami in univerzami, so izjemno veliki. Vendar nas besede papeža Frančiška spodbujajo, da se z novo vnemo lotimo izobraževanja in vzgoje generacije, ki prihaja: »Naj vam težave, ki jih povzročajo vzgojno-izobraževal-

ni izzivi, ne jemljejo poguma! Izobraževanje ni poklic, ampak je odnos, način bivanja [...]. Biti med mladimi in jim vlivati upanja in optimizma na njihovi življenjski poti [...], predvsem pa pričujte za to, kar govorite.«⁶

⁶ Papež Frančišek, »Nagovor papeža Frančiška«: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/june/documents/papa-francesco_20130607_scuole-gesuiti.html (2.2.2015). (op.ur.).

MARKO WEILGUNY:

RAZISKAVA O STANJU KATOLIŠKEGA ŠOLSTVA

V SLOVENIJI 2014

V teh dneh se sprašujemo, kako vidimo prihodnost katoliških šol. Pogovarjamo se, kakšne šole si želimo, kakšni naj bodo učitelji, ki na njih učijo in h kakšnim dijakom stremimo. Namen tega srečanja je, da skupaj namenimo pozornost izzivom, s katerimi se srečujemo in da skupaj načrtujemo naše dejavnosti in naše odzive, da načrtujemo našo prihodnost. Če želimo narediti dober načrt, potrebujemo nekaj ključnih elementov. Treba se je vprašati, kaj bomo sploh počeli, treba je razmisliti, kako bomo izvajali določene dejavnosti, pa dobro je premlevati malo tudi o partnerjih in konkretnih ljudeh, ki bodo sodelovali pri izvajanju našega načrta, seveda je treba razmisliti tudi o sredstvih, ki so na voljo ... In ob vseh tehničnih podrobnostih načrtovanja se lahko zgodi, da pozabimo na dva elementa, ki sta pravzaprav najpomembnejša.

Če delamo kakršnekoli resne načrte, moramo najprej vedeti, kam sploh hočemo. Vedeti moramo, kaj je naš cilj. Pogosto se zgodi, da počnemo določene stvari samo zato, da se nekaj dogaja, samo zato, da se zaposlimo in samo zato, da dajemo vtis aktivnosti in včasih sposobnosti ali pomembnosti. Toda delo brez vizije, brez cilja pred očmi je bolj ali manj obsojeno na propad. Če dejavnosti nimajo smisla, nimajo prave vsebine, bodo v tej votlosti izzvenele brez odmeva. Zato se v teh dneh najprej sprašujemo, kakšno šolo si želimo. Kakšna je za nas, za tiste, ki smo najbolj neposredno vpleteni, vizija katoliške šole. Ko bomo imeli pred očmi nek skupen odgovor na to vprašanje, bomo – upam – lahko pričeli z ostalimi koraki načrtovanja.

Toda omenil sem, da lahko pogosto izpustimo dva elementa. Če nam je bolj ali manj jasno, da brez cilja ne moremo na pot, je drugi element morda res še bolj izmuzljiv. Gremo proti cilju in izbiramo ustrezne metode, da pridemo tja. Če je cilj za morjem, bomo potrebovali ladjo, če je cilj za visoko gorsko verigo, bomo potrebovali primerno opremo, da se soočimo z nizkimi temperaturami, snegom in ledom ter velikimi višinskimi razlikami ... V resnici ne moremo pričeti z resnim načrtovanjem, če ne vemo, kje smo. Za pot je namreč poleg cilja določujoče tudi izhodišče.

Dobra analiza stanja je torej nujni korak, ki se mora zgoditi preden stopimo na pot resnega načrtovanja. In s tem nočem reči, da vam bom sedaj predstavil dobro analizo, ki nam bo zadostovala za to izhodišče. Morda bi raje rekel, da vam želim predstaviti neke iztočnice, ob katerih se bomo lahko skupaj pogovarjali o tem začetnem stanju. In v resnici bo v mojih očeh velik dosežek že to, če nam bo uspelo po teh dveh dnevih priti do dobre analize stanja. Zagotovo ne bomo prenehali z načrtovanjem po tej konferenci. Zagotovo se ne bomo prenehali spraševati o prihodnosti naših katoliških šol in ukvarjati z njihovim razvijanjem. Vsak korak v pravo smer je tako dobrodošel. Tisti

prvi pa so zagotovo zahtevnejši. Na tej točki je pomembno predvsem spoznanje, da se moramo o teh vprašanih pogovarjati skupaj, da nam mora biti še kako mar zanje. Zavedati se moramo, da je prihodnost katoliških šol precej bolj kot od kateregakoli drugega dejavnika odvisna od nas, ki bomo v njih zaposleni.

Če strnem zgornjo misel – zelo jasno moramo opredeliti, kaj razumemo pod pojmom katoliška šola oz. kaj si želimo, da bi katoliške šole bile. Nujno za doseg tega cilja pa je, da se jasno in objektivno zavedamo, kje smo.

Če je simpozij zastavljen precej enakovredno v obe smeri in pušča nekaj prostora tudi za razmišljanje o konkretnih korakih, ki bodo iz izhodišča vodili do cilja, je torej to predavanje omejeno predvsem na razmislek o tem izhodišču.

In osnova za tole razmišljanje je raziskava, ki smo jo na ireš-u izvajali lani junija. V raziskavi so izdatno sodelovali ravnatelj in direktorji katoliških šol v strukturiranih intervjujih in neformalnih pogovorih. Poleg tega pa je raziskava želela zajeti tudi celotno populacijo učiteljev, zaposlenih v katoliških šolah. Na tem mestu velja ponovno izraziti zahvalo vsem tistim, ki so pristali na sodelovanje v raziskavi. V luči ene prejšnjih pripomb bi si želel, da bi bil odstotek zaposlenih, ki so izpolnili anketo višji od slabe polovice. Zdi se mi, da bi moral pravzaprav vsak učitelj (ne le tisti s katoliške šole) vedno zgrabiti priložnost, da sooblikuje prihodnost svoje šole ali svojega poklica, če mu je ta ponujena. Sočasno se zavedam, da ta odgovornost za sodelovanje v postopku ni samo na strani učiteljev. Učitelji, ravnatelj, dijaki – vsi vpleteni potrebujejo kompetentnega in legitimnega sogovornika. Vsi imamo dovolj drugega dela, da resnično ne potrebujemo še ene raziskave, ki bo sama sebi namen, še enega simpozija, ki bo sam sebi namen ali, če vzamem stvar nekoliko bolj osebno, še enega inštituta, ki bo sam sebi namen. Kot rečeno, brez jasnega cilja, brez smisla stvari hitro postajajo same sebi namen. In tudi če bo naš tokratni simpozij pokazal zgolj to, da ne želimo biti sami sebi namen, bom osebno zelo zadovoljen z njegovim rezultatom.

Še enkrat torej – tako raziskava kot poročilo, ki je bilo posredovano v Vatikan, kot tudi publikacija, ki smo jo objavili in razdelili med učitelje in je poleg poročila vsebovala še prevod dveh dokumentov Kongregacije za katoliško šolstvo.¹ Vse to je namenjeno izključno ustvarjanju prostora in klime, v kateri bi lahko učitelji angažirano in zavzeto premišljevali in razpravljali o prihodnosti.

Samo, če razmišljamo o prihodnosti, jo lahko sooblikujemo, sicer se moremo nanjo v najboljšem primeru zgolj odzivati.

Vrnimo se torej k osnovi mojega predavanja. Predstavljal naj bi stanje razmer v katoliškem šolstvu v Sloveniji leta 2014, oz. če se nekoliko omejimo – predstavljal naj bi poročilo, ki smo ga posredovali Slovenski škofovski konferenci, le-ta pa ga je posredovala v Vatikan.

Na tem mestu ne želim pretirano razglabljati o metodologiji in bolj tehničnih podrobnostih, ampak se bom omejil na pet zaključkov, ki smo jih pripravili v poročilu. Na podlagi vseh odgovorov zaposlenih v katoliških šolah, na podlagi pogovorov s tistimi

¹ Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014.

najbolj odgovornimi in deloma tudi na podlagi drugih raziskav, ki smo jih opravljali med letom, smo opredelili pet ključnih točk, ki se mi zdijo zares dobro izhodišče tudi za to priložnost. Teh pet točk bom nekoliko razširjeno predstavil tu.

1. Katoliške šole v Sloveniji so v glavnem dobre in pozitivno naravnane.

Seveda moramo pričeti z nečim pozitivnim za motivacijo. Ampak v resnici je dobro, da se na začetku take analize zavedamo, da je stanje v Sloveniji v resnici zelo dobro. Seveda imamo svoje probleme, toda ko nam ogledalo nastavijo nekateri prijatelji iz tujine, lahko vidimo nekoliko širšo sliko. In ta lahko razkrije marsikaj zanimivega.

Tako denimo na nobeni izmed naših šol ni detektorja za kovine, ker bi bil zaradi nasilja med dijaki nujen. V tujini se tudi na katoliških šolah namreč včasih pojavljajo varnostniki ali detektorji za kovine. Na naših šolah pa pravzaprav praktično ni nasilja med dijaki. Tudi zaposleni praviloma ne vlagajo tožb proti vodstvom zaradi mobinga ali nasilja na delovnem mestu. Tudi učitelji in vodstva večinoma dobro sodelujejo in večinoma delijo vizijo šole, delijo vrednote in prepričanja. V nekaterih zahodnih državah je odstotek katoličanov, ki učijo na katoliških šolah pod 10 % in odstotek tistih, ki se udeležujejo verskih obredov, okoli odstotka ali dveh. Prav tako na naših šolah ni primerov pedofilije in sodnih postopkov proti šolam. In zelo lepo je, da se nam vse to zdi tako samoumevno, da tega sploh ne izpostavljamo.

Samohvalo na stran, preden se lotevamo kritik, moramo vedeti, da imamo dobro izhodišče. In upam, da se da prav iz tega izhodišča bolj smelo in drzno načrtovati prihodnost. Iz tega ozira smo morda lahko nekoliko bolj kritični do stvari, ki niso tako kritične. Preden pa se lotimo ostalih točk, si oglejmo, kaj je tisto, za kar se nam zdijo katoliške šole v glavnem pozitivno okolje z dobrimi možnostmi za delo.

Prevladujoče mnenje o katoliških šolah med zaposlenimi na katoliških šolah je, da spodbujajo zelo dobre odnose in da na je na njih pretežno odlično splošno vzdušje. Šole veliko skrbijo za posameznika in dosegajo zelo dobre učne rezultate. To mnenje si delijo vodstva šol, učitelji in učenci, ki smo jih zajeli v nekatere druge raziskave v lanskem letu. Vsi se zdijo precej optimistični glede prihodnosti, čeprav imajo mnogi posamezne skrbi. Kljub dobrim rezultatom in klimi je prisotno zavedanje, da bo tudi v prihodnje treba vložiti veliko truda v to, da se dosedanje raven vzdržuje in stalno nadgrajuje. Učitelji so v glavnem zadovoljni s svojim statusom in so mnenja, da lahko izpolnijo svojo poklicnost s tem, ko delajo na katoliški šoli.

Predvsem kakovost odnosov in kvalitetno pedagoško delo katoliškim šolam priznava tudi zunanji opazovalci in tisti člani družbe, ki so seznanjeni z delom katoliških šol. Tako s stališča IREŠ-a lahko ugotovim, da je podoba o katoliških šolah med nekaterimi zunanjimi partnerji (vsaj glede tega dela) zelo pozitivna.

2. Šole so premalo povezane med seboj in vključene v Cerkev.

Prvi od izzivov za prihodnost je v strukturni ureditvi položaja katoliških šol v Cerkvi. Preden preidemo v konkretne problematike, je treba izraziti, da se katoliške šole v Slove-

niji počutijo del Cerkve, da pa bi si vse želele to občutje še utrditi in živeti. Cerkve skoraj nikoli ne vidijo kot oviro (razen v določenih izjemnih primerih zaradi nekaterih negativnih asociacij, ki jih iz tega odnosa povezanosti odnesejo šole). Cerkev je običajno sprejeta kot dobrodošli okvir, znotraj katerega želimo uresničevati svoje poslanstvo.

Zdi se, da bo potrebnega še veliko dela za pripravo skupne strategije razvoja za vse katoliške šole. Same šole izražajo, da ne vedo kaj od njih pričakujejo v Cerkvi, kaj od njih pričakujejo škofije. Njihovo mesto znotraj pastoralnega dela ni najbolj jasno opredeljeno. V svojem delovanju so tako preveč prepuščene same sebi. Šole spoštujejo in cenijo avtonomijo, ki so je deležne, izražajo pa potrebo po bolj intenzivnih odnosih z ostalimi deležniki znotraj Cerkvenega občestva, da bi lahko najbolj v polnosti izpolnjevale svoje poslanstvo.

Znotraj Cerkve obstajajo tudi določene tendence k temu, da bi morale katoliške šole delovati kot »tovarne za izdelavo odraslih kristjanov« in občasno je moč zaznati kritike, če šole tega ne izvajajo v zadostni meri. Vse šole imajo svoje vizije zastavljene bolj v smeri formacije zrelih in odgovornih ljudi, ki se bodo sposobni samostojno odločati. Tudi če to pomeni, da ne bodo klasični tradicionalni kristjani. Tako osnovno razhajanje bi verjetno terjalo jasno in odkrito opredelitev s strani najbolj odgovornih v Cerkvi. Škofje in šole morajo skupaj oblikovati izdelan ideal nekdanjega dijaka katoliške šole. Šole po tem koraku lahko pričnemo z razmišljanjem o tem, kako izvajati pouk, kako pripraviti različne dejavnosti, da pridemo do takega dijaka. Če smo še bolj jasni in ilustrativni – škof mora jasno povedati, v kakšne ljudi pričakuje, da bo vzgajala katoliška šola v njegovi škofiji. In zelo dobro je, če to pove javno, da je čim manj prostora za napačne interpretacije.

Zaposleni na šolah (tako učitelji kot vodstvo) si poleg tega želijo, da bi bilo več sodelovanja med šolami, saj trenutne povezave niso najmočnejše. Vertikalna povezanost (od vrtca do fakultete) je praktično nična. Pri pastoralni oskrbi se šole zanašajo nase in niso vključene v nobeno večje pastoralno načrtovanje. Novi pastoralni načrt iz leta 2012 se lahko uporabi le po analogiji, saj ne daje nobenih direktnih smernic. Šole čutijo potrebo po močnejši povezanosti s svojimi ustanovitelji, vsaj kar se tiče takih smernic. Učitelji čutijo veliko mero spoštovanja v cerkvenih krogih, obenem pa imajo občutek, da je izraženeга premalo zanimanja za njihovo delo s strani cerkvenih avtoritet.

3. Kaže se potreba po prenovljenem pristopu k evangelizaciji.

Več pokazateljev daje vedeti, da bo, ko se bo snovala skupna vizija katoliških šol, treba posvetiti več pozornosti področju evangelizacije. Lahko bi rekli, da evangelizacija ne potrebuje pristopov in strategij. Da gre v resnici samo za to, da je treba živeti po evangeliju in s tem kazati zgled mladim. Toda to stališče je vendarle nekoliko preveč idealistično in odmaknjeno od realnosti. Vsekakor je treba živeti skladno z načeli, ki jih želimo posredovati. Ob tem pa je vendarle treba nekaj pozornosti nameniti tudi posamezniku, ki mu želimo veselo sporočilo evangelija posredovati.

Časi so se spremenili in z njimi tudi učenci, ki se vpisujejo na katoliške šole. Ob hitrih spremembah je mogoče upravičeno pričakovati, da se bodo tudi učenci katoliških šol v prihodnje še bolj spremenili. Nekateri pristopi in programi se niso dovolj dobro pril-

godili profilu bodočega učenca, učenca, ki je že tu. Namesto poslušne, prazne posode, ki želi sprejemati znanje in vse, kar koli pride iz ust pedagoške avtoritete, imamo danes pred seboj mlade, ki terjajo veliko več občutka in razumevanja pri poučevanju. To vključuje spoštovanje in sprejemanje učenčevih mnenj in hkrati kazanje prostranih področij, ki ležijo izven njihovega trenutnega obzorja.

Spremembe v mentaliteti mladih vplivajo na njihove prioritete in motivacijo, kar dejansko predstavlja izziv za poučevanje vseh predmetov, še toliko bolj pa za posredovanje vrednot in veselega sporočila evangelija. Če se navežemo na prejšnjo točko, lahko tu ugotovimo, da so metode ukalupljanja in uniformiranja dijakov, da bi jih oblikovali po svoji volji, v današnjem svetu neučinkovite. Tudi če bi hoteli imeti tovarne odraslih kristjanov, nam to najverjetneje ne bi uspevalo. Ob tem, da imamo odlično razvit osebni odnos med učiteljem in dijakom, smo verjetno na pravi poti do tega, da najdemo tudi način, kako dijaku poleg znanja posredovati tudi vrednote.

V vsakem primeru pa bo dobro, če bomo znali ob tem vprašanju ponovno stopiti skupaj in o njem premisliti na ravni vseh šol in drugih partnerjev znotraj občestva krščanske vzgoje. Verjetno bomo najboljši model, ki se bo mogel dopolnjevati in nadgrajevati z ostalo ponudbo izven šol, lahko razvili samo v sodelovanju. Vsekakor pa bo to področje od nas v prihodnje terjalo poglobljen razmislek.

4. Šole morajo več pozornosti nameniti tehnološkim spremembam.

Sodoben čas zahteva sodobne metode. To se morda zdi klišejsko in preveč efemerno za brezčasnost tradicije, na kateri temelji katoliški nazor. Vendar se učitelji in vodstva šol še kako zavedajo, da bodo morali svoje učence pripraviti na čas, ki bo šele prišel. Jih pripraviti na službe, ki danes še ne obstajajo. In edini način, da lahko v sodobnem času podaš brezčasne vsebine, je v tem, da se naučiš jezika sodobnega časa.

To gre deloma z roko v roki tudi s spoznanjem, da se spreminjajo dijaki, ki prihajajo na katoliške šole. Povsem banalen primer, ki pa lahko razkrije globoko ozadje, se skriva v zgodovinskem razvoju računalništva. V prve letnike gimnazij se že vpisujejo otroci, ki so bili od otroštva v stiku z računalnikom. Niso videli njegovega razvoja in niso se veliko igrali v peskovniku, ker so že pri treh ali štirih letih gledali svoje starše, kako doma delajo na računalnikih in so tudi sami že pričeli uporabljati računalnik (predvsem za igrice). V prejšnjih generacijah, ko smo še imeli priložnost primerjati življenje brez računalnika z življenjem z računalnikom, smo bili prisiljeni v to, da si ustvarimo nek reflektiran odnos do tega vprašanja. Refleksija je bila inherentna v vsaki uporabi računalnika, ki je nadomestila predhodno analogno varianto določenega opravila. Danes mladi niso prisiljeni v reflektiran odnos.

Po šolah bomo morali razviti več razumevanja za prihajajoče spremembe na področju tehnologije (in posledično tudi družbe). Učitelji potrebujejo več znanj, da bodo lahko stopali v korak z mladimi, ki so jim zaupani. Drznemo si ugibati, da se bodo mladi verjetno sami z lahkoto poučili o prihajajočih tehnologijah izven šolskega obzidja, vendar je edinstvena vloga šol o teh znanjih posredovati širšo sliko.

Širša slika, reflektiranost lastnih stališč in sposobnost reflektiranja, avtonomnost lastnega odločanja, suverenost, samostojnost – vse to so lastnosti, ki so najboljše zagotovilo, da dijak, ki bo kot odrasel človek enkrat zapustil šolo, ne bo idealen potrošnik in lahek plen za vse manipulatorje. In te lastnosti moramo zelo načrtno izgrajevati tudi preko našega odnosa do novih tehnologij.

5. Identiteta ni statičen pojem, temveč prej stalno razvijajoče se vprašanje, ki zahteva odgovor.

V zadnjem zaključku, ki smo ga izluščili iz raziskave, želimo izpostaviti vprašanje identifikacije učitelja in učenca s svojo vzgojno ustanovo. Če se sprašujemo, kje smo, kakšno je naše izhodišče, s katerega se odpravljamo na pot, se moramo vprašati tudi, kdo smo in seveda, kdo želimo biti. In to dvojje je naša identiteta.

Identitete ni treba usklajevati zgolj s tradicijo. Identiteta namreč ne more biti nek na piedestalu odmaknjen ideal, ki ga ne moremo doseči in se mu želimo zgolj približati. Identiteta smo vedno mi sami. V identiteti ustanove mora biti vključen vsakdo izmed zaposlenih. Vsakdo, ki dela v neki ustanovi, ustvarja to, kar ta ustanova je. Zagotoviti je treba, da tisti, ki delajo na katoliških šolah in tisti, ki jih obiskujejo, ne samo slišijo za identiteto šole in jo morda še spoštujejo, temveč da jo poosebijo in postanejo njeni nosilci.

Če identiteta postane tradicija, potem ustanova pričjenja umirati. Identiteta je živ pojem. In ob zavedanju tega se lahko identiteto tudi načrtno gradi. Na točki, na kateri so trenutno katoliške šole v Sloveniji, se moramo zavedati še nečesa. Časi začetnega navdušenja ob ustanovitvah katoliških šol so (bodo) za nami. Če je bila takrat identiteta samo-umevna, temu v prihodnje morda ne bo tako. In dobro je, da o tem pričnemo razmišljati že sedaj. Vprašanje se bo pojavilo. In ko se bo pojavilo, bo terjalo odgovor.

Kdo smo katoliške šole? Kdo hočemo biti?

In ugotovimo lahko, da se vsi izzivi, ki so pred nami, seveda prepletajo. Odgovoriti moramo na spremembe v družbi (in tehnologiji). Odgovoriti moramo na drugačne potrebe mladih, ki so nam zaupani in temu prilagoditi posredovanje tako znanja kot tudi vrednot. In za največji učinek moramo na ta vprašanja odgovoriti v okviru naše katoliške skupnosti. Če bodo katoliške šole v prihodnje sodelovale in več delale na skupni identiteti in ne samo na identiteti posamezne šole, bodo od tega na koncu imeli vsi veliko več. Ta proces pa ne more potekati brez prispevka škofov in na drugi strani tudi laikov, ki imajo interes za področje vzgoje. In odgovor, ki bo nastal v tem procesu, ne more zaobiti družbene realnosti problema, s katerim se ukvarja. Rešitev ne more biti teoretična, ampak samo v živem dialogu s svetom.

In če povzamem. TO je to, kar si želim od tega simpozija. No, ali pa vsaj prvi korak na poti k temu.

2. VPRAŠANJE IDENTITETE KATOLIŠKIH ŠOL

Kot je med drugim nakazal že omenjeni delovni dokument, je redefinicija identitete katoliških šol za 21. stoletje nujnega pomena. Tudi poročilo iz Slovenije je opozorilo na pomen stalnega spraševanja glede identitete, ki terja tudi konkreten odgovor. Vizijo, v kateri je opredeljeno osnovno poslanstvo vzgojne ustanove, nujno opredeljuje identiteta. Ključno spoznanje treh prispevkov, zbranih okrog pojma identitete, je nujnost odkrivanja specifičnega značaja katoliških šol. Dr. Roman Globokar, direktor Zavoda sv. Stanislava v Ljubljani, razvija misli o dinamičnem vidiku identitete. Katoliškost po njegovem mnenju pomeni sposobnost integracije evangelija v različne kulturne kontekste. Oprt na lastno izkušnjo vodenja in poučevanja ter s pogledom iz konkretne slovenske ter širše evropske perspektive opozarja na nevarnosti getoizacije in asimilacije. Rešitev vidi v razumevanju identitete kot daru in naloge. Identiteta katoliške šole se torej oblikuje v hvaležnosti tradiciji in s pogumom za soočanje s problemi sodobnega sveta. Prof. dr. Carlo Nanni, dekan Papeške univerze Salesiana iz Rima, se vprašanja identitete loti prek razmerja med izvirnostjo krščanskega sporočila in poučevanjem. Svoje misli predstavi v petih točkah, ki obravnavajo odnos do učenca, pomen izobraževanja, vlogo učitelja in njegovo krščansko poslanstvo. Krščanska tradicija vzgoje in izobraževanja vidi svoj največji vzor v Jezusu Kristusu, pravem bratu vseh ljudi in resničnem učitelju. Učenci in učitelji skupaj rastejo in se v veselju in upanju prizadevajo za napredovanje človeštva in ustvarjanje dobrega. Msgr. Jim Cassin, izvršni sekretar Oddelka za katoliško izobraževanje in vzgojo pri Irski škofovski konferenci in vodja Urada za katoliško šolstvo, se v svojem prispevku nasloni na predavanje p. Roberta Barrona, ki govori o sedmih načelih evangelizacije v šolah. Krščansko sporočilo v sebi skriva neverjetno lepoto, intelektualno ostrino in posebej še vzgojne ustanove so poklicane h gorečemu pričevanju in pripovedovanju te velike zgodbe. Mlad človek je nemirni iskalec in ravno kot tak išče tudi Boga, zato je pomembno, da znamo sredi današnjega sveta k njemu pristopiti v njegovem lastnem jeziku, kar pomeni predvsem upoštevanje sporočilnosti novih medijev.

dr. ROMAN GLOBOKAR:

IDENTITETA KATOLIŠKIH ŠOL MED TRADICIJO

IN NOVOSTJO

Katoliško šolstvo v Sloveniji

Katoliška cerkev je bila skozi celotno zgodovino našega naroda dejavna tudi na področju vzgoje in izobraževanja, pri čemer se ni omejevala samo na katehezo, ampak je ustanavljala različne oblike šol. Do leta 1774, ko je cesarica Marija Terezija uvedla splošno šolsko obveznost, je bila šolska dejavnost skoraj izključno cerkvena zadeva. Po uveljavitvi splošne šolske obveznosti je primat na področju šolstva v našem prostoru imela država: to velja za čas avstro-ogrske monarhije in prve Jugoslavije, v absolutnem smislu za obdobje socialistične Jugoslavije, in tudi v času demokratične Slovenije je področje šolstva skoraj docela v državni domeni. Dokaj liberalna zakonodaja ni sprožila množičnega nastajanja zasebnih šol. Še najbolj se je na tem področju angažirala prav Katoliška cerkev.

Tudi znotraj Cerkve so se postavljala in se še vedno postavljajo vprašanja, ali naj bo šolstvo eno od področij, kamor bi verska organizacija vlagala finančna sredstva in skrbela za svoj program vzgoje in izobraževanja. Izkušnje iz zahodnih držav, kjer naj bi bilo veliko šol katoliških zgolj še po imenu, so nekatere vplivne cerkvene osebnosti v Sloveniji navajale k temu, naj Cerkev ne stopa na področje šolstva, ampak naj se posveti predvsem pastoralnemu delovanju izven institucionaliziranih oblik šolstva. Zanimivo je, da v raznih strategijah in načrtovanjih, ki smo jih imeli v zadnjih letih v naši Cerkvi (od plenarnega zbora do pastoralnega načrta), katoliško šolstvo skorajda ni omenjeno. Je pa res, da je naša nadškofija vložila izredno velika finančna sredstva v izgradnjo Zavoda sv. Stanislava. Še vedno pa ostaja odprto vprašanje, ali je smotno vlagati v katoliško šolstvo. Kaj je posebnost katoliškega šolstva? Zakaj naj bi spodbujali razvoj katoliškega šolstva? V čem je identiteta katoliškega šolstva: gre za vzporeden šolski sistem ali za prepletanje z javnim šolstvom? Gre bolj za alternativo ali bolj za dopolnitev (komplementarnost)? Kakšno je mesto katoliškega šolstva v slovenskem šolskem prostoru? Je katoliško šolstvo namenjeno zgolj katoličanom ali je odprto vsem zainteresiranim otrokom? Kakšno je mesto katoliških šol v pastoralnem konceptu Cerkve na Slovenskem?

Nujnost specifičnega značaja katoliških šol

Tako papež Benedikt¹ kot tudi sedanji papež Frančišek² govorita o nujnosti izoblikovanja specifičnega značaja katoliških šol. V čem je identiteta katoliških šol? Kaj je njihova *differentia specifica*, po čemer se razlikujejo od drugih šol?

Po objavi rezultatov na maturi 2011 je časnik Delo na zadnji strani hudomušno napisal, da na katoliški šoli Bog pomaga maturantom. V rubriki »Pa še to« na zadnji strani so si postavili vprašanje, kaj so tiste posebnosti Škofijske klasične gimnazije, ki vodijo do odličnih rezultatov na maturi. »Dijaki se ob vpisu obvežejo, da sprejmejo krščansko usmeritev, tako se pouka začenja in končuje z duhovno mislijo, razredi pa imajo tudi skupno večdnevno duhovno obnovo. Šolska pravila določajo tudi, da morajo dijaki hoditi v šolo urejeni in dostojno oblečeni. Se vam zdi to, kot prepisano iz nekih drugih časov? Morda – toda recept očitno deluje.«³

Nasploh velja, da je tisto, kar je katoliško, zastarelo, srednjeveško, iz »nekih drugih časov«. Zato naj bi bile tudi glavne lastnosti katoliških šol red, poslušnost, urejenost, staromodnost, avtoritarnost. Sodobna laična šola pa naj bi v ospredje postavljala svobodo, ustvarjalnost, izbirnost, demokratičnost. Pa vendar se je lahko vsak, ki je v teh zadnjih dvajsetih letih prišel v stik s katoliškimi šolami, na lastne oči prepričal, da te šole niso iz nekih drugih časov, ampak da gre za koncept celostnega razvoja posameznika, ki izpostavlja izreden pomen skupnostne razsežnosti. K celostni vzgoji spada tudi versko življenje, ki naj ne bi bilo nujno zlo na katoliški šoli, ampak notranje gonilo vsega našega življenja.

Osebnostno vidim velik izziv, kako otrokom in mladim predstaviti krščansko oznanilo na tak način, da bodo v njem prepoznali odgovor na svoje najgloblje življenjske potrebe. V tem je tudi izvorni pomen besede *traditio*, prenos oz. izročilo. Kako prenesti izročilo iz preteklosti v sedanjost? Kako govoriti jezik, ki bo relevanten tudi za človeka znotraj sekulariziranega sveta, kjer vera ni več nekaj samoumevnega in kjer Bog nima samoumevne domovinske pravice? Kako živeti krščanstvo v sodobnem svetu, da bomo bolj v polnosti živeli svoje poklicno in zasebno življenje? Na kakšen način živeti in delovati v katoliški šoli, da bomo upravičili naziv »katoliška«? V čem je »katoliškost« šole?

1 »Katoliške šole postajajo prostori, kjer spoznavamo dejavno navzočnost Boga v človeških zadevah in kjer vsak mlad človek odkrije veselje, da vstopa v Kristusovo držo »biti za druge.« Papež Benedikt XVI, »Govor na Catholic University of America 17. 4. 2008«, spletna stran: <http://publicaffairs.cua.edu/Releases/2008/PopeBenedictSpeech.cfm> (14. 11. 2014).

2 »Korenite spremembe, ki so prevedle do tega, da se vedno bolj razširjajo večkulturne družbe, zahtevajo od tistih, ki delajo v šolah in na univerzah, da se podajo na vzgojno pot soočenja in dialoga, s pogumno in inovativno zvestobo, ki bo sposobna ustvariti prostor za srečanje katoliške identitete z različnimi »dušami« večkulturne družbe.« Papež Frančišek, »Nagovor udeležencem plenarnega zasedanja Kongregacije za katoliško vzgojo v Vatikanu 13. februar 2014«, spletna stran: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140213_congregazione-educazione-cattolica.html (14. 11. 2014).

3 »Bog pomaga maturantom«, v: *Delo*, letnik 53 (2011), št. 164 (18. julij), str. 24.

V Sloveniji se katoliške šole velikokrat pojmuje kot javne (državne) šole z veroukom. V katoliških šolah naj bi imeli enak program kot javne šole, samo da je pri nas na urniku še verouk. Glede tega velja naprej spomniti, da v programu katoliških šol ni verouka, ampak je religijski pouk, ki se imenuje »vera in kultura« oz. »spoznavanje vere«. Namen tega predmeta ni uvajanje v versko življenje, ampak predvsem spoznavanje vere kot fenomena na osebni in na družbeni ravni ter njenega pomena skozi zgodovino in danes. V uvodu v učni načrt za religijski pouk na gimnazijah je zapisano: »Dijaki imajo možnost, da razširijo, dopolnijo in kritično ovrednotijo izkušnje in znanje, ki ga imajo na področju verskih in etičnih vprašanj. Pomagati jim mora, da bodo znali čim bolj poglobljeno razmišljati o pojavih okoli sebe, da bodo celoviteje razumeli sebe, soljudi in svet in da bodo usposobljeni zavzeti se za reševanje perečih osebnih, medosebnih in življenjskih problemov.«⁴ Verouk poteka na župnijah in ima namen uvajati v krščansko skupnost in pripraviti otroke in mlade na zakramente, religijski pouk v šoli pa odpira otroke in mlade za temeljna življenjska vprašanja in jim na sistematičen, strokoven in kritičen način predstavi bistvene vsebine krščanstva in tudi drugih religij. Torej, v slovenskih katoliških šolah ni verouka. Pri tem pa je zanimivo to, da pa imajo v mnogih evropskih državah verouk v javnih šolah.⁵ Postavlja se vprašanje, kakšen pomen imajo katoliške šole v teh državah, kjer je povsem samoumevno, da je verouk tudi v javnih šolah. Iz tega sledi, da se morajo katoliške šole od javnih razlikovati po čem drugem kot zgolj po verouku.

Naj navedem še nekaj drugih predlogov o tem, kaj je *differentia specifica* katoliških šol: molitev, duhovne obnove, red in disciplina, delovne navade, varno okolje, elitnost, odličnost v vseh pogledih, bogat razširjeni program. Ob vsakem predlogu bi se dalo razpravljati, ali je res značilen samo za katoliške šole oz. ali ne gre pri nekaterih predlogih za določena globoko zasidrana prepričanja in predsodke, ki ne odražajo resnične istovetnosti katoliških šol. Če bi želeli opredeliti poseben značaj katoliških šol na globalni ravni, potem naletimo na izredno mnogovrstnost in različnost: od zelo elitnih šol za najbolj nadarjene učence, pa do šol v najrevnejših predelih tretjega sveta, ker se učitelji prizadevajo dati učencem osnovno človeško dostojanstvo. Okoli petdeset milijonov otrok in mladih je vključenih v katoliške šole. Program posamezne šole je odvisen od družbenega, zgodovinskega in kulturnega konteksta, v katerem se šola nahaja. Težko tudi govorimo o enotni katoliški pedagogiki, ki bi narekovala kurikulum in vzgojni koncept vsem katoliškim šolam po svetu. Kljub vsemu pa lahko govorimo o določenem skupnem duhu, ki je značilen za take šole. Obstajajo skupni elementi, ki označujejo identiteto katoliških šol. Tudi ti elementi identitete se razvijajo in nadgrajujejo skozi čas in odgovarjajo na aktualne izzive v posamezni družbi in v globalnem svetu.⁶

4 Alenka Šverc, Anton Jamnik (ur.), *Verski pouk na katoliških gimnazijah: učni načrt za predmet Vera in kultura*, Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca 2003, str. 5.

5 Roman Globokar (ur.), *Verski pouk v slovenskih šolah: ovrednotenje in perspektive*, Ljubljana: Zavod sv. Stanislava 2010.

6 Za bolj obširno predstavitev z vso ustrezno bibliografijo glej Roman Globokar, Gregor Celestina, »Poslanstvo katoliškega šolstva v Cerkvi in slovenski družbi«, v: Philip Mark Booth, *Družbeni nauk Cerkve in tržno gospodarstvo*, Celje: Celjska Mohorjeva družba 2014, str. 298–344.

Kongregacija za katoliško vzgojo v Vatikanu je v zadnjih letih izdala nekaj dokumentov, ki so namenjeni oblikovanju identitete katoliških šol. Iz napisanega lahko povzamemo štiri temeljne spodbude, ki naj bi usmerjale sodobne katoliške šole.⁷ Kot prvo mora biti v središču vzgojnega koncepta *razvoj človeške osebe v njeni celotni, presežni in zgodovinski istovetnosti*. Vse delovanje šole naj bi bilo usmerjeno k celovitemu oblikovanju osebnosti na razumskem, čustvenem, družbenem in telesnem področju. Pri tem ima pomembno vlogo tudi verska dimenzija človeškega bitja. Zelo se poudarja nujnost osebnega pristopa do vsakega učenca, saj je po krščanskem prepričanju vsak človek ustvarjen po Božji podobi, enkratno, neponovljiv. Vsakemu učencu naj bi šola omogočila, da bo v polnosti razvil svoje darove. Hkrati pa je naloga šole tudi, da usposobi otroke in mlade za življenje v skupnosti in za odgovornost v družbi.

Druga temeljna značilnost katoliških šol je *medsebojno prepletanje vere, kulture in znanosti*. Pri tem nikakor ne gre za poseganje vere na področje znanosti. Katoliška cerkev zagovarja avtonomijo znanosti, zato se tudi šolska snov na katoliških šolah obravnava v skladu z metodami posameznih znanosti. Poleg znanstvenega pristopa do stvarnosti, ki razlaga, kako deluje svet, ima znotraj katoliških šol svoje legitimno mesto tudi verski pogled na življenje, ki izhaja iz prepričanja, da duhovna razsežnost spada k temeljnim prvinam človeškega bitja. Zato so verske vsebine (verski pouk, bogoslužja, molitev, praznovanja ...) nepogrešljivi del katoliške šole. Seveda mora posamezna šola pri zasnovi verskih vsebin upoštevati, kakšno je pretežno versko čutenje njenih učencev in učiteljev.

Tretji pomemben vidik katoliške šole je njena *odprtost za vse*. Kongregacija za katoliško vzgojo večkrat poudarja, da mora katoliška šola poskrbeti za uboge in šibke v družbi. Nikakor se ne sme zapirati v svoj geto in zapirati svojega šolskega prostora samo za pripadnike Katoliške cerkve, ampak mora biti odprta za vse, ki sprejemajo njeno vrednostno usmeritev.

En kot *četrti* spodbuda katoliškim šolam se izpostavlja pomen *skupnostne razsežnosti* v šoli. Pomembno je ustvariti pristno ozračje v vzgojni skupnosti, ki jo sestavljajo učenci, starši, učitelji, ravnatelj in nepedagoški delavci v šoli. Vzgoja v skupnosti in za skupnost je tista, ki učenca usposablja za postopno odpiranje resničnosti, ki ga obdaja, ki krepí njegov kritični pogled na svet in ga hkrati motivira za aktivno sooblikovanje družbe, v kateri živi.

Usmeritve Kongregacije za katoliško vzgojo so v marsičem splošne in zelo odprte. Drugače tudi ne more biti, saj mora upoštevati globalni kontekst katoliškega šolstva, po drugi strani pa tudi izredno hitro spreminjanje družbe nasploh. Ob tem se znova vrnimo na izhodiščno vprašanje, na kakšen način oblikovati katoliško identiteto znotraj hitro spreminjajočega se globalnega sveta.

⁷ Podrobneje glej Roman Globokar, Gregor Celestina, »Poslanstvo katoliškega šolstva v Cerkvi in slovenski družbi«.

Vprašanje identitete znotraj tekoče moderne

Vprašajmo se najprej, kaj sploh določa identiteto v sodobnem svetu, ko se zdi, da ni nič več trdno in gotovo, da je vse provizorično, začasno, da se vse spreminja. Gre za temeljno vprašanje, kdo sploh sem. Na to vprašanje danes človek težko odgovori, saj je naša identiteta, kot bi rekel Zygmunt Bauman, razdrobljena na številne delce, ki jih je težko uskladiti med seboj. Naša življenja naj bi bilo samo še »zaporedje slabo povezanih epizod«⁸. Bauman nadaljuje: »V svetu, ki se hitro giblje in hitrost še pospešuje, se ni več mogoče zanesti na tiste referenčne okvire, ki svojo koristnost utemeljujejo na podlagi lastne domnevne trajnosti (da ne rečem večnosti!). Pravzaprav jim ne zaupamo in jih ne potrebujemo. Taki okviri ne sprejemajo zlahka novih vsebin.«⁹ Velja to tudi za katoliško šolo? Je torej vse, kar je novo, bolj zanimivo, vznemirljivo in obetavno? »V krasnem novem svetu minljivih priložnosti in krhke varnosti dobre stare okorele nevprašljive identitete kratko malo nimajo kaj početi.«¹⁰

Bauman ugotavlja, da današnjega človeka ne navdušuje trdna identiteta. »Kohezivna, dobro pritrjena in trdno postavljena identiteta bi bila pravzaprav breme, prisila in omejitve pravice do izbire. Naznanjala bi, da ne zmoremo odpreti vrat, ko potrka naslednja priložnost, Skratka, bila bi navodilo za *neprožnost*, se pravi, za stanje, ki se mu posmehujejo. Ga obrekujejo ali obsojajo tako rekoč vse avtoritete sedanjosti, pristne ali navidezne: množični mediji, strokovnjaki za človeške probleme, politični voditelji.«¹¹ Projekti, ki bi trajali celo življenje, so po Baumanovem mnenju danes na slabem glasu in nepriljavni. Hrepenimo po razmerjih brez obveznosti in se jih hkrati bojimo. Življenje brez identitete rojeva v sodobnem človeku strah in tesnobo.¹² Po eni strani torej sodobni človek hrepeni po identiteti, po tem, da bi vedel, kdo je in kam hoče, po drugi strani pa se ne želi vezati in hoče imeti vedno odprte različne možnosti. Vsekakor lahko iz ugotovitev Baumana izvlečemo, da je mogoče danes govoriti zgolj še o provizorični identiteti oz. identitetah. Pripravljeni moramo biti na spreminjanje. Vendar pa se tudi sodobni človek sprašuje, kdo je in kaj tvori njegovo istovetnost skozi množstvo hitrih sprememb.

Pri odgovoru na to vprašanje se bomo navezali na judovskega filozofa Hansa Jonasa in na njegovo filozofsko biologijo. V svojem delu *Organismus und Freiheit* pojmuje identiteto živih organizmov v stalni izmenjavi z zunanjim okoljem. Vsako živo bitje mora stalno izmenjavati snov s svojim okoljem, ker so njegovi snovni deli minljivi. Vendar ravno s tem stalnim pritokom tuje snovi ohrani svojo lastno identiteto. Živo bitje stalno izmenjuje svoje obstoječe dele in njegova identiteta se gradi dinamično. Gre za stalno obnavljanje samega sebe. Življenje je nujno vezano na zunanji svet, odvisno je od snovi od zunaj, vendar vedno ohranja svojo lastno identiteto. Živeti

8 Zygmunt Bauman, *Identiteta: pogovori z Benedettom Vecchijem*, Ljubljana: Založba /°cf. 2008, str. 16.

9 Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 29.

10 Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 29.

11 Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 53.

12 Prim. Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 61.

pomeni biti v stalnem odnosu do sveta, kar pomeni, da je nujno treba iti preko sebe, da bi lahko ostal pri življenju. Vsako živo bitje pa ima notranjo identiteto (notranji jaz), ki jo omejuje ostala resničnost. Tako se mora organizem hkrati ohraniti v svetu, skozi svet in proti svetu. Eksistenca živega bitja je negotova, zato je identiteta stalna naloga. Živo bitje obstaja zgolj zaradi stalne izmenjave snovi s svojim okoljem. »Zato pomeni izjava, da je bit organizmov njihova lastna naloga, naslednje: da je prav to delovanje njihovega delovanja njihova lastna bit. Bit se zanje sestoji v delovanju tega, kar morajo delati, da bi nadaljevali z ostajanjem.«¹³ Če bi se živo bitje zaprlo pred zunanjim svetom, bi to nujno vodilo v smrt. Ista zakonitost velja tudi za človeka kot posameznika in za naše skupnosti. Lastne identitete torej ni mogoče ohraniti na način, da bi se zaprli pred vplivi od zunaj oz. da bi v svetu okrog sebe videli predvsem grožnje za lastni obstoj.

Zato se mi zdi zelo pomembno, da se tudi za pri oblikovanju identitete katoliške šole v sodobnem svetu ne zapiramo pred vplivi od zunaj in da ne uporabljamo bojnih izrazov za soočenje z drugačnimi. Vsaka fobija, ki spodbuja bojno nastrojenost proti drugim, ne prispeva k ohranjanju istovetnosti. Na nek način je verjetno vprašljiv tudi sam pojem identitete, saj po Baumanovem prepričanju vedno implicira spopad in se počuti doma »na bojnem polju«¹⁴. Kljub temu pa potrebujemo identiteto, vedeti moramo, kdo smo, kaj nas določa in kam bi radi prišli. Sam Bauman zapiše: »Življenje izbiralca je negotovo življenje. Ne more biti samozavesten, saj mu nadvse očitno manjka trdnosti in zaupanja.«¹⁵ Lebdenje brez identitete se lahko hitro prevesi v drugo skrajnost: v fundamentalizem. Zanimivo je, da raziskave kažejo, da so danes mladi vse bolj dovzetni za različne oblike fundamentalizmov.¹⁶ Zaradi preobširne kompleksnosti in nejasnosti v sodobnem svetu so odprti za jasne in enoznačne odgovore, ki dajejo njihovemu življenju gotovost. Tudi znotraj Katoliške cerkve se v teh novih okoliščinah pojavljajo različne skupnosti, ki se zaradi obče družbene sekularistične in relativistične miselnosti nagibajo k fundamentalističnim oblikam izražanja svojega katoliškega prepričanja. Pri tem mislim na iskanje določenih elementov iz katoliškega izročila, ki bi jim zagotavljala varnost znotraj sodobnega negotovega sveta. Pri tem pa je vsekakor nesprejemljivo to, da katoličanom, ki ne sledijo takemu načinu izražanja svoje religioznosti, odrekajo »pravovernost«. Osebnost sem prepričan, da katoliške identitete ne gre iskati v preteklosti, ampak jo je treba graditi tukaj in sedaj, v dialogu s sodobnim svetom in v zvestobi temeljnemu evangelijskemu sporočilu. Ob tem ne gre pozabiti, da izraz »katoliški« pomeni »splošen«, »vesoljen«, »svetoven«. Od vsega začetka je bila Cerkev odprta za različne kulture in se je tudi na različne načine inkulturala v posamezne družbe. Zato bodo tudi danes izrazi katoliške istovetnosti različni glede na specifični kulturni kontekst posamezne skupnosti. Od tega konteksta bo tudi odvisna identiteta posamezne katoliške šole.

13 Hans Jonas, *Organismus und Freiheit: Ansätze zu einer philosophischen Biologie*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1973, str. 15.

14 Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 74.

15 Zygmunt Bauman, *Identiteta*, str. 82.

16 Glej Martin Reibbrodt, *Die Rückkehr der Religionen: Fundamentalismus und der »Kampf der Kulturen«*, München: Beck 2000.

Katoliška identiteta kot dar in naloga

V svetopisemskem besednjaku bi lahko rekli, da je identiteta hkrati dar in naloga. Življenje nam je podarjeno in v marsičem tudi določeno, hkrati pa imamo svobodo, da ga živimo na odgovoren način. Vključeni smo v določeno tradicijo, ki nas zaznamuje in nam daje osnovne usmeritve, vendar nam ne jemlje naše kreativnosti in možnosti, da uresničimo svoje življenje na povsem izviren in osebni način. Identiteta torej ni nekaj statičnega, v naprej danega, ampak gre za dinamičen proces prepletanja nečesa, kar je podarjeno, in končnega cilja, h kateremu težimo. Govorimo lahko o dinamičnem vidiku identitete. Tudi katoliška šola kot živ organizem znotraj Cerkve lahko z veliko hvaležnostjo sprejema bogato tradicijo, ki pa jo spodbuja, da ne ostane v preteklosti, ampak se odpre novostim sodobnega sveta in jih integrira v svoj vzgojno-izobraževalni koncept. Kot smo že omenili zgoraj, pomeni katoliškost pravzaprav sposobnost integracije evangelija v različne kulturne kontekste.

Katoliška šola danes se mora varovati dveh skrajnosti: *getoizacije* (zapiranja v svoj lastni okvir in rigoroznega vztrajanja pri okosteneli tradiciji) in *asimilacije* (popolne stopitve in prilagoditve sodobnemu svetu). Izziv je, kako sredi fluidnosti sveta najti pravi način za integracijo evangelijskega sporočila v sodobno podajanje znanja, veščin in vrednot. Po eni strani je nevarnost, da bi se zbali soočenja s sodobno relativistično miselnostjo in začeli graditi vzporedni svet, v katerem je prostor samo za enakomisleče. S tem bi izgubili družbeno relevantnost in tudi zatajili evangelijsko naročilo, naj oznanilo ponesemo vsem. Po drugi strani pa je nevarnost, da bi v želji po prevelikem ugajanju sodobni miselnosti pozabili na temeljne evangelijske vsebine. Krščanstvo, ki je zvesto evangeliju, je vedno tudi »kritično« do družbe, v kateri živi. »Kritično« pomeni, da zavzame distanco do trenutnega stanja in ga presoja v luči krščanskega izročila. To pa včasih terja tudi pogum, da se zoperstavimo določenim prepričanjem in določenemu delovanju v družbi. Pri tem mislim predvsem na spoštovanje dostojanstva vsakega človeka, ki izhaja iz njegove presežne razsežnosti. Ker je vsak človek ustvarjen po Božji podobi, je njegovo življenje sveto in nedotakljivo. Tudi na tem področju pa sem prepričan, da je mogoče s krščanskim vrednostnim sistemom stopiti v dialog s sodobnim svetom. Po mojem mnenju imajo evangelijske vrednote (dostojanstvo vsake osebe, pravičnost, ljubezen, odpuščanje, mir ...) univerzalno veljavo, ker pomeni, da so lahko kot vrednote razvidne tudi nekomu, ki ne sprejema krščanske vere. Zato je lahko krščanski vzgojni model privlačen in sprejemljiv tudi za nekatoliške šole. Katoliške šole pa se odlikujejo po posebnem vzdušju, ki se oblikuje ob molitvenem življenju in skupnem obhajanju verskih praznikov. Versko življenje daje posamezniku in skupnosti spodbudo za življenje po vrednotah, vpliva na oblikovanje lestvice vrednot, kaže na zadnji smisel človeškega življenja in zelo jasno pokaže na osebo Jezusa Kristusa kot vzor izpolnjenega življenja in odrešenika vsakega človeka. Na katoliških šolah imamo to svobodo, da lahko skupaj živimo tudi versko razsežnost, kar po mojem prepričanju vpliva na naše odnose in na življenje po vrednotah.

prof. dr. CARLO NANNI:

KRŠČANSKO IZROČILO IN POUČEVANJE

Moj namen ni, da bi predlagal pravi model krščanskega izobraževanja, za kar se je veliko primerneje obrniti na dokument Kongregacije za katoliško vzgojo.¹ To predavanje je zgolj skromen poskus (precej oseben in omejen), s katerim želim odgovoriti na vprašanje, kaj ponuja krščansko izročilo za poučevanje na splošno (tako v šolah kot tudi na univerzah)? Osredotočil se bom na to temo in svoja razmišljanja predstavil v petih točkah.

1. Krščansko izročilo ljudem omogoča, da se počutijo kot del vzgojno-izobraževalne tradicije, ki kljub kulturnim razlikam in zgodovinskim spremembam ohranja nekatere temeljne značilnosti:

I) VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA DEJAVNOST ni samo v izobraževanju (*educate*, op. prev.), to je negovanju, vzgajanju, utrjevanju, posredovanju idej, kulture, znanja in tehnik, ampak predvsem v vzgoji (*educere*), to je posredovanju življenja (*maieutiké*) osebi na podlagi antropološkega pojmovanja učenca, ki ne sme biti ne idealiziran ne zgolj izoblikovan. Spodbujati je treba življenje; navdihovati in spodbujati učence v procesu rasti in pridobivanja znanja za dostojanstveno človeško življenje (njih in drugih), jim pomagati, da čim bolj v polnosti razvijejo svoje talente. Po krščanskem prepričanju je vsaka oseba ustvarjena po Božji podobi, je Božji otrok. Konkretno osebo so izhodišče v procesu učenja. Oseba je tista, ki sestavlja horizont vrednot (bolj kot vrednote potrebujemo verodostojne osebe).

II) VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO KULTURO navdihuje *celostni humanizem*, in sicer tako literarno in znanstveno, teoretično in praktično, tehnološko in operativno, kakor tudi kot obliko (kot temeljno perspektivo in odnos h kateremu izobražujemo) in kot kulturno in disciplinarno vsebino izobraževanja. Osnova tega je pogled na človečnost v povezavi s človečnostjo vstalega Kristusa (v pismu apostola Pavla Ef 4, 1–13),² Kristusa, »novega Gospoda« (1 Mz 22), ki je usmerjen proti »civilizaciji ljubezni«. V vzgoji in izobraževanju se ta humanizem udejanja zaradi modre povezave med *fides et ratio* – vero in razumom, ki ga razumemo v širšem smislu znanosti, znanja, tehnologije, praktične modrosti in operativne učinkovitosti. Cilj vsega tega je spod-

1 Slovenski prevod: Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87 (op. ur.).

2 Citati iz Svetega pisma so vzeti iz: *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov*, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije 1996, splet: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?lang=sl> (2. 2. 2015). (Op. ur.).

bujanje polnosti življenja, vrednega človeškega dostojanstva za vsakogar, še posebej za tiste, ki so revni ali marginalizirani.

III) POUČEVANJE RAZUMEMO KOT »RAZSVETLJEVANJE DUHA ZA KREPITEV SRCA« (DON BOSKO). V zvezi s tem je posebna pozornost namenjena etičnemu in verskemu izobraževanju, zato da lahko vsak postane ozaveščena, svobodna, odgovorna, podpirajoča oseba, ki je odprta za ponižno sledenje Bogu v Duhu (Gal 5). Tak cilj je mogoče doseči z vzgojno-izobraževalnim modelom, ki združuje poučevanje, dobre odnose, prakso in duha enotnosti, in tudi z izobraževalnimi spodbudami, disciplinarnimi podporami, poučevanjem vere, izobraževalnimi dejavnostmi, ki spodbujajo formacijo, vključevanjem v lokalno skupnost, prostovoljstvom in sodelovanjem pri pastoralnem življenju v župniji, škofiji ter tudi na državni in svetovni ravni.

IV) OSEBNI ODNOS je »prva« strategija izobraževanja, osnovana na zaupanju, spoštovanju, srečevanju in dialogu med učenci in učitelji, hkrati pa je pozorna na izobraževalne tehnologije, ki jih ponujajo znanstvene in tehnološke inovacije. Izobraževanje za nas ni le stvar razuma, ampak bolj »stvar srca«, ljubiti prijaznost in pravičnost, predvsem pa je v tem, da smo krepostne in usposobljene priče.

V) OD ŠOLSKE/UNIVERZITETNE VZGOJNE SKUPNOSTI se pričakuje, da bo središče, kraj in celosten del vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Znotraj nje vsakdo na svoj način, ki je odvisen od njegove vloge in zaupane mu odgovornosti, prispeva k vzgojno-izobraževalnemu uspehu vseh (vsi člani vzgojne skupnosti in tudi vzgojna skupnost sama izobražujejo drug drugega). To je mogoče doseči v okolju, ki mu vladajo razum, prijaznost, spoštovanje, dobrota, predanost in solidarnost. Vzgojna skupnost si poleg tega prizadeva tudi za oblikovanje »zaveznitva« z družinami in drugimi izobraževalnimi ustanovami, družbenimi mediji, delovnimi, športnimi in prostočasnimi organizacijami.

2. Krščansko izročilo nadgrajuje »pogled« na funkcijo poučevanja s pogledom na življenje in svet.

Ta je globoko »teološki« in presega zgolj empiričen, zgodovinski in sociološki pogled, z namenom da lahko sprejme razodetje milostne ljubezni Boga Očeta, ki se nam kaže in nam govori po Kristusu, in dar človeške prenovi po Duhu. Na ta način postane krščansko izročilo »temelj in končni cilj pomena izobraževanja«, hkrati pa nas spodbuja, da doumemo središčnost »evangelija življenja«, zgodovino kot zgodovino odrešenja, da živimo »skrivnost časa« in v pojavljanja dogodkov v poživljajoči navzočnosti Duha ob iskanju resnice in pravice.

3. Krščansko izročilo je posebna motivacija za učitelje

Učitelja spodbuja, da ne deluje le zaradi institucionalnih namenov »vzgojno-izobraževalnega sistema poučevanja in formacije«, to je za formacijo in spodbujanje učencev, strokovnosti, kulture, produktivnosti in družbenega razvoja, ampak da vzgojno-izobraževalno nalogo tudi živi. To pomeni, da si prizadeva za zveličanje sveta in človeštva (kot je dejal apostol Pavel v osmem poglavju v pismu Rimljanom) ter gradi Božje kraljestvo na zemlji, v razpetosti med »že in še ne« (prim. štirje temelji miru, kot jih je predlagal Janez XXIII.: »Svoboda, pravičnost, resnica in ljubezen«).

Podobno je tudi z vzgojno, izobraževalno in formativno dejavnostjo. Njeno vodilo ne sme biti samo »eros«, človekoljubje, ideologija, naklonjenost, ljubezen, starševska »skrb«, ampak predvsem »agape«, to je ljubezen Boga, ki je »svet tako vzljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor vanj veruje, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje« (Jn 3, 16–17). Na ta način lahko učitelj pri opravljanju učiteljskega poklica bolje združuje *dobro želeti* (čustvena dimenzija), *želeti dobro* (dimenzija cilja), *želeti nekomu dobro* (dimenzija odnosa) in nekomu *storiti dobro* (praktična).

4. Krščansko izročilo ponuja »zbir« posebnih izobraževalnih virov

Poleg tega da krščansko izročilo pomaga pri širjenju obzorij in daje drugačno ter boljšo motivacijo za poučevanje, lahko s posebnimi viri podpira tudi strokovne kompetence učitelja, ki jih je pridobil na začetku in jih je postopoma nadgradil. Poleg izobraževalnih metod in tehnik ter pripomočkov za učenje in komunikacijo, ki so na voljo, krščanski učitelj ve, da se lahko obrne tudi na Božje usmiljenje, na Božje darove, na »talente«, ki jih je prejel od Boga, predvsem pa na posebno »karizmo« svetih vzgojiteljev krščanske tradicije. V zvezi s tem se lahko spomnimo na posebnosti salezijanskega preventivnega vzgojno-izobraževalnega sistema ali na šolo krščanskih bratov, ignacijanski, benediktinski ali uršulinski sistem vzgoje in izobraževanja.

Učitelj lahko v trenutku, ko mora reagirati, prosi za navdih, razsvetljenje in tolažečo ter opogumljajočo tolažbo Svetega duha. Lahko se zateče k zakramentalnim milostim, k sodelovanju pri zakramentalni in evharistični liturgiji, k molitvi ali pa poišče podporo in tolažbo v krščanski skupnosti, kateri pripada (poleg tega pa ima dobro vest, da dela dobro kot ponižen služabnik evangelija).

5. Krščansko izročilo omogoča, da na poseben način živimo svoje učiteljstvo

Krščansko izročilo učitelju omogoča, da živi svojo učiteljsko vlogo kot način življenja po evangeliju (in mu na ta način pomaga, da sprejema sebe, svoje kolege, učence in dogodke na »evangeljski način«). Pomaga mu tudi, da pri svojem delu spozna »življenje, ki je navdihnjeno z evangelijem«, tako kot je to uspelo številnim velikim vzgojiteljem, ki so poučevali na »svet« način.

Poleg tega krščansko izročilo omogoča, da učitelj živi izkušnjo vzgojne skupnosti kot posebnega načina biti Cerkev in razmišlja o vzgoji in izobraževanju kot samostojni in dilaški obliki prve in osnovne evangelizacije. Ponuja širšo perspektivo pedagoške kategorije »izobraževalnega služenja«. Dejansko to podoživljamo kot »evangeljsko služenje«. »Kdor hoče postati velik med vami, naj bo vaš strežnik, in kdor hoče biti prvi med vami, naj bo vsem služabnik« (Mr 10, 43–45). Potemtakem razumemo tudi odnos s fanti in dekleti na evangeljski način sprejemanja najmanjših. Kdor sprejme tega otroka v mojem imenu, mene sprejme, in kdor mene sprejme, sprejme tistega, ki me je poslal« (Lk 9, 48).

To vodi do spoznanja in izkušnje odnosa z učenci na višjem, sinovskem odnosu z Bogom, kajti tako kot v Kristusu, so vzgojitelji in gojenci tudi »sinovi v Sinu«, kljub nesorazmernosti in razlikam na področju osebnega statusa, vloge in funkcije. Učitelji in učenci so tako poklicani, da si vsi skupaj z veseljem in upanjem prizadevajo za napredovanje človeštva, ustvarjanje skupnega dobrega, da »skupaj« rastejo in se osvobajajo, in sicer v dialogu »kot bratje in sestre« kljub vsem človeškim in kulturnim razlikam (Ali ne govori o nečem podobnem tudi poročilo Delors? Ni tudi Paulo Freire sanjal o tem?).

ZAKLJUČEK

Krščanska tradicija vzgoje in izobraževanja vidi v Jezusu Kristusu učitelju svoj največji vzor. Na koncu bi rad podal še nekaj značilnosti njegovega življenja, zaradi katerih je postal vzor tudi na področju šolskega in univerzitetnega izobraževanja.

Pri Jezusovih dejanjih je bilo v ospredju to, da je »dober sosed«, da je ponujal svojo roko, želel oblikovati odnos »odrešenja«, bil »usmiljeni Samaritanec«, se je osvobodil zla, sprejel trpljenje, delil upanje in želel tistih, ki so bili okoli njega (ob tem pa včasih tudi razkril njihovo »slabo vest« ali »hudobne misli«). Ljudi je sprejemal takšne, kakršni so bili, preko vprašanj in dialoga pa je poskušal jasno nakazati »obzorje odrešitve«.

Jezus je bil do svojih sogovornikov razumevajoč in jih ni obsojal, kar pa ni nujno pomenilo, da je »zagovarjal« njihove besede, ideje, stališča ali vedenje. Vedno jim je dal znamenje (in pri tem zaupal njihovi svobodi) za nekaj »več«, nekaj »onstran tega«. To znamenje je bilo odvisno od osebe, s katero je vstopil v odnos, in njenih »talentov«, npr. »ne greši več«, »naredi to in boš živel«, »pridi in poglej«, »prodaj vse in daj revnim« itd., nekateri napotki pa so bili tudi v skladu z »objektivnimi« potrebami kraljestva (»prosite Gospoda žetve«, »tudi ti pridi in delaj v mojem vinogradu«, »pridi in mi sledi«, »pojdi in oznanjaj evangelij« itn.).

Omeniti je treba, da Jezus ni samo pridigal, ampak je bila njegova prednostna naloga, da je ozdravljal, delal dobro in na ta način »pričal«, kot bi danes morda lahko rekli, za resnico in ljubezen ter usmiljenje Boga, za očetovski in materinski obraz Očeta. Sočasno pa je vedel (in to tudi izkusil), da dopuščanje osebne svobode predstavlja tudi nevarnost, da bo zavržen in da mu ljudje ne bodo sledili.

Zaključil bom z Jezusovimi besedami pri zadnji večerji: »Za njih sem se posvetil« (Jn 17, 19). Te besede kažejo na potrebo po stalnem usposabljanju za poslanstvo, ki ga opravljamo.

mrsg. JIM CASSIN:

IDENTITETA KATOLIŠKE ŠOLE

Hvala za povabilo na ta mednarodni simpozij o identiteti katoliške šole. Gre za zelo pomemben simpozij, na katerem z veseljem sodelujem.

Rad bi na kratko povzel, kaj o katoliškem šolstvu pravi dokument *Gravissimum Educationis*¹ iz leta 1965. »Navzočnost Cerkve na področju šolstva se na poseben način kaže v katoliški šoli. Katoliška šola si prizadeva za kulturne vrednote in za oblikovanje mladega človeka. Zanj je značilno, da v šolski skupnosti ustvarja posebno ozračje, v katerem veje evangelijski duh svobode in ljubezni [...] in da je znanje o svetu, življenju in človeku, ki ga posreduje mladim, osvetljeno s strani vere. Tako katoliška šola zares [...] spodbuja, kar je dobrega v svetu, hkrati pa svoje učence pripravlja za službo pri širjenju Božjega kraljestva, da bi z zglednim apostolskim življenjem postali kakor odrešenijski kvas človeške družbe.«²

Cilj katoliške šole je oblikovanje, vzgoja in izobraževanje učencev v duhu evangelija in skrb za udejanjenje vrednot pravičnosti, ljubezni in miru. Če se izrazim z besedami iz dokumenta *Gravissimum Educationis*, je katoliška šola »odrešenijski kvas« človeške družbe.

Omembe vredno je, kaj *Gravissimum Educationis* pravi o tem, kako doseči ta cilj: »Pomagajte učiteljem spoznati, da so oni tisti, od katerih je skoraj v celoti odvisna uresničitev ciljev in programov katoliške šole.«³ Zadeva je ubesedena na zelo preprost način. Lahko imaš veliko programov in virov, ki naj bi pomagali, da bi katoliške šole dosegle svoj namen, toda na koncu se izkaže, da so učitelji tisti, od katerih je odvisno, kaj se zgodi.

Prebral sem vaše poročilo, ki ste ga pripravili na Inštitutu za raziskovanje in razvoj šolstva, z naslovom *Vzgoja in izobraževanje danes in jutri. Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji*.⁴ Poročilo je bilo zelo zanimivo. Zelo bi bil vesel, v kolikor bi anketa, če bi jo izvedli tudi na naših šolah, pokazala podobne rezultate. Izsledki so zelo pozitivni, vendar izzivov kljub temu ne manjka. Zapomnite si, da je naloga Cerkve na Slovenskem in vaše šolske skupnosti, da ovire, s katerimi se srečujete, spremenite v priložnosti.

1 Slovenski prevod besedila: »Izjava o krščanski vzgoji«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 335–347.

2 »Izjava o krščanski vzgoji«, str. 342.

3 »Izjava v krščanski vzgoji«, str. 343.

4 Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 89–143.

Poročilo se vedno znova vrača k evangelizaciji. »V tem smislu obstaja med vprašanimi tudi določena skrb glede pojmovanja evangelizacije. Deloma zato, ker pri tem ni prave enotnosti. Zato si nekateri želijo skrbnega premisleka o pomenu evangelizacije v katoliških šolah.«⁵ »Skrb za evangelizacijo je bila prav tako izpostavljena s strani večine vprašanih. [...] Vedno obstaja skrb, ali smo se resnično dovolj dobro prilagodili sodobnemu času, današnjim učencem in njihovim potrebam.«⁶ K tej skrbi se v poročilu še vrnete, saj v nadaljevanju omenjate, da je evangelizacija »najbolj podhranjen« vidik v življenju katoliških šol.⁷ Poročilo omenja metode evangelizacije in namiguje, da bi bilo dobro, da se jih poveže v shemo na državnih ravni znotraj Cerkve na Slovenskem.⁸ Ne nazadnje pa več kazalnikov kaže, da je treba pri načrtovanju skupne direktive za katoliške šole prav posebno pozornost nameniti evangelizaciji.

Če se vrnemo k dokumentu *Gravissimum Educationis*, ugotovimo, da je evangelizacija v katoliških šolah zelo povezana z delom učiteljev in vodstva, njihovimi medosebnimi odnosi in odnosi med vodstvom, starši, učenci in župnijami. Iz poročila je razvidno, da ste na tem področju uspešni, kar je velik plus za evangelizacijo.

V nadaljevanju želim predstaviti sedem osnovnih načel, ki določajo evangelizacijo, še posebej evangelizacijo v šolah. Pri tem si bom pomagal s predavanjem ameriškega duhovnika, patra Roberta Barrona iz nadškofije Chicago, kateremu sem zelo hvaležen za to predstavitev.⁹ Teh sedem načel predstavlja temeljno vodilo pri evangelizaciji učencev in šolskih skupnosti. Gre za preprosta načela, ki nam bodo pomagala pri naših prizadevanjih za širjenje evangelija v šoli in za to, da bo le-ta postal živeta resničnost.

1. Vodenje z lepoto

Filozofi poznajo tri velike transcendentalije: dobro, resnico, lepoto. V naši postmoderni kulturi je zelo težko začeti z resnico. Kaj bi se zgodilo v trenutku, ko bi rekli: »Tukaj je resnica stvari?« Dobili bi odgovore, kot so: »To je vaša resnica, ne moja; Kdo ste, da mi boste govorili, v koga ali kaj naj verjamem?« Še slabše pa bi bilo, če bi začeli z dobrim. »To je način, na katerega bi morali živeti.« »Kdo ste, da mi boste govorili, kako naj živim?« Ljudje v naši postmoderni družbi bi hitro skočili pokonci, če bi začeli z dobrim ali resnico, zato predlagam, da začnemo z lepoto. Lepota je manj ogrožajoča in bolj prikupna. In naša vera je lepa vera. Lepota je ena od pomembnih značilnosti katolištva.

Pokažite nekomu katedralo v Chartresu. Ne pravim vam, kaj si morate pri tem misliti ali kako se morate obnašati. To lahko prihranimo za kasneje. Samo pogledajte. Pojdite v cerkev Saint Chapelle v Parizu. Samo pogledajte ta prostor, ta dragulj. Ste bili v Kalkuti in ste z veliko radostjo opazovali mlade ženske, ki delajo z najbolj ubogimi med ubo-

5 Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, str. 97.

6 Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, str. 101.

7 Prim. Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, str. 103.

8 Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, str. 108.

9 Robert Barron: »7 Keys to the New Evangelization«, splet: <http://www.wordonfire.org/resources/lecture/7-keys-to-the-new-evangelization/2394/> (12. 11. 2014).

gimi? Samo pogledajte to. Ne pravim vam, kaj si morate pri tem misliti. Ne pravim vam, kako se obnašajte. Samo pogledajte.

Zelo dober primer te metode je izjemen katoliški roman, napisan v angleškem jeziku v prejšnjem stoletju. Govorim o romanu angleškega pisatelja Evalyna Waugha *Vnoveč v Bridesheadu*. Spomnite se na glavno osebo, na pripovedovalca Charlesa Ryderja. Je tak, kot so mnogi ljudje današnjega časa, hladen agnostik. Toda privlači ga lepota angleškega dvorca, ki se imenuje *Brideshead*. V pisateljevi simbolni domišljiji je *Brideshead* seveda Cerkev, Kristus pa glave svoje neveste Cerkve. *Brideshead* tako simbolizira katoliško cerkev. Sprva je Charlesa Ryderja v dvorec gnala lepota prostora, toda sčasoma je ugotovil, da mora biti tudi njegovo življenje tako lepo, kot je lepa hiša, v kateri živi. In šele ob koncu dneva, prav ob koncu romana sprejme katolištvo kot resnico. Pogledjte ta prehod iz lepote preko dobrega do resnice.

Neposredno po koncu drugega vatikanskega koncila sem postal polnoleten. V tistem času smo bili priča številnim razpravam o spolnosti in avtoriteti. So to slaba vprašanja? Ne. So bili na obeh straneh v te razprave vključeni ljudje dobre volje? Seveda. Toda na nek način je Cerkev preveč poudarjala resnico in dobro in pozabljala na lepoto, lepoto življenja.

Sedaj pa se ustavimo pri papežu Frančišku. Ni ravno to to, kar on vseskozi ponavlja? Začnite s Kristusovim usmiljenim obrazom. Začnite z oprijemljivo lepoto katoliškega življenja in nato vodite ljudi k dobremu in resnici. Tukaj se skriva prvo priporočilo. Uporabite tak pristop pri evangelizaciji v vaših šolah.

2. Ne zavračajte sporočila

Bil sem še srednješolec, ko se je končal drugi vatikanski koncil. Koncil je pripravi la intelektualna smetana takratnega časa. Karl Rahner, Henri de Lubac, Hans Urs von Balthasar, Jean Daniélou, Yves Congar, Joseph Ratzinger, Karol Wojtyła in še mnogi drugi. Svoj delež so prispevali najboljši in najpametnejši. Koncilski dokumenti so lepi v svojem intelektualnem bogastvu, čvrstosti in celovitosti. Zakaj smo bili potem po koncilu, ko sem postal polnoleten, priča poenostavljanju oziroma zmanjševanju katoliškega sporočila?

Kot otrok nisem doživel tega intelektualno bogatega katolištva, ampak bolj površinsko katolištvo. Bilo je pastoralno nespametno. Veliko ljudi je preprosto zapustilo Cerkve. Zakaj? Odrasli so, življenje jim je zadalo udarce in uvideli so kompleksnost stvari, pri tem pa jim otroško, površinsko katolištvo ni ponudilo odgovorov na njihove globlje življenjske težave. Zavračanje površinskega katolištva je privedlo do tega, da je veliko ljudi prenehalo verovati. John Henry Newman je dejal, da je eden od najbolj gotovih znakov, da se vera razvija v pravo smer, ta, da neprestano premišluje o razodetju. Smo razmišljujoča vera, smo lepa vera in smo tudi pametna vera. Če se temu izneverimo, smo priča pastoralni katastrofi.

Sredina dvajsetega stoletja je bila čas intelektualnega razcveta tako med katoličani kot tudi protestanti. Samo prisluhnite: W. H. Auden, C. S. Lewis, Thomas Merton, Dorothy Day, Flannery O'Connor, Fulton Sheen, Reinhold Niebuhr, Paul Tillich, Graham

Green, Evelyn Waught in še bi lahko našteval. Bila je renesansa – razcvet katoliškega in nasploh krščanskega intelektualizma v sredini dvajsetega stoletja. Kako je mogoče, da smo bili po koncilu priča redukcioniistični predstavitvi katoliške vere?

Posledica tega je, da imamo danes generacije, ki živijo s poenostavljeno vero. Na vseh ostalih življenjskih področjih mlade že precej zgodaj uvajamo v kompleksne stvari. Zakaj tega ne počnemo na verskem področju?

Veste, kdaj sem prvič prebral *Beneškega trgovca*? Ko sem imel 14 let. Še danes se živo spominjam. Učitelj je izbral različne dele, mi smo jih prebrali na glas, on pa nam jih je poskušal razložiti. Koliko sem razumel, ko sem bil star 14 let? 10 %. Spoznal sem osnovno zgodbo in osebe. Še vedno se spominjam občutka navdušenja, da obstaja nekaj takega, kot je ta drama. Da obstaja nekaj takega, kot je ta drama v slogu Shakespeara, ta zelo izzivalna, lepa, globoko kompleksna stvar. Sem razumel vsak delček drame? Seveda ne, a star sem bil 14 let, ko sem se prvič srečal z njo. Koliko današnjih štirinajstletnikov pozna Tomaža Akvinskega oz. ali je mogoče brati Shakespeara pri štirinajstih? Zakaj našim mladim ne predstavimo Akvinskega, Avgušтина, Newmana, Chestertona in Danteja? Mi smo tisti, ki bi morali to storiti. Mi, učitelji, pridigarji, kateheti, duhovniki, založniki. Poenostavljeno katolištvo ni dovolj.

V razpravo se moramo vključiti s celotnim naborom naše intelektualne tradicije. Poenostavljeno katolištvo ne zadošča. Naš katehetski učni načrt mora izražati našo bogato intelektualno tradicijo.

3. Govorite z gorečnostjo

»Govoriti moramo z gorečnostjo,« je dejal Janez Pavel II. leta 1983 v Port Au Princu. Nova evangelizacija je nova v izražanju, nova v metodi in nova v gorečnosti. Že predavnimi časi je Aristotel dejal, da ne nazadnje ljudje poslušajo samo navdušenega govornika. To je res. Pomislite na ljudi iz reklam, kako kažejo svoje navdušenje. Če to uspeva njim, lahko tudi mi pokažemo svoje navdušenje za oznanilo Jezusa Kristusa.

Dodal bi še nekaj o vatikanskem koncilu in o tem, kako čudovito je, da ob njegovi 50. obletnici praznujemo tudi obletnici dveh velikih dokumentov. Drugi vatikanski koncil je mogoče razumeti kot misijonarski koncil. Ko je papež Janez XXIII. naznanil koncil, se je fotografiral ob velikanskem globusu, na tiskovni konferenci pa je prvič uporabil besedno zvezo *lumen gentium*, ki je postala naslov pomembnega dokumenta *Lumen Gentium*.¹⁰ Ta naslov izhaja iz preroka Izaija: luč narodom. *Kristus je luč narodom* (*Lumen Gentium*).

Biti luč narodom. Janez XXIII. je dejal, da je čas, da odpremo trdnjave, in sicer ne toliko, da vanje spustimo moderni svet, ampak da ven spustimo Cerkev in njeno življenje. Je bil to klic po modernizaciji? Seveda, želel je, da bi Cerkev postala primernejši kraj za širjenje veselega oznanila. Ne mislim, da je bil namen koncila modernizirati

¹⁰ Slovenski prevod besedila: »Dogmatična konstitucija o Cerkvi«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina 1995, str. 129–204.

Cerkev, namen je bil pokristjaniti svet, iti vanj kot sadika, kot luč, kot prinašalec luči ob koncu sveta. Težava Cerkve v času moje polnoletnosti je bila, da se je ukvarjala predvsem z razpravljanjem o spolnosti in avtoriteti. Ne govorim o slabih vprašanih in o slabih ljudeh, se pa sprašujem, če je bil to najboljši način za izražanje gorečega misijonskega navdušenja po koncu koncila.

Od kod izvira ta gorečnost? Izvira iz gotovosti o vstajenju Jezusa od mrtvih. Dejstvo, da je bilo Jezusovo telo res obujeno od mrtvih, kristjane spodbuja, da oznanjajo njegov nauk svetu. V Novi zavezi o tem prebiramo od Matejevega evangelija pa do Razodetja. To niso besedila, ki bi jih napisali ravnodušni duhovni pisci, ki bi želeli posredovati nekatere večne resnice o duhovnem življenju, pač pa besedila, ki privlačijo. Pisci so z njimi želeli izrabiti priložnosti in ljudem povedati o nečem tako velikem, kar je spremenilo njihova življenja in jih poslalo oznanjati v svet vse do smrti. Ljudje tega ne delajo zaradi mitov, simbolov, legend ali literarnega ubesedenja. To delajo zaradi vstajenja Jezusa Kristusa od mrtvih. Od tod tudi izvira gorečnost. Ponovno moramo ozavestiti to gotovost, da bomo lahko dobro opravljali svoje delo.

4. Govorite o veliki zgodbi

Jezus je v evangelijih predstavljen kot vrhunec in uresničitev zgodbe o izraelskem ljudstvu. Če ga odstranimo iz Izraela, izgubi svojo evangelijsko prepričljivost. Mi smo novi Izrael Cerkve. Če pozabimo, kdo je Izrael, pozabimo, kdo smo mi.

Prvi veliki oznanjevalec, ki ga srečamo v evangelijih, je Poncij Pilat. Z veliko ironijo je dal nad križ, ki je simbol zemeljske moči, postaviti napis *Jesus Nazarenus Rex Iudaeorum*, Jezus Nazarečan, judovski kralj. Da bi besedilo lahko vsi razumeli, je vztrajal, da je bilo napisano tako v hebrejščini kot tudi grščini.

Razumete, kaj je pravzaprav naredil? Celemu svetu je poslal sporočilo. V mestu je nov kralj in ta ni rimski cesar ali kdo od njegovih zaveznikov ali naslednikov, ampak je Jezus, novi David, ki je utelešenje Božjega kraljestva na svetu. S tem je bil ustanovljen raj, novi Izrael.

Kakšno je Pavlovo sporočilo? Pavel, ki je poznal vse te stvari, o katerih pišem. Kakšno je njegovo sporočilo? Se skriva v vsaki njegovi črki, v vsaki njegovi pridigi? Jezus je *kyrios*, je dejal Pavel. Jezus je Gospod.

Številni porečejo, res je, to je lepa duhovna govorica. To ni lepa duhovna govorica, to je revolucija, saj je v tistem času veljalo, da je bil *kyrios* cesar, da je bil cesar Gospod. Vidite, Pavel je bil nevaren državi, zato je toliko časa preživel v ječi, saj so razumeli, da je rekel, da je Jezus – in ne cesar – Gospod. Tisti, ki ga je dal cesar usmrtiti in ga je Bog obudil od mrtvih, tisti je kralj. In sedaj je čas, da se pridružimo njegovemu kraljestvu. To je nov red miru in ljubezni, pravičnosti, sočutja in nenasilja. Vsakdo mora biti v tem novem redu, to je evangelizacija. Sporočilo tudi danes ostaja povsem enako.

Težava se pojavi, ko izkoreninimo Jezusa in ga predstavimo izven Izraela. Kaj se zgodi v tem primeru? Jezus postane samo še eden izmed mnogih duhovnih učiteljev, ki so se zvrstili v teku zgodovine. Torej, če vam je kaj od tega, kar je učil Jezus, všeč, super, če pa

bi raje kaj drugega, je pa tudi v redu. To ni evangelizacija. Evangelizacija nam pravi, da je v mestu nov kralj in to je subverzivno sporočilo. To je velika zgodba.

Še zadnje, kar bi dodal na tem mestu. Pater Robert Barron je povedal tole zgodbo. Pred leti je bil na birmanski slovesnosti v neki župniji in župnik je vstal in rekel škofu: »Škof, želim vam predstaviti razred, ki je res predan delu.« Seveda je bilo to patru všeč. A tudi razred dobrih hindujcev, budistov, judov, muslimanov in ateistov dobre volje je lahko predan delu. Pater Barron bi bil navdušen, če bi duhovnik rekel: »Škof, pred vami je razred, ki ve, kaj pomeni, da je Jezus Kristus kralj. Škof, tukaj je razred, ki pozna celotno zgodbo o Izraelcih in ve, zakaj je Jezus njen temeljni kamen.«

Ljudje včasih pravijo, da se mladi ne morejo učiti Biblije, saj je polna nenavadnih zgodb in čudnih imen. Naj vam povem primer. Pred leti mi je neka gospa predstavila svojo osem let staro hčerko. Deklica je oboževala Vojno zvezd in mama ji je rekla, naj mi kaj pove o filmih. Otrok je stal pred mano in zrecitiral celotno zgodbo. Vse filme od prvega do šestega. Sam se približno vedel, za kaj gre pri Vojni zvezd. Poznal sem Luka Skywalkerja, Dartha Vaderja itd. Toda ona je vedela veliko več. Govorila je o grofu Dooku, Oogieju Woogieju in vsem ostalem. Veste, kaj me je prešinilo, ko sem poslušal njeno zgodbo: »Ne ugovarjajte, da se otroci ne morejo učiti Biblije in se seznaniti s podobami, ki so jim neznane. Otroci razumejo Vojno zvezd. Mi podcenjujemo otroke.«

5. Kajti božja slava je živi človek; toda človeka vzdržuje v bivanju gledanje Boga (sv. Irenej)¹¹

Rad bi povedal še nekaj o sv. Ireneju, saj je njegov nauk o Bogu zelo pomemben za evangelizacijo v današnjem svetu. Sveti Irenej je umrl okoli leta 200 najverjetneje kot mučenec. Bil je škof v južnofrancoskem mestu Lyon, izhajal pa je iz Male Azije. Bil je učenec Polikarpa, ki je bil učenec evangelista Janeza. Irenej je zelo blizu apostolski dobi, kar vedno omenja tudi v svojih delih. To je podedoval od Polikarpa, ta pa od Janeza.

Temeljno sporočilo Irenejevega nauka o Bogu je, da nas Bog ne potrebuje. To je dobra novica. Pomeni, da nas Bog popolnoma ljubi. Veliko starodavnih bogov in boginj je potrebovalo svet in če ga potrebuješ, začneš z njim manipulirati za dosego svojih lastnih ciljev. Toda Bog je Bog, je pravi in popoln. Ne potrebuje ničesar zunaj sebe. To pomeni, da je bilo vse, kar koli obstaja zunaj Boga, z ljubeznijo poklicano v življenje, kajti ljubiti pomeni hoteti dobro drugemu kot drugemu. To dejstvo je zelo pomembno. Pomembno je, da ga posredujemo našim učencem. To ni posredno samoljubje, ki je značilno za večino ljudi. Bom prijazen s teboj, zato da boš ti z mano. To je posredno oz. diskretno samoljubje. Ljubiti pomeni hoteti dobro drugemu kot drugemu in to je tisto, kar dela Bog in to je vse, kar Bog lahko dela. To je vse, kar zna delati, tudi kar se tiče sveta, kajti Bog sveta ne potrebuje.

Sedaj pridemo do Irenejevega citata. »Božja slava je živi človek, človekovo življenje pa je v gledanju Boga.« *»Gloria dei vivens homo, vita autem hominis visio dei.«* Božja slava je živi človek. Živeti življenje v polnosti je božja vizija za nas. Zato je tako pomembno, da

¹¹ Proti krivoverstvom IV, 20, 7.

izpolnimo stavek sv. Ireneja. Bog ni naš tekmeč, ne tekmuje z nami in ne poskuša nekaj izvleči iz nas. Vse, kar želi, je, da bi živeli in zato tudi Irenej pravi: »Ideo Deut fit homo, ut homo fiat Deus.« »Bog postane človek, da bi človek lahko postal Bog.« In človeško življenje je v gledanju Boga.

To je veselo oznanilo, predstavljeno na kratko. Ni boljšega humanizma, kakršnega pozna tradicionalno krščanstvo, da Bog postane eden izmed nas, da bi bili lahko tudi mi soudeleženi v božjem življenju. Noben filozofski sistem, noben ekonomski sistem in nobeno stališče ne temelji na tako globokem humanizmu, kot je ta.

Je pomembno, da to poudarjamo danes? Ateistični humanisti se dandanes vračajo k razlagam Feuerbacha, Marxa, Sartra in trdijo, da Bog ogroža človeški razcvet. Bogu ni treba uničevati človeškega projekta, on dela ravno nasprotno.

Svetopisemski primer tega: Mojzes vidi goreč grm, ki pa ne pogori. Takšen je Bog v Svetem pismu. Poglejte stare grške in rimske mite in kaj se zgodi, ko se Bog vmeša v človeške zadeve? Stvari raznese, ljudje umrejo. In ko se bog vmeša v človeški projekt, mu mora le-ta dati prosto pot. Potem pa je tukaj še Sveto pismo: grm, ki gori, a ne pogori, ko se mu približa pravi Bog. Bog nam daje veselje in lepoto, nas ne uničuje in z nami sklepa sporazume.

Ni tako, da za Jezusa pravimo, da sta v njem združeni dve naravi, božja in človeška, toda na tak način, da njegova človečnost ni ogrožena, ampak celo okrepljena. Jezus sam je goreč grm. To je naš nauk o Bogu. A sporočanje tega, da je Bog velik prijatelj človeškega projekta, nam ne gre najbolje od rok.

6. Nemirno je naše srce, dokler se ne spočije v tebi (Avguštín)

Pojdimo od Ireneja k Avguštínu. Poudarjajte Avguštínovo antropologijo, če želite evangelizirati današnji svet. Namesto stripov dajte otrokom Avguština. Predstavite jim Avguština in druge velike osebe.

Na prvi strani *Izpovedi* lahko preberete najboljšo vrstico krščanske antropologije, ki je bila kdaj koli zapisana. Gre pa takole: »Zase si nas ustvaril, Gospod, in nemirno je naše srce, dokler se ne spočije v tebi« (Izpovedi I, 1).¹² Ta stavek je slaven odlomek iz Avguštinovih *Izpovedi*.

Vsakdo v tej sobi, vsakdo na tem svetu hrepeni po Bogu. Zato je naše srce nemirno, dokler se ne spočije v Njem. Na kako lep način je to v ednini ubesedil Avguštín. Ni rekel, naša srca so nemirna, ampak je rekel, naše srce in to kljub vsem našim različnostim glede našega izvora, narodne pripadnosti itd. To je tisto, kar nas povezuje. Vsak od nas ima lačno srce, kot poje Bruce Springsteen. Vsakdo ima lačno srce, ni samo tvoje srce tako. U2 pojejo: »Še vedno nisem našel, kar sem iskal.« Preplezal sem vsako goro, preplaval morja in še vedno nisem našel tistega, kar sem iskal, to pa zato, ker iščeš Boga, tako kot to počnemo vsi. Ne želimo posameznih resnic, želimo resnico kot tako. Ne želimo določenih dobrin ali dejanj pravičnosti. Želimo pravičnost kot tako. Ne želimo samo določenih lepih stvari, hrepenimo po lepoti kot taki. Vsakdo hrepeni po Bogu.

¹² Slovenski prevod dela: Avrelij Avguštín, *Izpovedi*, Celje: Mohorjeva družba 1978, str. 5 (op. ur.).

Evangelizirati pomeni prodirati med ljudi in jih opominjati na to. Svetopisemska podoba tega je prva knjiga Kraljev (1 Kr 18, 20–40). To je čudovita zgodba o Eliju in Baalovih prerokih. Se spomnite izziva, ki jim ga je dal Elija na gori Karmelu. Bilo je štiristo petdeset Baalovih prerokov in en Gospodov prerok. Elija je rekel Baalovim prerokom, naj pokažejo svoje zaupanje v njihovega boga, tako da kličejo ognja nad žgalno daritev, a ognja ni bilo. In ko ognja kar ni in ni bilo, so Baalovi preroki postali razjarjeni in so začeli bloditi. Enako velja za grešnike. Tudi ti blodijo in hodijo okoli napačnih oltarjev, pri tem pa gredo celo tako daleč, da škodujejo samemu sebi.

Cerkev mora biti novi Elija, ki javno in odločno izziva Baalove preroke, kajti le-teh je v družbi vedno veliko. Za primer vzemite knjige, revije, pogledjte večino filmov in poslušajte večino glasbe. Kaj sprejemajo mladi? Sprejemajo to nevarno in napačno mnenje, da nas bogastvo, užitek, vpliv in čast lahko osrečijo. Kaj pa mi vemo? Vemo, da smo srečni samo, če smo napolnjeni z Bogom. To pomeni: razdajajte se v ljubezni. To je sporočilo. To ne velja samo za nas, to je naloga celotne Cerkve. Drugi vatikanski koncil pravi, da bi morala biti Cerkev luč sveta. V kolikor o teh duhovnih resnicah zgolj šepetamo znotraj svojih krogov, ne izpolnjujemo evangelijskega poslanstva, da smo novi Elija. Spopadimo se z Baalovimi preroki, to je pomemben del evangelizacije.

7. Uporablajte nove medije

To priporočilo sem prihranil za konec. Pred tem sem navedel šest drugih. Bil sem rektor semenišča v Kilkennyju na Irskem in številni študentje so bili navdušeni nad novimi mediji in evangelizacijo na internetu, You Tubu, Facebooku in Twitterju. Vedno sem jim govoril: »Preden smete pomisliti na nove medije, morate imeti izkušnje s starimi.« Vsebinska je tisto, kar je pomembno. Kakšen smisel ima, da se prenačimo z uporabo novih medijev in pri tem nimamo ničesar za sporočiti? Najprej se moramo poglobiti v tradicijo.

Sedaj, ko sem k temu priporočilu naredil uvod, lahko rečem DA novim medijem. Toda z njimi so tudi težave: površinskost, brezosebnost, navidezni vs. resnični svet. Seveda se teh težav zavedamo, toda bilo bi malomarno, če teh orodij, ki jih imamo na voljo, ne bi uporabljali.

Pred kratkim sem slišal, da so na nekem kolidžu okna študentske kapele okrasili z vitraj. Posvetili so jih junakom nove evangelizacije, eden od njih je Fulton Sheen, ki je bil pionir na področju uporabe medijev in tehnologije. Danes imamo orodja, za katere bi dal vse, da bi jih lahko imel v svoji dobi. Takrat se je moral namreč zanesti na ljudi, da bodo ob točno določenih uri prižgali televizijo ali vklopili radio, danes pa zadevo objavimo na You Tubu in v nekaj trenutkih je dostopna po vsem svetu 24 ur na dan.

Kar se tiče novih medijev, prilagam nekaj statistike.

- Facebook ima 1,1 milijarde uporabnikov, od katerih se jih polovica vpiše vsak dan. To je ogromna številka.
- Kako je s Twitterjem? Vsak dan je objavljenih 400 milijonov edinstvenih tvitov, 400 milijonov vsak dan.

– In YouTube? Vsak mesec ljudje po vsem svetu gledajo več kot 6 milijard ur posnetkov na You Tubu.

Osupljivo je, koliko ur porabimo za družbene medije.

Če ne uporabljamo orodij, ki so nam na voljo, ne ravnamo tako, kot je Elija. Če dovolimo Baalovim prerokom in novim ateistom, da nadzirajo naš svet, prispevamo k ateizmu. Izsledki raziskave o ateizmu med mladimi so moreči. Velika večina je postala ateistov zaradi interneta. Hitchens, Dawkins in Sam Harris so veliki oznanjevalci in uporabljajo družbene medije.

Zato moramo biti prisotni na tem področju, moramo biti prisotni na sceni evangelizacije s pomočjo družbenih medijev.

Za konec vam bom povedal še eno zgodbo o patru Barronu. Pred leti je dobil pismo mlade ženske, ki je trdila, da je sovražila katoliško cerkev in katoliške duhovnike, dokler ni neko noč brskala po internetu in našla katoliške pridigarje, nato pa še katoliške spletne strani. Začela je gledati posnetke, se seznanila z uvajanjem odraslih v krščanstvo in na koncu postala katoličanka. To je moč tega sveta, to je moč. Temu svetu se moramo prilagoditi, če želimo biti uspešni pri novi evangelizaciji.

Svoje predavanje bom zaključil z besedami Janez Pavla II. Nova evangelizacija je stara evangelizacija. To pomeni oznanjevati Jezusa Kristusa. To sporočilo ostaja vedno enako. To je Pavlovo sporočilo in naše sporočilo danes, čeprav je novo. Kako je to mogoče? Izraženo je na drugačen način, z drugo metodo in ne nazadnje z drugo gorečnostjo.

3. KATOLIŠKO ŠOLSTVO V EVROPI

Ko se oziramo na stanje katoliškega šolstva po različnih evropskih državah, gre v prvi vrsti gotovo za nekakšno primerjavo. Bolj kot ta pa je pomembna obogatitev, ki jo drug drugemu prinašajo različni kulturni in nacionalni konteksti. Premagovanje lastnih težav je lažje takrat, ko opazimo, da še veliko večje premaguje nekdo drug in obratno je uspevanje uresničeno takrat, ko naša izkušnja postane navdih za drugega. V pregledu stanja v sledečih državah je treba imeti pred očmi omenjeno sporočilo. Prof. dr. Ivan Štuhec, direktor Zavoda Antona Martina Slomška iz Maribora, se sooči z dvema osrednjima dokumentoma o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji, t. i. Belima knjigama. Pri tem opozori na premajhen poudarek, ki ga dokumenta namenjata polnemu razvoju človekove osebnosti, ki vključuje tudi duhovno dimenzijo človeka. S tem vidikom bi bilo po njegovem mnenju treba nadgraditi pojem šolske avtonomije, ki v sedanjem razumevanju ostaja redukcioniistična. V zvezi z vprašanjem ločitve Cerkve in države na področju šolstva, bi morali v Sloveniji kreniti na pot pedagogizacije in ne ideologizacije. Luigi Fere, rektor katoliške šole v Sesto Calende pri Milanu, najprej s statističnimi podatki predstavi status katoliških oziroma zasebnih šol v Italiji. Glede na zakonodajo veljajo zasebne šole z javno veljavnim programom za povsem »javne šole«, čeprav so na nivoju zakonodaje in na ekonomsko-finančnem nivoju dejansko še vedno zelo diskriminirane. V nadaljevanju je prek dveh dokumentov Italijanske škofovske konference ponujen odgovor na vse bolj zaskrbljujoče stanje, ko se starši ne odločajo več, da bi svoje otroke vpisali na katoliške šole. Pri tem je izpostavljenih šest vidikov, med drugim osebni odnos med učencem in učiteljem ter celostno formacija, ki sta značilna za katoliške šole. V prispevku o katoliškem šolstvu v Belgiji Guy Verzele, učitelj na katoliški šoli Bernarduscollege v mestu Oudenaarde, najprej na kratko predstavi splošni šolski sistem s poudarkom na srednješolskem izobraževanju. Določene težave, s katerimi se v vse bolj sekularizirani belgijski družbi soočajo katoliške šole, v katerih se izobražuje več kot dve tretjini otrok v flamskem delu Belgije, sprožajo vnovično vprašanje o identiteti teh šol. V tem smislu je prispevek še posebej dragocen. Katoliška univerza v Leuvnu je ponudila metodološki model, ki loči več tipov katoliških šol. Ob upoštevanju te metodologije in posebne viktorijine lestvice si na Bernarduscollege prizadevajo za rekontekstualizacijo identitete in za udejanjanje modela dialoške šole. Na kratko je na koncu opisan tudi konkreten rezultat tega dela. Katoliško šolstvo v Bosni in Hercegovini je stalno pred velikimi izzivi, ki jo zahteva še sama večkulturnost bosanske družbe, kot v svojem prispevku poudari Josip Krpić, ravnatelj Katoli-

škega šolskega centra Don Bosco v Žepčah. Glavni izziv je uresničevanja sistema katoliške šole za Evropo, ki je podrobneje predstavljen. Čeprav Katoliška cerkev v BIH izhaja iz hrvaškega narodnostnega in jezikovnega okolja, pa so šole odprte za vse, tako da obstajajo katoliške šole, kjer je katoliških otrok celo manj kot otrok iz muslimanskih in pravoslavnih družin. Zato prispevek tudi podrobneje predstavi splošno stanje v teh šolah in opozori na težave. Ključno vlogo pri pogajanjih z državo ima pedagoški svet, ki koordinira implementacijo prej omenjenega sistema. Zelo podobno, a vendarle v marsičem drugačno je stanje katoliškega šolstva na Hrvaškem. Dr. Niko Tunjić, ravnatelj Salezijanske klasične gimnazije na Reki, se v svojem prispevku sooči z devetimi izzivi. Kot v vseh republikah nekdanje Jugoslavije so katoliške šole na Hrvaškem svobodno zadihale šele po propadu komunizma. Katoliških izobraževalnih ustanov je skupaj 65, od tega 13 gimnazij. Odnosi z državo so pozitivni in nasploh je status teh šol dobro urejen. Največji izzivi se praktično dotikajo notranjega odnosa do vzgoje in izobraževanja. Cilj je, da bi šole bolj kot institucije postajale skupnosti. Nazadnje madžarski primer zelo sistematično povzema stanje v katoliškem šolstvu v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Péter Andrásfaly, učitelj zgodovine na cistercijanski gimnaziji Nagy Lajos v Pécsu, z zgodovinsko erudicijo opozori na nemoč ocenjevanja stanja in uresničevanja izzivov, če katoliške šole ne poznajo svojih korenin. Na primeru lastne šole pa pokaže, da se tudi danes da poučevati drugače. Šola je namreč pred nekaj leti kupila kmetijo, kjer dijaki ob delu pridobijo mnoga uporabna znanja za življenje.

prof. dr. IVAN ŠTUHEC:

POLOŽAJ KATOLIŠKEGA ŠOLSTVA V KONTEKSTU

SLOVENSKE ŠOLSKE POLITIKE: OVREDNOTENJE

IN PERSPEKTIVE

1. Temeljna izhodišča dveh Belih knjig

Po družbenih spremembah smo v Sloveniji dobili prvi načelni vzgojno-izobraževalni dokument, t.i. Belo knjigo (BK) leta 1995 in drugega leta 2011. Nastajanje prve BK je potekalo v ozkih, ideološko preverjenih »strokovnih« krogih. Nastajanje druge je bilo bistveno bolj odprto in pluralno.

Naslov prve, *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji*, je obetal, da bo ta programski dokument upošteval ravnotežje med vzgojo in izobrazbo, vendar so avtorji že na prvih straneh dokumenta s pojmom »edukacija« zameglili to ravnotežje s ciljem, da ostane poudarek na izobraževanju.¹ Medtem ko se v drugi veliko bolj skuša iskati ravnotežje med znanjem in vzgojo, saj je v posebnem tretjem poglavju govora o vzgoji in vrednotah.²

Obe Beli knjigi se v izhodišču utemeljujeta na pravni državi in človekovih pravicah, ki so utemeljene v mednarodnih dokumentih in slovenski ustavi.

Izhajajoč iz temeljnih mednarodnih dokumentov o človekovih pravicah prva BK daje **prednost »pravicam« pred cilji in dolžnostmi** ter tako skuša šolo obvarovati pred pozizkusi, da bi kateri koli vrednostni sistem svoje vrednote uveljavljal kot univerzalne. K skupnim evropskim vrednotam, ki zagotavljajo civilizirano družbo, šteje: »človekove pravice, pluralno demokracijo, strpnost, solidarnost in pravno državo.«³

Medtem ko druga postavi človekove pravice v širši in bolj demokratični kontekst ter govori o človekovih pravicah in dolžnostih, ki [...] »izhajajo iz skupne evropske dediščine političnih, kulturnih in moralnih vrednot, ki jih združujejo človekove pravice in njim pripadajoče dolžnosti ter načela pluralne demokracije, strpnosti, solidarnosti in pravne države.«⁴

1 Janez Krek (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport 1995, str. 13, op. 1.

2 Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2011 ali el. knjiga: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (20. 11. 2014).

3 Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 14.

4 Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju*, str. 13.

»Človekove pravice vključujejo individualne in kolektivne pravice, katerih temelj sta svoboda in enakost posameznikov in skupin. Človekove pravice so vselej hkrati tudi dolžnosti, saj pravice drugih nalagajo spoštovanje in uresničevanje pravic v obliki dolžnosti do drugih. Zavezujejo k spoštovanju dostojanstva vsakega posameznika ter k spoštovanju pluralnosti kultur in s tem k spodbujanju razumevanja, strpnosti in prijateljstva med vsemi narodi, rasami, verskimi in drugimi skupinami.«⁵ Enakost zavezuje k temeljnemu načelu zagotavljanja enakih možnosti v vzgoji in izobraževanju, svoboda pa k spodbujanju možnosti izbire. Nova temeljna načela so: **avtonomija, pravičnost in kakovost.**⁶

Ko prva BK razvije hierarhijo vrednot oz. načel za sistem vzgoje in izobraževanja v moderni državi, izpostavi tri načela: **načelo demokratičnosti, avtonomnosti in enakih možnosti.** Poleg formalnih pravic mora država v skladu s 26. členom Splošne deklaracije o človekovih pravicah zagotoviti substancialne pravice, ki so: pravica do izobrazbe, usmerjenost le te v »**polni razvoj človekove osebnosti**«, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in **pravica staršev do izbire vrste izobrazbe za svoje otroke.**⁷ Prav ti dve načeli: polni razvoj osebnosti in pravica staršev do izbire vrste izobrazbe, slovenska šolska zakonodaja vse do danes ne omogoča v skladu z deklarativnostjo in z željami ter pričakovanji tistih staršev, ki jim je verska vzgoja pomembna vrednota. V teh dveh točkah pa je ključ za razumevanje položaja katoliškega šolstva v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Kot vidimo, je v obeh knjigah poudarjeno načelo avtonomije, ki mu želimo posvetiti posebno pozornost, saj je od razumevanja tega načela v veliki meri odvisen celotni vzgojno-izobraževalni koncept.

2. Avtonomija kot temeljni problem

Prva BK v zadnjih dveh uvodnih poglavjih razvije teorijo o avtonomnosti šole in njeno dezideologizacijo. Avtonomija šole se razume v odnosu do države in struktur oblasti in do »zunaj-šolskih« oblik in vrst vednosti ali prepričanj. Kaj pomeni slednje, je pojasnjeno v odstavku, v katerem je rečeno: »Zahteva po avtonomnosti šole kot institucije moderne dobe je povezana z ločitvijo države od Cerkve. Verouk ali verski pouk kot konfesionalni predmet zato ni sestavni del predmetnika javnih šol, vendar morajo biti šole dosledne pri zagotavljanju možnosti za izobraževanje in informiranje o svetovnih religijah, seznanjanje z vsebinami in običaji krščanske in drugih religij.«⁸

V oklepaju knjiga pusti odprto možnost, da se to izvaja v okviru obstoječega predmetnika ali nekonfesionalnega predmeta o religijah ter podčrta laičnost javnega šolstva, ki ga opredeli predvsem do cerkva, političnih strank in svetovnonazorskih skupin.

5 Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju*, str. 13.

6 Prim. Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju*, str. 13–16.

7 Prim. Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 15.

8 Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 27.

V nadaljevanju je avtonomija posameznika zreducirana na vprašanje varovanja podatkov. Avtonomnost sicer ne izključuje povezav z institucijami ožjega in širšega okolja, pri čemer pa je področje religioznega po logiki stvari izključeno glede na predhodno razumevanje avtonomije, ki je reduktivna.⁹

Dodatno se pojem avtonomija oži, ko je govora o dezideologizaciji šole, pri čemer BK izhaja iz racionalne kritičnosti, ki bi naj predstavljala vrlino, s katero se bodo učenci lahko uprli »ideološkimi, političnim, religioznim in drugim možnim težnjam in pritiskom«. Posebej omenjeni težnji sta »prejšnji marksistični pogled na svet« in »težnja po uvajanju konfesionalnega verskega pouka v šole«. Zato je treba z zakoni in predpisi zagotoviti »svetovnonazorsko nevtralnost javnih šol«.¹⁰

Končno govori BK tudi o vlogi šole pri širjenju demokratične kulture, s čimer je povezana vzgoja za strpnost, solidarnost in odgovornost. Temelj šolske komunikacije je »pojmovanje svobode posameznika kot neomejevanja svobode drugih«. Tako razumljena svoboda seveda ne vključuje svobode drugega kot vzajemne dolžnosti in spoštovanja. V bistvu gre za stavek, ki dopušča permissivno vzgojo, vzgojo brez postavljanja nujno potrebnih meja.

Na podlagi teh izhodišč prve BK je do prepovedi konfesionalnosti prišlo na podlagi teze o avtonomiji šolskega prostora. Snovalci te teorije avtonomijo šole najprej opredelijo v »razmerju do države in struktur oblasti« ter v »razmerju do »zunaj-šolskih« oblik in vrst vednosti ali prepričanj«. Avtonomija do države naj bi se zagotovila predvsem z načinom financiranja in javnim načinom zaposlovanja strokovnega kadra. Eno in drugo ni sporno, vendar to še zdaleč ne zagotavlja tudi vse strokovne avtonomije, ki zadeva predvsem področje pedagoških zakonitosti. Poleg tega pa o finančni avtonomiji sploh ne moremo govoriti, ker je celoten šolski sistem vezan na proračunska sredstva in je zato v popolni odvisnosti od izvršilne veje oblasti, ki ima običajno večino tudi v zakonodajni veji. Končno javne šole ne morejo biti popolnoma avtonomne, ker jim način delovanja določa zakonodaja, torej politika. Tudi na strokovnem pedagoškem področju ta avtonomija ni možna, ker so različni, lahko enako dobro utemeljeni razlogi, za takšno ali drugačno smer pedagoške doktrine v javnih šolah.

Zahteva po avtonomiji šole kot institucije, ki je nastala predvsem na podlagi 7. člena ustave, ki govori o ločitvi verskih skupnosti in države, je v bistvu reduktivna. Avtonomija šolskega prostora je utemeljena na podlagi načela ločitve dveh institucij, države in Cerkve, ne pa iz načela svobodnega subjekta in njegovih možnih izbir. **V tem je mo- goče videti osnovno protislovnost tega načela, ki na eni strani želi dati avtonomijo ustanovi, na drugi strani pa jo vzame tistemu, zaradi katerega ta ustanova sploh obstaja.** V tem pojmovanju avtonomije se dejansko skriva stara marksistična teza o privatizaciji vernosti, ki jo določena politika tudi neprestano ponavlja, ne da bi na tem področju sprejela človekovo pravico do svobode veroizpovedi tudi v njeni javni razsežnosti. BK tako v nadaljevanju jasno pove, da »verouk ali verski pouk kot konfesionalni predmet ni sestavni del predmetnika javnih šol«.

9 Prim. Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 26–29.

10 Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 13 in 31.

Pri tem se seveda ne razlikuje med katehezo in konfesionalnim verskim poukom, kot je danes splošno sprejeto v evropskem prostoru. Moderna laična šola konfesionalnosti ne izključuje, ampak stopa z njo v odnos. Od takega verskega pouka pričakuje, da spoštuje namene šole in da glede na namene prispeva svoj specifični delež. Laična šola prizna, da je človek tudi religiozno bitje, zato se mora na področju vzgoje to izražati na treh ravneh: osebni, družbeni in zgodovinsko-kulturni.¹¹

Razumljivo je, da se avtonomija šolskega prostora dalje skuša utemeljiti na laičnosti javne šole. Bela knjiga dobesedno pravi tako: »Javno šolstvo je laično in ne sme biti pod monopolnim vplivom posameznih cerkva, strank ali svetovnonazorskih skupin. Laični vrtec in šola sta instituciji, v katerih je prostor za vse, ne glede na osebna svetovnonazorska, religiozna, filozofska ali druga prepričanja in mnenja.«¹² Načelo laičnosti je seveda popolnoma sprejemljivo, v kolikor velja tudi za laicistični nazor, ki si danes v slovenski šoli lasti prevlado, na kar je opozoril akademik dr. Janko Kos v tezah za kurikularno prenovo, kjer je izpostavil prav predmet o verstvih kot enega najpomembnejših korektivov laicizmu kot sodobni ideologiji.¹³

V drugi Beli knjigi je pojem avtonomija postavljen kot temeljni cilj vzgoje in izobraževanja. Razume se kot prizadevanje za samostojnega, razmišljujočega in odgovornega posameznika, ki to postaja s pomočjo znanja, socialnih in drugih spretnosti. Ta premik od institucionalne avtonomije k avtonomiji posameznika je hvalevreden, vendar ni zadosten in dosledno izpeljan. V kolikor bi v pojem avtonomije vključili načelo »polni razvoj osebnosti«, bi pojem avtonomije razširili tudi na čustveno in še kakšno drugo inteligenco, recimo duhovno. V tej smeri lahko zaznamo nekatere sporadične in fragmentarne poudarke, v celoti pa tudi druga BK človekove osebe ne obravnava kot telesne, duhovne in duševne stvarnosti, kakor tudi ne kot posameznika, družbeno in presežno bitje.

Antropološka paradigma ostaja zožena in nerazdelana, s tem pa je okrnjena tudi vizija vzgoje in izobraževanja v celoti.

Pravilen in hvalevreden je tudi poudarek na avtonomiji učiteljev, kar kliče po vrnitvi in vzpostavljanju učiteljeve avtoritete, ki je v praksi žal vse manj. Ta nastavek pa daje tudi možnost za resen razmislek o ustanovitvi učiteljske zbornice kot edinega ustreznega reprezentativnega organa za ta poklic namesto sindikata.

Žal pa tudi druga BK pri pojmu avtonomije ne more mimo preživele in tipično slovenske posebnosti, da je avtonomija javne šole kot institucije povezana z ločitvijo države in verskih skupnosti. V tem se skriva neupravičen in nerealen strah, kot da bi verske skupnosti želele zasesti ves šolski prostor.

Zato je ta naveza pojma avtonomije na 7. člen ustave anahronizem, ki ohranja v novi Beli knjigi ostanek nekdanjega celotnega poglavja o avtonomiji, napisanega v tem duhu.

11 Prim. Magdalena Šverc, *Teoretična izhodišča za uvajanje religijske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem*, Ljubljana: Družina 2000.

12 Janez Krek (ur.), *Bela knjiga*, str. 27.

13 Prim. Janko Kos, »Teze za kurikularno prenovo«, v: Andreja Barle Lakota et al. (ur.), *Kurikularna prenova*, Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet 1996, str. 26.

Snovalci tega poglavja bi lahko upoštevali eno od nespornih slovenskih pravnih avtoritet, Franceta Bučarja, ki v svoji knjigi *Slovenci in prihodnost* jasno in argumentirano razmeji javni in privatni interes na področju vzgoje in izobraževanja ter o odnosu Cerkv–država tako zapiše: »V tem sporu je položaj države trhel in težko ubranljiv. Njeno sklicevanje na ustavno ločitev Cerkve in države se resničnega jedra vprašanja sploh ne dotika. Država se lahko brani le s tem, da vztraja pri monopolu svojega šolskega sistema, kar pa je z učno-strokovnega stališča, gotovo pa tudi z vidika človekovih svobod, nesprejemljivo. Njen očitek Cerkvi, da z vidika človekovih pravic ne more vsiljevati svojega pogleda na svet drugim, ki so drugačnih nazorov, stoji. Prav isto utemeljitev pa lahko Cerkev uporabi proti državi. Država je tako potisnjena v položaj, ko se mora za svoj vrednostni sistem, t.i. sekularizirano vzgojo, boriti z državnim monopolom nad vzgojo. To pa jo v odprti demokratični družbi diskvalificira. Če hoče ostati verodostojna, mora pristati na svobodo vzgoje, torej tudi na pravico Cerkve, da organizira šolski sistem samostojno mimo državnega sistema ... Posameznik je svoboden (avtonomen) šele takrat, kadar si lahko sam ustvarja svoj pogled na svet in išče smisel svojega bivanja.«¹⁴ Bučar tudi meni, in ima seveda globoko prav, da s takim pristopom država stopa na polje svetovno-nazorskega in verskega boja, ki ima za posledico »nestrpnost in vrednostni relativizem«. »Pot iz te navidezno slepe ulice je samo v tem, da država pristane na pravico, da vzgojo lahko organizirajo vsi, ki so za to usposobljeni – lahko v okviru meril, ki jih država sama predpiše.«¹⁵

V dobro pa snovalcem druge Bele knjige lahko štejemo, da tako ekskluzivno ne poučarjajo sintagme »vrednostno nevtralne šole«, ki jo je tudi Bučar v istem poglavju svoje knjige razglasil za protisloven pojem. Glede na dejstvo, da je Bučar tovrstne dileme v svoji knjigi precizno razdelal in postavil državi zelo jasen okvir na polju vzgoje in izobraževanja, bi bilo za pričakovati, da ga snovalci slovenskega šolskega sistema jemljejo resno in upoštevajo. Vsekakor pa bi v njegovih stališčih našli podlago za nacionalni konsenz, ki pa ga žal tudi tokratna BK ne ponuja, čeprav njen urednik v uvodu pravi: »V Sloveniji moramo skozi razpravo doseči soglasje o temeljnih ciljih vzgojno-izobraževalnega dela in dogovor, da si bomo za doseg te ciljev prizadevali vsi, ki smo povezani z vzgojno-izobraževalnim procesom.«¹⁶

Kar zadeva verski pouk v šolah je Slovenija ena izmed redkih držav, ki slednjega še vedno ni ustrezno uredila. Ugotavljamo, da Bela knjiga sicer omenja pouk o religijah, vendar ne ponuja nobenih konkretnih rešitev za ustrežnejšo ureditev, ampak svoje poglede podaja zgolj na načelni ravni s izjavo: »Na področjih etike in religije bi osnovna šola morala dodatno poskrbeti za osnovno sistematično znanje vseh učencev.«¹⁷

Omeniti velja, da bi imel verski pouk, pri katerem bi se učenci seznanili z verstvi in še posebej z religijo okolja, veliko vlogo pri spodbujanju strpnosti in medsebojnega spoštovanja, saj nepoučenost spodbuja predsodke in sovražnost.

14 France Bučar, *Rojstvo države*, Ljubljana: Didakta 2007, str. 323.

15 France Bučar, *Rojstvo države*, str. 324.

16 Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju*, str. 8.

17 Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju*, str. 43.

ZAKLJUČEK

Bolj v teoriji kot v praksi lahko ugotavljamo določen napredek in razvoj v obdobju med obema Belima knjigama. V praksi in v zakonodaji še vedno velja predvsem duh in črka prve BK. Predvsem pa avtonomija subjekta ni razumljena v modernem smislu tega pojma, ki postavlja subjekt za temelj vseh institucionalnih oblik družbenega življenja. A Slovenija tega problema nima samo na vzgojno-izobraževalnem področju, ampak v celotni družbi, katere del se krčevito oprijemlje preživelih kolektivističnih modelov mišljenja in delovanja. Socialistični etatizem kot garant starih pridobljenih privilegijev družbene avantgarde od druge svetovne vojne naprej je največja ovira za razvoj in napredek v družbi kot celoti. Posledično je to tudi stalna cokla privatnega šolstva in modernih pobud na področju vzgoje in izobraževanja. Prav zaradi odsotnosti religijske vzgoje in izobraževanja so se predsodki in agresivnost do cerkva, še posebej Katoliške cerkve, v zadnjih petnajstih letih povečali in zaostрили. Slovenija ne razpolaga z vrednotnim družbenim konsenzom, na katerem bi enakopravno in avtonomno sodelovale vse relevantne družbene skupine. Moderna demokratična država bi morala težiti k avtonomiji subjekta kot davkoplačevalca in kot tistega, ki ima čim večji prostor odločanja na vseh področjih življenja, še posebej na področju vzgoje, ki je temeljna pravica in dolžnost staršev, ne pa države. Te dimenzije v Belih knjigah in zakonodaji praktično ni. Etatistični model pedagogike se nadaljuje tudi po družbenih spremembah. V takšnem okolju pa zasebno šolstvo ni ne dobrodošlo in tudi razvijati se ne more. Statistika za Slovenijo je dovolj zgovorna.

V bodoče bi bilo treba doseči družbeno soglasje o naslednjih temeljnih načelih, ki bi morali predstavljati osnovo in rdečo nit vzgojno-izobraževalne zakonodaje. Kot izhodišče bi veljalo vzeti avtonomijo, ki je po eni strani liberalno, po drugi strani pa tudi občečloveško načelo. Ljudje kot državljani vstopamo v medsebojna dialoška razmerja, zato bi morala biti na drugem mestu kultura dialoga, preko katere bi uresničevali ravnovesje med načeli enakosti, različnosti in pravičnosti. Kot lokalna in globalna bitja bi morali spoštovati načelo domoljubne identitete v multikulturnem, multireligioznem in pluralnem svetu, ki lahko preživi ob spoštovanju temeljnih etičnih načel, ki nam jih ponujajo vse dosedanje civilizacije in njihove religije. Ob zavesti trajnostnega razvoja, v najširšem možnem ekološkem pomenu te besede, bi bilo treba razvijati kompetence kot posledice vedenja in vrednotenja vsega, kar lahko prispeva k razvoju in spoštovanju človekovega dostojanstva in človekove osebe kot večplastne in kompleksne stvarnosti, ki živi in deluje na odnosni ravni v globalnem, a omejenem svetu in v brezmejnem kozmosu.

V približno tako zasnovanem pedagoškem okviru vidim veliko možnosti za zasebno in tudi katoliško šolstvo, ki je dalo in še vedno daje neprecenljiv doprinos k pedagoškim doktrinom, ki spoštujejo načelo človekovega celovitega razvoja.

Naj zaključim z mislijo pedagoga Svetine, ki je že v devetdesetih letih uvidel, da slovenski vzgojno-izobraževalni sistem potrebuje repedagogizacijo. Ko bomo v slovenskem šolskem sistemu dosegli preobrat od ideologizacije šole k njeni pedagogizaciji, takrat bomo tudi v katoliških zasebnih šolah zadihali s polnimi pljuči.

LUIGI FERE:

KATOLIŠKO ŠOLSTVO V ITALIJI: STANJE IN IZZIVI

Mislim, da bi bilo koristno, če na začetku podam sintetičen oris pomena zasebnih šol, posebno še katoliških, z javno veljavnim programom v Italiji ter njihovega skromnega financiranja s strani države. Zakon o šolski enakosti številka 62 iz leta 2000 pravi, da so te šole sestavni del javnega izobraževalnega sistema.

Glede na ta zakon zasebne šole z javno veljavnim programom veljajo za povsem »javne šole«, čeprav so na nivoju zakonodaje in na ekonomsko-finančnem nivoju dejansko še vedno zelo diskriminirane. Kot bomo videli v tretji razpredelnici, je položaj zasebnih šol v Evropi bistveno drugačen.

(1) Učenci državnega izobraževalnega sistema

(šolsko leto: 2012–2013)

	Otroški vrtec (od 2. do 5. leta)	Osnovna šola (od 5. do 10. leta)	Srednja šola 1. stopnje (od 10. do 13. leta)	Srednja šola 2. stopnje (od 13. do 18. leta)	Skupaj
Skupaj* v % glede na zadnji stolpec	1.686.095 18,8	2.825.400 31,6	1.779.758 19,9	2.652.448 29,7	8.943.701 100,0
Državne šole* %	1.014.142 60,1	2.574.660 91,1	1.673.564 94,0	2.475.273 93,3	7.737.639 86,5
Zasebne šole z javno veljavnim programom* %	642.040 38,1	190.608 6,7	69.833 3,9	133.922 5,0	1.036.403 11,6
Katoliške šole** %	426.749 66,5	154.137 80,9	62.437 89,4	59.674 44,6	702.997 67,8

* Podatki Ministrstva za izobraževanje, univerzo in raziskovanje (Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca). Nadalje s kratico MIUR. Odstotki za državne in zasebne šole so izračunani glede vrste in stopnje izobraževanja; odstotki za katoliške šole so izračunani glede na zasebne šole z javno veljavnim programom. Število vseh učencev ni enako vsoti državnih šol in šol z javno veljavnim programom, saj nekateri učenci obiskujejo šole, ki nimajo enakega javno veljavnega programa in niso vključene v to razpredelnico.

** Glede na provizorične podatke MIUR-ja je te obdelalo Študijsko središče za katoliško šolo (Centro Studi per la Scuola Cattolica).

(2) Državno financiranje nacionalnega izobraževalnega sistema

Državna šola (podatki: Eurydice)	(predvidena bilanca za junij 2013)
Skupno financiranje državnih šol	40.596.307.956 €
Povprečen državni strošek na učenca državne šole	5.246,60 €
Zasebna šola z javno veljavnim programom (podatki: Miur)	(finančno leto: 2013)
poglavje 1477 (izplačano marca 2013)	275.928.558 €
poglavje 1299 (izplačano februarja 2014)	223.000.000 €
Skupno državno financiranje zasebnih šol z javno veljavnim programom	498.928.558 €
Povprečen državni strošek na učenca zasebne šole z javno veljavnim programom	481,40 €

(3) Javno financiranje nedržavnih šol v Evropi¹

BELGIJA: Plače vseh zaposlenih krije država.

FRANCIJA: Obstajajo štiri možnosti:

- a) administrativna integracija: država krije vse stroške;
- b) pogodba o pridružitvi: država pokrije vse stroške delovanja (tudi plače učiteljev), in sicer pod pogojem, da imajo učitelji iste nazive kot njihovi kolegi v državnih šolah,
- c) preprosta pogodba: država krije samo stroške za učitelje;
- d) pogodba o največji svobodi: ne predvideva državnega sofinanciranja.

NEMČIJA: Država in zvezne dežele krijejo 85 % učiteljske plače, 90 % prispevkov socialnega zavarovanja, 10 % stroškov delovanja in 100 % stroškov za vzdrževanje nepremičnin.

ANGLIJA: V t.i. vzdrževanih šolah država krije vse plače in stroške delovanja, poleg tega pa še 85 % stroškov gradnje.

¹ AGeSC, Associazione Genitori Scuole Cattoliche (Združenje staršev katoliških šol) 2012.

IRSKA: Država krije stroške gradnje nepremičnin: pri obveznih šolah v celoti, pri višjih šol pa 88 %.

LUKSEMBURG: Država krije vse stroške.

NIZOZEMSKA: V obveznih šolah država krije vse stroške; višje šole pa dobivajo subvencije tako za gradnjo kot za delovanje.

PORTUGALSKA: Država zasebnim šola izplača povprečne stroške učenca v državnih šolah.

ŠPANIJA: Država krije vse stroške.

TEŽEK POLOŽAJ KATOLIŠKIH ŠOL V ITALIJI

Subjekte, ki v Italiji upravljajo katoliške šole, lahko razdelimo v tri skupine:

- šole, ki jih upravlja institucionalna Cerkev, torej škofije ali župnije (tako je v mojem primeru: odgovoren sem za šole, ki jih upravljajo župnije iz kraja Sesto Calende);
- šole, ki jih upravljajo tiste redovne skupnosti, ki imajo v svoji karizmi poslanstvo za šolsko izobraževanje; trenutno so te skupnosti zaradi pomanjkanja poklicev in posledično zaradi staranja redovnikov in redovnic v veliki krizi;
- šole, ki so jih v zadnjem času ustanovila starševska združenja ali pa fundacije z laičkim vodstvom, ki so pogosto povezane z izkušnjo cerkvenih gibanj; po eni strani so v prednosti, saj v izobraževalno delo vstopajo z bolj svežo energijo, po drugi strani pa včasih zaradi težav pri menjavi vodstva niso kos izzivom časa.

V zadnjih letih se katoliške šole v Italiji soočajo z številnimi težavami, povezanimi z različnimi vzroki:

- najpomembnejši vzrok je gospodarska kriza, ki družinam zelo otežuje plačevanje šolnine; temu problemu se pridružuje zmanjševanje državnih prispevkov in negotovost glede obdobja izplačila teh prispevkov (kot primer naj navedem, da še vedno čakamo na preostali znesek prispevkov za šolsko leto 2013/2014, ki se je že zaključilo);
- v vrtcih, pa tudi v osnovnih in v srednjih šolah prve stopnje se že občuti občuten padec rodnosti;
- končno pa naj navedem po mojem mnenju še najpomembnejši vzrok, to je kulturni vzrok: prevladujoč relativizem in nihilizem vodita k zmanjševanju vzgojno-izobraževalnega ideala pri starših in k manjšemu zaznavanju izvirnosti katoliške šole. Brez idealov in brez realne vzgojno-izobraževalne zaskrbljenosti

Ljudje niso več pripravljeni prenašati žrtev, ki so potrebne, da njihovi otroci lahko obiskujejo naše šole. Poleg tega javnost katoliško šolo razume kot neke vrste varen prostor, ki je potreben v obdobju otroštva, v času pubertete in mladosti pa ta prostor postane odvečen ali pa celo škodljiv. Največja kriza je namreč pri vpisu na srednje katoliške šole 2. stopnje in na višje katoliške šole.

KAKO ITALIJANSKA CERKEV ODGOVARJA NA TA IZZIV?

Italijanska škofovska konferenca in z njo italijanska Cerkev že kar nekaj časa govorita o »izrednem stanju v vzgoji oziroma izobraževanju«. Temu problemu je škofovska konferenca posvetila celo desetletje 2010–2020.

Zaradi velike zaskrbljenosti, ko so bile v zadnjih treh letih številne katoliške šole prisiljene zapreti svoja vrata, so naši škofje julija 2014 izdali dokument *Katoliška šola kot vzgojno-izobraževalni vir lokalne Cerkve za družbo*,² s katerim opozarjajo na izvirnost vzgojno-izobraževalne ponudbe naših šol in na neodrekljivo dobro, ki ga predstavljajo katoliške šole tudi za civilno družbo.

Izhodiščna točka za primeren odgovor na aktualen izziv je prenova subjekta, ki se zaveda lastne identitete in poslanstva. Kot pravi omenjeni dokument »[...] je izvirnost kulturne ponudbe katoliške šole v dejstvu, da pri izhajanju iz krščanskega pogleda na osebo in na vzgojo želi narediti sintezo med vero in kulturo ter med vero in življenjem.«³ Jasno razvidna ugotovitev, do katere pridemo, je, »[...] da je to odločilni kriterij za razločevanje o tem, ali je neka šola resnično katoliška ali ne. Na osnovi tega kriterija bodo družine, v kolikor bodo resnično imele možnost izbire, izbrale šolo za svoje otroke. Kot nas je pred kratkim spomnil sveti oče Frančišek, je vera luč, ki osvetljuje celotno življenje neke osebe in ki osmišlja njene izkušnje ter človeško in kulturno formacijo. Na osnovi tega globokega prepričanje je treba zgraditi celotno kulturno ponudbo katoliške šole, ki lahko na izviren način spregovori o smislu vzgojno-izobraževalnega sistema na vseh stopnjah šolskega izobraževanja. Hkrati trdimo, da morajo merila o izviranosti, o katerih govorimo tu, priti do svoje konkretne interpretacije v življenju pedagogov. Za njih je temeljnega pomena, da svoje poslanstvo živijo kot izraz ljubezni, ki ima svoj cilj v tem, da učence vodi po naporni in navdušujoči poti iskanja resnice, ki posledično pripelje vse do srečanja z Bogom. V tem smislu pedagoški model, ki je lasten vsakemu katoliškemu pedagogu – in torej vsakemu, ki poučuje v katoliški šoli –, ne more biti nihče drug kot Jezus Kristus, on, »ki se je z učlovečenjem na nek način združil z vsakim človekom.« Krščanski pedagog lahko postane sopotnik učencev le, če ponižno stopi poleg njih kot starejši brat

2 Commissione episcopale per l'educazione cattolica, la cultura e l'università, *La scuola cattolica risorsa educativa della chiesa locale per la società: nota pastorale / Conferenza episcopale italiana, Commissione episcopale per l'educazione cattolica, la scuola e l'università*, Milan: Paoline 2014. Dostopno tudi na: http://www.lachiesaperlasuola.it/cc_i_new_v3/allegati/63699/Nota%20pastorale%20Scuola%20cattolica%20e%20Chiesa%20locale.pdf (2. 2. 2015) (op. ur.).

3 Commissione episcopale, *La scuola cattolica*, str. 10.

in to z zavestjo, da je samo eden učitelj in vodnik, in to je Kristus (prim. Mt 23, 10). Na ta način se v praksi katoliških šol kot pomembno dejstvo, ki nikakor ni postransko, uresničuje osebni odnos med učiteljem in učencem» (št. 12).⁴

Če izhajamo iz nenehnega premišljevanja in poglobljanja te izvirne zavesti, je mogoče v nekaj temeljnih načelih oblikovati vzgojno-izobraževalno ponudbo, ki bi morala na novo ovrednotiti delo katoliških šol v Italiji.

V pastoralnih smernicah Italijanske škofovske konference za desetletje 2010–2020 *Vzgajati za dobro življenje po Evangeliju*⁵ so italijanski škofje predlagali, da bi se vsi podali v šolo največjih krščanskih vzgojiteljev, ki vsak na svoj način niso bili nič drugega kot učenci prvega in edinega Učitelja: »V delu velikih prič krščanske vzgoje glede na genialnost in ustvarjalnost vsake izmed njih najdemo temeljne poteze vzgojne dejavnosti: **vzgojiteljev ugled, osrednje mesto osebnega odnosa, vzgoja kot dejanje ljubezni, videnje vere, ki mladim daje temelj in obzorje pri iskanju smisla, celostna formacija osebe ter soodgovornost za gradnjo skupnega dobrega**« (št. 34).⁶

Splača se ustaviti pri vsakem od teh dejavnikov.

- **Vzgojiteljev ugled** pomeni, da zna vzgojitelj oz. učitelj resnično biti oporna točka. Ugled in avtoriteta v zavedanju pomena izraza, ki izhaja iz latinske besede *augere* (povečati): človek je ugleden in ima avtoriteto v tisti meri, v kateri je sposoben, da spodbuja oziroma veča rast tistih, ki se nanj sklicujejo.
- **Osrednje mesto osebnega odnosa** nas opozarja na intimno naravo vzgojnega dejanja, ki se rojeva in raste samo iz srečanja med osebami. Vzgoja ni samo prenos vsebin ali tehničnega znanja, ampak je oblikovanje oz. formacija osebe s pomočjo zgleda, ki ga o uporabnosti vedenj in živetih vrednot dajejo druge osebe.
- **Vzgoja je dejanje ljubezni** zato, ker je usmerjena v celotno ljubljeno osebo kot takšno in ne samo v nekatere njene posamezne zmožnosti; pa tudi zato, ker nas tako uči Sveto pismo, ki takrat, ko govori o modrosti, pravi: »Njen začetek je namreč najiskrenejša želja po vzgoji, skrb za vzgojo je ljubezen« (Mdr 6, 17) in ljubezen ne more prihajati od drugod kot od Boga in k Njemu tudi vodi.
- **Videnje vere, ki mladim daje temelj in obzorje pri iskanju smisla**, je pomembno zato, ker lahko najdemo vzrok za zmedenost mladih generacij v izgubi smisla vzgojnih in kulturnih ponudb, ki so jim ponujene. Mladi ne vedo (ali pa ne razumejo), zakaj morajo narediti to, kar šola ali pa odrasli zahtevajo od njih: manjkata jim orientacijsko obzorje in vera (ki bi jo živeli in o njej pričevali, ne pa jo samo izpovedovali). To je izhodišče za resno vzgojno ponudbo.

4 Commissione episcopale, *La scuola cattolica*, str. 10–11.

5 Conferenza episcopale italiana, *Educare alla vita buona del Vangelo : orientamenti pastorali*

dell'Episcopato italiano per il decennio 2010–2020, Verona : NOI Associazione, 2010 Dostopno tudi na:

http://www.chiesacattolica.it/cc_i_new/documenti_cei/2010-11/12-3/Orientamenti%20pastorali%202010.pdf (5. 2. 2015) (op. ur.).

6 Conferenza episcopale, *Educare alla vita buona del Vangelo*, str. 22. Poudaril L. F.

– **Celostna formacija osebe ostaja jedro vsake vzgojne ponudbe.**

O tem, občasno tudi z zaskrbljujočim pomenskim nihanjem, govorijo tudi zakonodajna besedila in dokumenti ministrstva, ki usmerjajo življenje italijanskih šol. Za nas (torej za zaposlene v katoliških šolah) je oseba v središču vzgojne dejavnosti, v kolikor je oseba tudi v središču cerkvene dejavnosti in v kolikor je oseba v središču tiste ljubezni, ki se pravično razdeli med Boga in bližnjega.

– **Soodgovornost za gradnjo skupnega dobrega** je ne nazadnje pogoj za uresničitev vzgojnega projekta, ki ni namenjen samo zaposlenim, ampak gre za zavzetost celotne skupnosti, ki se prične pri starših, ki v dialogu s šolo preko svojih otrok dajejo svoj prispevek za prihodnost celotne družbe.

GUY VERZELE:

IZKUŠNJA VEČKULTURNOSTI V KATOLIŠKI ŠOLI

V FLANDRIJI, BELGIJA

IZOBRAŽEVANJE V BELGIJI¹

Izobraževanje v Belgiji ureja in skoraj v celoti financira ena od treh skupnosti: flamska, francoska ali nemško govoreča. Vsaka skupnost zase ima poenoten šolski sistem, razlike med njimi pa so zelo majhne. Vloga federalne vlade pri izobraževanju je zelo majhna. Neposredno določa le starost, pri kateri se prične obvezno šolanje, njena posredna vloga pa je v financiranju skupnosti.

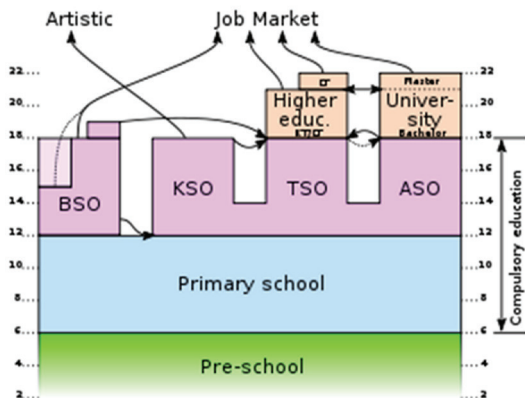
Šole lahko razdelimo v tri skupine: šole, ki so v lasti skupnosti, subvencionirane javne šole in subvencionirane zasebne šole, ki jih večinoma ustanavljajo organizacije, povezane s katoliško cerkvijo. Slednje predstavljajo največjo skupino tako po številu šol kot tudi učencev. Obvezno šolanje v Belgiji traja od 6. do 18. leta oz. do zaključka srednje šole.

Srednješolsko izobraževanje se deli na štiri splošne tipe (splošno izobraževanje, tehnično izobraževanje, poklicno izobraževanje in umetniško srednješolsko izobraževanje), za vsak tip pa so značilne različne smeri, ki se lahko razlikujejo od šole do šole. Pri splošnem srednješolskem izobraževanju (v nizozemščini *algemeen Secundair Onderwijs*) gre za zelo široko, splošno izobraževanje, namenjeno pripravi za nadaljevanje šolanja na univerzitetni stopnji. Možne usmeritve so: stara grščina in latinščina, moderni jeziki (s poudarkom na francoščini in nizozemščini, angleščini, nemščini, včasih izbirno tudi na španščini), naravoslovne vede (kemija, fizika, biologija in geografija), matematika, ekonomija, družboslovne vede (psihologija, sociologija, mediji). Bernarduscollege iz mesta Oudenaarde je ena takšnih šol s približno 1550 učenici. Po zaključku tega šestletnega šolanja se od učencev pričakuje, da bodo nadaljevali s študijem (npr. na univerzi ali visoki šoli). Tehnično srednješolsko izobraževanje (nizozemsko *technisch Secundair Onderwijs*) se deli na smeri, ki se bolj posvečajo tehničnim vidikom, in smeri z večjim poudarkom na praktičnih zadevah. Poklicno srednješolsko izobraževanje (nizozemsko *beroepssecundair Onderwijs*) je zelo praktično in na določen poklic usmerjeno izobraževanje. Po zaključku tega šolanja številne smeri ponujajo sedemletno, v nekaterih primerih celo osemletno specializacijo. Umetniško srednješolsko izobraževanje (nizozemsko *kunstsecundair Onderwijs*) povezuje splošno srednješolsko

¹ Glej spleti: http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Belgium (12. 11. 2014) in Eurypedia. European Encyclopedia on National Education Systems, Belgium (Flemish Community), spleti: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Belgium-Flemish-Community:Overview> (12. 11. 2014).

šolanje z aktivnim umetniškim ustvarjanjem. Posamezni predmeti so lahko popolnoma teoretični, saj služijo pripravi na visokošolsko izobraževanje. Kateri so ti predmeti, pa je odvisno od smeri.

Učencem s posebnimi potrebami je na voljo posebno srednješolsko izobraževanje (nizozemsko *buitengewoon Secundair Onderwijs*) različnih tipov.

Ravni izobraževanja v Belgiji.

KATOLIŠKO ŠOLSTVO V FLANDRIJI²

Zgodovina katoliškega šolstva v Belgiji je tesno povezana s politično, institucionalno in družbeno zgodovino države. Belgija je država z močno katoliško tradicijo, v kateri je bilo izobraževanje dolgo časa v zasebnih rokah in posledično privilegij Cerkve, od ustanovitve belgijske države pa njena ustava spoštuje svobodo izobraževanja. Kaj ta svoboda v praksi dejansko pomeni, pa v ustavi ni navedeno, kar vodi do različnih interpretacij tako v krščanskih kot tudi laičnih krogih. Tako sta med leti 1830 in 1959 Belgijo prizadeli dve »šolski vojniki«, ki sta pripeljali do sporazuma, imenovanega Šolski pakt, ki je osnova za današnjo organiziranost belgijskega šolskega sistema. Ta priznava obstoj zasebnih šol in obljublja njihovo financiranje. Uradno izobraževanje v Flandriji organizira flamska skupnost, province ali komune. Zasebno subvencionirano izobraževanje je lahko konfesionalno ali nekonfesionalno. Flamski sekretariat za katoliško izobraževanje (*Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs, VSKO*) je bil ustanovljen po ločitvi od nekdanjega nacionalnega sekretariata leta 1993. VSKO združuje katoliške flamske šole v Belgiji, na katerih se izobražuje več kot 65 % vseh šolajočih v Flandriji. Delež učencev v flamskih katoliških šolah ni enak številu verujočih med Flamci, pri tem ne mislim praktičnih katoličanov. Po eni strani to potrjuje dejstvo, da so katoliške šole odprte

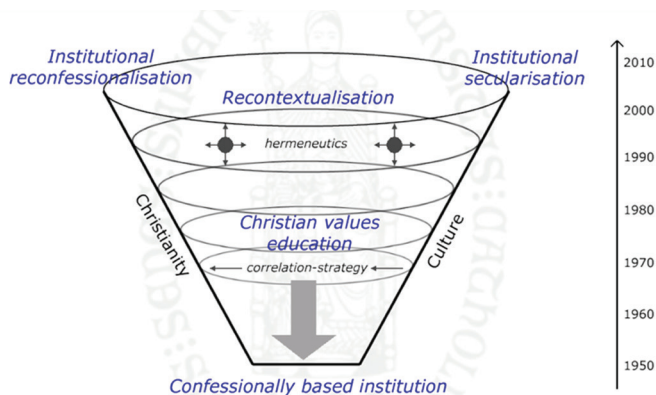
² Glej splet: <http://www.ond.vlaanderen.be/English/> (12. 11. 2014).

za vse, ki sprejemajo njihov izobraževalni program. Katoliške šole so za številne mlade tudi edino mesto, kjer se še srečujejo s Cerkvijo. Zdi se, da cerkveni krogi po Evropi tega včasih ne cenijo dovolj. Kot da se ne bi zavedali, kako pluralna je naša šolska populacija. Po drugi strani pa so s tako velikim številom učencev povezane tudi določene težave. V kratkem času je prišlo do velikih sprememb. Katoliške šole, predvsem srednje škofijske in kongregacijske šole, ki so bile namenjene večinoma dekletom, danes v celoti vodijo laiki. Dandanes so skoraj vse šole mešane. Usposabljanje laikov je sicer močno razvito, a ne povsod zadostno. Številne osnovne šole so vodile majhne redovne skupnosti, ki niso imele dovolj finančnih sredstev za organizacijo dobrega izobraževanja, s katerim bi usposobile laike za vodenje šol v skladu s karizmo ustanoviteljev. Nekatere šole so se tudi združile, kar je zamajalo versko in izobraževalno kulturo posamezne šole. Vprašamo pa se lahko tudi, kako je z usposabljanjem laikov na vodstvenih položajih v šolah. Ali so dovolj usposobljeni, da lahko izpolnjujejo svoje naloge? Ne nazadnje so oni tisti, ki imenujejo ravnatelje in učitelje.

Flamski sekretariat si že leta prizadeva okrepiti identiteto šol, pri tem delu pa so mu v pomoč tudi škofije in redovne skupnosti.

RAZISKAVA IDENTITETE KATOLIŠKE ŠOLE:

MELBOURNSKA LESTVICA

Ponazoritev melbournske lestvice.

V zadnjih letih je Center za akademsko izobraževanje učiteljev na Teološki fakulteti Katoliške univerze v Leuvnu (v Belgiji) razvil novo empirično metodologijo za določevanje identitete katoliških izobraževalnih ustanov.

Ta metodologija omogoča natančno raziskovanje različnih vrst katoliške institucionalne identitete in stopnje prisotnosti katolištva znotraj ustanov danes in tudi v pri-

hodnosti. S tem namenom so bili razviti trije teoretični modeli, s katerimi je mogoče meriti identiteto posamezne katoliške organizacije na statistično zanesljiv način. Po interpretaciji rezultatov se lahko oblikuje priporočila za sprejetje ukrepov, s katerimi bi dosegli nadaljnji razvoj in okrepili katoliško institucionalno identiteto. Ti empirični instrumenti so uporabni na treh ravneh: lahko jih uporabljajo posamezniki, skupine ali organizacije kot celote. Instrumenti bodo povezani v popolnoma avtomatizirano spletno platformo, ki bo omogočala, da bodo izobraževalni inštituti v prihodnje lahko sami opravljali empirične raziskave, s katerimi bodo določali svojo katoliško identiteto.

Ta empirična metodologija je bila razvita v okviru avstralskega raziskovalnega projekta *Measuring and Enhancing Catholic School Identity* (*Merjenje in izboljšanje identitete katoliške šole*), ki sta ga ob podpori Didiera Pollefeyta izpeljala Goedele Baeke (2006–2007) in Jan Bouwens (2007–2011).³ Ta petletni projekt, izveden pod pokroviteljstvom Komisije za katoliško šolstvo avstralske zvezne države Viktorija, je potekal na Centru za akademsko izobraževanje učiteljev na luevenski teološki fakulteti in se je pričel avgusta 2006. Projekt se je osredotočal na versko identiteto katoliških izobraževalnih ustanov, ki so pred izzivom rekontekstualizacije svoje katoliške identitete v vedno manj tradicionalni in bolj pluralni družbi tako v Avstraliji kot tudi v Belgiji.

Do petdesetih let prejšnjega stoletja je vse katoliške šole v Flandriji odlikovala konfesionalna identiteta. Od takrat dalje pa smo v naši kulturi priče vse večji sekularizaciji, pluralnosti in vedno večjemu odmiku od tradicije, ki je zaznamoval tudi področje izobraževanja. Katoliška identiteta šol je pod pritiskom. Razkorak med kulturo in katoliško vero postaja vedno večji. Zato je izziv za katoliško šolstvo, da premosti ta časovni razkorak in mladim, ki odraščajo v sodobni družbi, posreduje katoliško vero. Na podlagi zgoraj omenjene analize je teolog Lieven Boeve, nekdanji dekan teološke fakultete, razvil tipologijo različnih identitet, ki jih lahko prevzamejo katoliške šole, da utrdijo svojo identiteto v spreminjajočem se kulturnem okolju. Profesor Boeve je od novembra 2014 tudi vodja Flamskega sekretariata za katoliško izobraževanje. Ta tipologija je bila razvita v empirični instrument, ki se imenuje melbournska lestvica. Instrument je osnovan na vprašalniku z več spremenljivkami, ki omogoča stvarno in normativno raven merjenja.

Tradicionalna konfesionalna identiteta katoliškega izobraževalnega sistema pa kljub vsemu še ni povsem izginila. *Konfesionalni tip šole* nakazuje, v kolikšni meri je še vedno prisotna tradicionalna identiteta kljub napetostim med kulturo in katolištvom in do katere mere katoliška šola upošteva tradicionalne elemente svoje konfesionalne narave kot ostanka kulturnega krščanstva. »Starokopitna« konfesionalna identiteta še naprej obstaja zaradi navade, želje, da bi šola ostala prepoznavno katoliška, kot izraz pasivnega, čakajočega odnosa ali zgolj zato, da se s tem vprašanjem ne bi bilo treba ukvarjati.

3 Glej Didier Pollefeyt, Jan Bouwens, »Framing the identity of Catholic schools: empirical methodology for quantitative research on the Catholic identity of an education institute«, v: *International Studies in Catholic Education*, letnik 2, št. 2 (oktober 2010), str. 193–211. El. verzija: <http://www.schoolidentity.net/docs/framing-the-identity-of-catholic-schools.pdf> (12. 11. 2014).

Ko je od šestdesetih let dalje postajal razkorak med katoliško vero in kulturo vse večji, so katoliške šole, da bi premostile ta razkorak, začele uporabljati novo metodo, imenovano *vzgoja za vrednote v luči krščanske perspektive*. Ta tip šole želi doseči kompromis med kulturo in katoliško tradicijo na način, da poskuša ohraniti identiteto katoliške šole, ki »je v koraku s časom« in je sprejemljiva za vsakogar. Vzgoja za vrednote predstavlja nevarnost za relativizacijo katoliškega nauka: izbira se le tiste elemente, ki jih ni težko ponotranjiti, in še ti niso izbrani načrtno. Katoliška vera je tako zreducirana zgolj na etični kodeks, ki je splošno veljaven. Vsi vključeni naj bi bili sposobni prepoznati sebe kot del kompromisa, zato obstaja nevarnost, da se osebne posebnosti zabrišejo in da je vse manj aktivnega dialoga med različnimi pogledi na življenje. Ali še lahko govorimo o katoliški šoli, če v njej Bog in Jezus Kristus sploh nista omenjena? V praksi tak pristop vodi v postkrščansko šolo, ki jo je sicer prijetno obiskovati, katoliška vera pa v njej skoraj ni več neposredno prisotna. Dejstvo je, da je vzgoja za vrednote v krščanski perspektivi vmesna stopnja na poti k sekularizaciji šolske identitete. Pogosto gre za nezavedno zanemarjanje katoliške identitete in ne za namensko strategijo. Že sama vzgoja za vrednote namreč pogosto predstavlja pluralistične težnje in težnje odmika od tradicije.

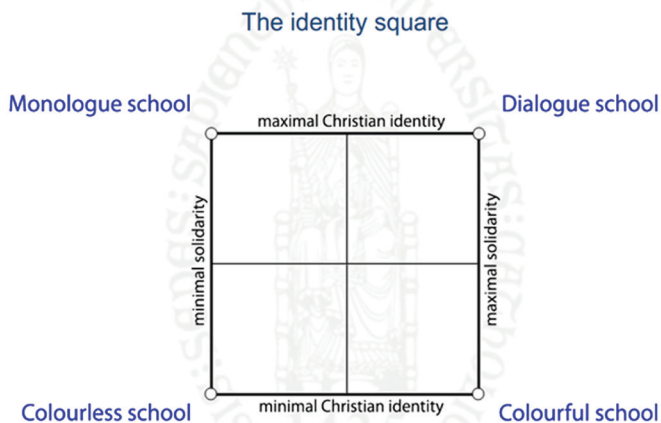
Aktivno spodbujanje konfesionalne katoliške identitete, kar Boeve poimenuje *institucionalna rekonfesionalizacija*, je razumljiv odziv na sekularizacijo izobraževalnih ustanov. Takšen tip šole si prizadeva za močnejšo katoliško identiteto, kar skuša doseči z aktivno strategijo rekonfesionalizacije. V prizadevanju, da se kultura šole ponovno približala katoliški, je njena katoliška narava nazorno in javno profilirana. Predpostavlja se, da je velik del šolske populacije praktičnih katoličanov (oziroma naj bi to bili), cilj pa je verska formacija v katoliškem okolju za vse učence.

Dovoliti, da se katoliška identiteta šole izgubi, kar Boeve poimenuje *institucionalna sekularizacija*, pa je nasproten odziv na ta vedno večji razkorak med kulturo in krščanstvom. Ta tip šole je vzporeden kulturnemu kontekstu: tako kot katoliška vera počasi izginja iz kulture, izginja tudi iz šole. Katoliška narava in prednostna izbira za katolištvo počasi, a zanesljivo izginjata iz šolskega življenja, dokler ne prideta do točke, ko v šolskem vsakdanu ni ničesar več katoliškega.

Zadnji tip identitete se imenuje *rekontekstualizacija* identitete katoliške šole, znana tudi pod imenom *oblikovanje identitete v pluralistični luči*. Ta tip šole je preko dialoga s pluralnostjo zavestno usmerjen v oblikovanje prenovljenega katoliškega profila. Poskuša reinterpretirati katoliško vero v sodobni kulturni. Po eni strani je pluralnost kot taka priznana in cenjena, po drugi strani pa je v središču katoliška identiteta. Konec koncev je evangeljsko sporočilo relevantno tako danes kot tudi v prihodnosti. Da pa bo rekontekstualizacija ostala prepoznavna, verodostojna in pomenljiva za sodobnega človeka (za razvoj tradicije), je treba vanjo vključiti spreminjajoč se kulturni kontekst. Pri tem pa se poraja vprašanje, kako živeti katoliško življenje in kako ustvarjati katoliško šolo v sodobni družbi. Razumeti je treba, da rekontekstualizacija identitete katoliške šole izhaja iz pluralistične paradigme. Dejansko je katolicizem ena od možnosti med številnimi filozofskimi in verskimi opcijami. Katoličani verjamejo, da je Bog na svoj način blizu vsem ljudem pri iskanju smisla in vrednot. Pluralnost ni samo formalno priznana, ampak se jo dejansko ceni kot pozitiven izziv in možnost za bogatenje lastne katoliške

identitete. Spodbuja se odprtost in dialog z drugimi (tudi nekatoličani), prostor pa je tudi za različna mnenja. Rekontekstualizacija ni podkrepljena z držo, ki temelji na konsenzu (kot pri vzgoji za vrednote), njeno gonilo je različnost. Mlade ljudi se uči vzpostaviti odnos do drugih ver in življenjskih filozofij z osebnega stališča (pa naj bo to katoliško ali ne). V dialogu z drugačnostjo se učimo spoznavati sami sebe in prevzemati odgovornost za osebne odločitve. Svojo individualnost pokažemo v trenutkih napetosti, ki jih povzročijo različnosti – predvsem iz spoštovanja do drugega. Perspektiva katoliške vere ima pri tem prednost. Dialog med verskimi in filozofskimi pogledi se odraža v prednostni izbiri za katolištvo. Zaradi svoje moči in globine se glas katolištva sliši med množico glasov. Torej ni namen, da bi vsi učenci postali katoličani, ampak da bi dopustili, da jih možnosti, ki jih ponuja katolištvo, izzovejo in obogatijo. Rekontekstualizacija šolskega okolja je izziv za človeka, da oblikuje svojo osebno identiteto v pogovoru z drugimi in včasih tudi preko soočenja s katoliško tradicijo (glej dialoška šola). Osnovo za to predstavlja dovolj številčna manjšina katoličanov, ki si resnično želi(jo) vstopiti v dialog, poleg njih pa še tisti člani šolske skupnosti, ki so odprti za to, kar ponuja katolištvo.

VIKTORIJINA LESTVICA

Ponazoritev Viktorijine lestvice.

Viktorijina lestvica je empirični instrument, narejen po vzoru tipologije nizozemskih znanstvenikov Wima ter Horsta in Chrisa Hermansa, ki obravnava pedagoške možnosti katoliških šol v pluralnem kulturnem kontekstu. Tako kot postkritična lestvica verovanja tudi ta obsega dve ravni. Vertikalna se nanaša na krščansko identiteto določene ustanove (v kolikšni meri njeni člani živijo po katoliškem nauku), horizontalna raven pa na solidarnost z ljudmi, ki ne pripadajo katoliški kulturi (stopnja odprtosti in dovzetnosti za drugačne poglede in načine življenja). Vsaka konfesionalna ustanova ima nalogo,

da pri sprejemanju pedagoških in organizacijskih odločitev glede svoje katoliške identitete upošteva solidarnost z drugačnostjo. Če ti dve dimenziji združimo, dobimo tako imenovani *identitetni kvadrat* (*identity square*, op. prev.). V kotih so štiri strategije, ki jih šole lahko izberejo pri oblikovanju svoje pedagoške odgovornosti glede verske vzgoje v večkulturni družbi.

Za *monološko šolo* (*monologue school*, op. prev.) je značilna kombinacija, pri kateri je krščanska identiteta največja, solidarnost pa najmanjša. Takšne so tradicionalne katoliške šole, ki si prizadevajo za katolištvo in jih vodijo katoličani. Močno poudarjajo svojo katoliško identiteto in spodbujajo tradicionalno, neemancipacijsko obliko katolištva, znotraj katere je katoliška vera »zaključena zgodba«.

Za *brezbarvno šolo* (*colourless school*, op. prev.) je značilna kombinacija, pri kateri sta krščanska identiteta in solidarnost najmanjši. Takšna so sekularizirana in pluralistična šolska okolja, v katerih so odnosi med posamezniki zadržani. V takšni šoli se skrb za katoliški etos počasi zmanjšuje do te mere, da šola začenja prevzemati sekularizirana stališča: za filozofijo in vero ni prostora v javnem življenju. Šola zavzema »nevtralna stališča« v smislu, da življenjskih filozofij ni mogoče vsiljevati od zgoraj.

Za *barvito šolo* (*colourful school*, op. prev.) je značilna kombinacija, pri kateri je krščanska identiteta najmanjša in solidarnost največja. Takšna so sekularizirana in pluralistična šolska okolja, v katerih so posamezniki med seboj zelo solidarni, pozorni drug do drugega. Za takšne šole je značilna bogata in vidna raznolikost in ta notranja pluralnost je resnično upoštevana.

Za *dialoško šolo* (*dialogue school*, op. prev.) je značilna kombinacija, pri kateri sta krščanska identiteta in solidarnost največji. Takšna je katoliška šola v kulturno in versko pluralnem okolju, znotraj katere se lahko tako katoličani kot tudi neverujoči razvijajo v največji možni meri. Dialoška šola se zavestno odloči, da poudarja svoj katoliški navdih in individualnost preko in zaradi dialoga z večkulturno družbo.

Množičnost glasov, pogledov in stališč razumemo kot pozitiven prispevek k odprtemu katoliškemu šolskemu okolju. Dovzetnost in odprtost do drugačnosti dajeta priložnost, da damo katoliški veri nov profil znotraj pluralne družbe (rekontekstualizacija). Prednostna izbira za katoliško sporočilo določa ta dialog. Znotraj pluralnosti želimo biti katoličani in kot katoličani živimo v pluralnosti. Gre za odprt odnos z drugimi, ki je značilen za katoliški odnos do življenja. Intenziven dialog v šoli ne bogati le katoličanov, ampak tudi drugače misleče, ne samo v smislu, kaj jim katoliška vera lahko ponudi, čeprav sami ne verujejo. V dialogu tudi bolje spoznavajo sebe, se začnejo zavedati svojih lastnih filozofskih izbir in sprejemati odgovornost zanje, na ta način pa poglobljajo svojo identiteto (oblikovanje identitete v pluralistični luči). Pluralizem je izziv za katoliške šole, da so v službi oblikovanja mladega človeka ne glede na njegovo kulturno ali versko prepričanje. Dialoška šola prevzema odgovornost za vse, tudi za stopnjo osebnega razvoja. Ob upoštevanju katoliške individualnosti in preko dialoga želi biti v pomoč pri filozofski in verski rasti vseh učencev. To kaže, da identiteta katoliške šole in solidarnost z drugimi nista zgolj združljivi, ampak se v polnosti lahko uresničita le, kadar sta združeni.

VEČKULTURNOST NA ŠOLI BERNARDUSCOLLEGE

Bernarduscollege je dialoška šola, v kateri je rekontekstualizacija stalno prisotna. Takšen model šole spodbuja tudi Belgijska škofovska konferenca. Naš mednarodni program je zelo dober primer dialoga z drugimi kulturami in verami.⁴ V viziji šole je zapisano: »Želimo se približati našim dijakom kot edinstvenim osebam. Na šoli ne dajemo poudarka zgolj učenju, ampak tudi skupnemu sobivanju v večkulturni družbi. Zaradi tega nismo ozko usmerjeni samo na učni načrt, ampak gledamo tudi izven meja naše šole in raziskujemo svet.«⁵

Naša šola je aktivna tako na državni kot tudi mednarodni ravni. Udeležujemo se izmenjav z drugimi belgijskimi šolami, sodelujemo v mladinskem evropskem parlamentu in pri projektih Erasmus+. Poleg tega tudi uspešno izvajamo izmenjave s tujino in vsak od naših dijakov v času svojega šestletnega šolanja odide v tujino. Izmenjave potekajo tako, da tuji dijaki obiščejo Oudenaarde, naši dijaki pa jim obisk vrnejo. Partnerske šole imamo po celi Evropi (od Švedske do Turčije in od Bolgarije do Latvije). Vsaka izmenjava ima svojo temo, ki jo pripravimo v razredu, v času izmenjave pa se z njo srečujemo na različne načine: preko učnih ur, ekskurzij in aktivnosti, namenjenih team buildingu. Dijaki naravoslovne in klasične smeri se udeležijo izmenjave v četrtem letniku, dijaki ekonomske in družboslovne smeri pa v petem in šestem letniku. Izmenjave trajajo en teden.

Z izmenjavami naši dijaki ne postanejo zgolj mednarodno naravnani, ampak se bolj spoznajo tudi z drugimi kulturami, postanejo bolj samostojni, se lažje zanesejo sami nase in pridobijo edinstveno izkušnjo življenja v drugem jezikovnem okolju. S tega stališča je Zavod Sv. Stanislava oz. Škofijska klasična gimnazija naša privilegirana partnerska šola. Zaradi vseh zgoraj omenjenih aktivnosti in vključitve evropske dimenzije v naš učni načrt smo kot prva šola v Flandriji postali del mreže Elos.⁶ Elos definira učne rezultate učencev in opisuje različne dimenzije, ki jih je treba upoštevati pri sodelovanju v projektih, povezanih z Evropo. Skupni okvir za evropske kompetence velja za učence na vseh stopnjah. Elosov koncept evropskih kompetenc vključuje zaposlovanje v tujini, podjetniške veščine, tuje jezike in evropsko zgodovino. Elos definira tudi standarde kakovosti in določa pogoje, pod katerimi lahko določena šola pridobi naziv Elos šole. S podpisom pisma o obvezi se šole zavežejo, da si bodo prizadevale zadostiti tem pogojem oz., da bodo evropsko in mednarodno dimenzijo vključili v učni načrt in politiko šole.

Želimo razširjati meje in drugim predstaviti našo kulturo in prepričanja. S tem namenom smo začeli s projektom, v katerem sodelujemo s katoliško šolo iz mesta Kigali v Ruandi.

Čas, ko se naši dijaki prostovoljno zberejo v šolski kapeli in se pogovarjajo o veri in njenem smislu v njihovem življenju, pri tem pa imajo za izhodišče igro ali zgodbo,

4 Prim. Splet: <http://www.bernarduscollege.be/werking/internationalisering> (13. 11. 2014).

5 Splet <http://www.bernarduscollege.be/over-school/missie-visie> (13. 11. 2014).

6 Glej splet: <http://www.europeesplatform.nl/eloseducation/> (13. 11. 2014).

je primer rekontekstualizije. Poleg tega imamo na šoli tudi adventno igro o luči in temi ter samostanske vikende za učitelje. Najbolj znan primer rekontekstualizacije pa je zagotovo komični strip svetega Bernarda iz Clairvauxa, ki so ga pred leti nekateri naši dijaki, bivši dijaki in učitelji prilagodili sodobnemu okolju. Učitelji uporabljajo ta strip kot učni pripomoček v različnih letnikih. V prvem letniku dijake seznanijo z zgodovinskimi dejstvi o naši šoli in o življenju svetega Bernarda. V tretjem letniku obravnavajo simbole vere, upanja in ljubezni, ki jih lahko opazujejo na pročelju šole. Vsak dijak spozna tudi duhovno dediščino šole, ko se sprehodi po tako imenovani poti čudenja. V petem letniku spregovorijo o meniškem in duhovnem življenju. V zadnjem letniku pa se dijaki lahko odločijo za kratek obisk cistercijske opatije, kjer se ob ogledu filma ali ob pričevanju pogovarjajo o veri.

V načrtu imamo, da bi osnovali mednarodni projekt, ki bi se ukvarjal s stripom svetega Bernarda. Na primer: lahko bi se pogovarjali o vsebini stripa in besedilo v manjših skupinah tudi prevedli, tako da bi nastala nova različica v enem ali več evropskih jezikih. In zakaj ne bi s tem projektom začeli v Sloveniji, saj je s svetim Bernardom tesno povezan samostan v Stični?⁷

Kot ste lahko videli je v mednarodnem in medkulturnem kontekstu mogoče združiti model dialoške šole z rekontekstualizacijo.

⁷ Prim. sple: <http://www.slovenia-heritage.net/sticna/eduhovnost.htm> (14. 11. 2014).

JOSIP KRPIĆ:

IZZIVI IN POSLANSTVO KATOLIŠKIH ŠOL

V BOSNI IN HERCEGOVINI

Pred mnogimi leti, natančneje leta 1994, ko je Sarajevo pretresel hud bombni napad, v katerem je izgubilo življenje tudi nekaj učencev katoliškega šolskega centra sv. Jožefa, se je kardinal Puljić lotil pogumnega projekta prenove katoliškega šolskega sistema v Bosni in Hercegovini. Center sv. Jožefa so odprli 21. novembra, toda že v naslednjih dneh so morali pouk zaradi bombardiranja odpovedati. Ne glede na vse, kar se je zgodilo, je center leta 2014 praznoval dvajseto obletnico svojega obstoja, dvajseto obletnico pa je praznoval tudi sistem katoliških šol za Evropo.

Sistematično katoliško šolstvo se je sicer pričelo s priključitvijo Bosne in Hercegovine Avstriji v 20. stoletju, toda po drugi svetovni vojni je komunistična vlada onemogočila vse zasebne šole, še posebej pa tiste, ki jih je ustanovila Katoliška cerkev, ter zasegla stavbe, ki so bile v lasti Cerkve. Nekatere so začeli uporabljati v druge namene, v nekaj stavbah pa so ostale šole, vendar se je vlada trudila, da bi jih v kar se da kratkem času pregnala iz družbenega življenja.

Ponovno oživljeno katoliško šolstvo si je začelo utirati svojo pot v času vojne. Danes se sooča s težavami povojne družbe, upam pa, da bo nekoč zacvetelo v boljši Bosni in Hercegovini. Večkulturna družba Bosne in Hercegovine je že sama po sebi velik izziv, le-ta pa je še večji za katoliške šole, ki delujejo v njej. Hrvati in katoličani živimo v situaciji, v kateri preostala dva naroda v delu države, ki jima politično gledano pripada, živita v popolni avtonomiji, kljub temu da nista edina naroda v teh dveh delih. V mislih imam Republiko Srbsko in Federacijo Bosne in Hercegovine. Za Hrvate je življenje v takšni situaciji zelo težko, saj so najmanjši narod v državi in v nevarnosti, da bodo izgubili lastno identiteto in kulturo, kljub temu da na tem območju živijo že od sedmega stoletja, kot je svojem delu *De administrando imperio* zapisal bizantinski cesar Konstantin VII. V situaciji, kakršna je danes, so katoliške šole postale nosilke hrvaške kulture in katoliške vere. Vendar Cerkev v Bosni in Hercegovini ne skrbi le za Hrvate in katoličane, ampak ima večje poslanstvo, in sicer v tem, da je, kot je dejal Jezus, poslana k vsakemu človeku, k celumu svetu, zato da lahko vsakdo uživa njene prednosti. Prav zaradi tega so katoliške šole v Bosni in Hercegovini odprte za vsakogar, ne glede na veroizpoved, narodnost ali družbeni položaj. Vsak je dobrodošel.

Posvetne institucije in ljudje pogosto menijo, da so Cerkev in njeni projekti manjvredni, saj naj bi skrbeli izključno za versko dimenzijo človeka. Toda krščanska vera se po Jezusovem nauku trudi prepoznavati Kristusa v vsakem človeku in delovati tako, da vsa njena dejanja odražajo Njega. Gre za plemenit in visoko zastavljen cilj, ki pa ga je v praksi težko udejanjati. Eden od korakov na poti k njegovi uresnitvi je ustanavlja-

nje katoliških šol v Evropi. V srednjem veku so bile cerkve tiste, ki so ustanovljale šole, in šele kasneje so se jim pridružile države, ki sprva niso prepoznale pomena izobrazbe. Ko pa so se začele zavedati, kako je le-ta pomembna za razvijajočo se družbo, so tudi one želele imeti svoje šole. Kljub temu pa je bil v družbi vedno prostor tudi za zasebne šole. Motivi za ustanavljanje šol so različni. Nekateri želijo s šolami zaslužiti, drugi indoktrinirati učence, tretji pa doseči drugačne cilje, kot jih ima državno šolstvo. Katoliška cerkev v Bosni in Hercegovini je s svojimi šolami vedno želela spodbujati in ohraniti hrvaški jezik, kulturo in identiteto, ki so v Bosni in Hercegovini ogroženi. V Jugoslaviji je v času komunizma za hrvaški jezik pogosto veljalo, da je podoben drugim jezikom. Njegovo identiteto so pomešali s srbskim jezikom in nastal je nov jezik, ki so ga poimenovali srbohrvaški ali hrvaško-srbski jezik, katerega glavni namen je bil izenačitev teh dveh jezikov. In če izgubiš jezikovno identiteto, ni nobenega razloga, da bi izražal svoje kulturne razlike, saj si vendarle del enega naroda. Tako se zgodi, da sčasoma popolnoma izgubiš svojo identiteto. Ni potrebe po različnih narodih in nobena težava ni, če nekdo zasede tvoje ozemlje, saj vendar pripadaš istemu narodu. Katoliška cerkev v Bosni in Hercegovini se zaveda, da ne bo mogla pomagati svojim ljudem in ohraniti hrvaške identitete, če ne bo pomagala drugim. Če želiš, da bodo ljudje različnih narodnosti mirno sobivali skupaj, je osnovni pogoj, da se znebiš strahu in nezaupanja med njimi. Mir med vsemi ljudmi je osnovna naloga v tej državi, ki je prežeta s trpljenjem, ki ga je povzročila vojna. Zato šolski sistem katoliške šole za Evropo ni bil ustanovljen z namenom, da bi delili ljudi na podlagi narodnosti, vere ali rase, ampak da bi med njimi gradili mostove in spodbujali vrednote, ki jih morajo sprejeti in spoštovati vsi. To lahko vidimo tudi v statutu katoliških šol v Bosni in Hercegovini, v katerem je zapisano: »Namen izobraževanja je izboljšati intelektualni, fizični, moralni in družbeni razvoj posameznika v skladu z njegovimi sposobnostmi in zmožnostmi. Izobrazba mora prispevati k oblikovanju družbe, ki bo osnovana na vladavini prava in človekovih pravic ter na spodbujanju temeljnih vrednot, hkrati pa prispevati h gospodarskemu napredku, ki bo zagotovil najboljšo možno življenjsko raven za vse državljane« (Statut, člen 5, 1). Drugi člen statuta pa pravi: »Splošni cilji izobraževanja izhajajo iz temeljnih vrednot demokratične družbe in njenega vrednostnega sistema, ki je utemeljen na evangelijskih načelih ter posebnostih narodne, zgodovinske, kulturne in verske dediščine narodov in narodnih manjših, ki živijo v Bosni in Hercegovini.«

Katoliški šolski centri tako s svojim obstojem in trdim delom na področju izobraževanja poskušajo prispevati svoj delež k spravi in mirnemu sobivanju različnih narodov. Ob ustanovitvi, v manjši meri pa tudi danes, so imeli nekateri ljudje predsodke glede delovanja katoliških šol, saj so menili, da so namenjene samo fantom, ki želijo postati duhovniki. Nekateri so zelo presenečeni, ko izvedo, da so šole odprte tako za fante kot tudi dekleta, ki imajo priložnost, da osvojijo znanje, s katerim lahko nadaljujejo svoje šolanje bodisi na univerzah v Bosni in Hercegovini bodisi po Evropi ali svetu. Ljudje še vedno težko sprejemajo zasebne šole, saj je komunizem uspel zakoreniniti sovražen odnos in nezaupanje do zasebnih iniciativ, še posebej tistih, ki jih financira Katoliška cerkev. Ta odnos je še posebej očiten v Bosni in Hercegovini, ki je razdeljena tako versko kot tudi politično in narodnostno. V nekaterih kantonih so katoliške šole dobrodošle,

v drugih precej manj. V večini naših šol prevladujejo katoličani in Hrvati, toda v nekatere šolah je tudi veliko učencev drugih narodnosti in veroizpovedi. Situacija je podobna razmeram na celotnem ozemlju Bosne in Hercegovine – veliko različnosti, s katerimi se moramo naučiti živeti. V vseh šolskih centrih spoštujemo različnost učencev glede njihove narodnosti, vere in kulture in nihče ni zaradi tega diskriminiran. Tudi statistični podatki sistema katoliških šol za Evropo jasno kažejo na to različnost. V šolskem letu 2011/2012 se je na naših šolah šolalo 4639 učencev, od tega 69 % katoličanov, 11 % muslimanov, 6 % Srbov in 14 % drugih. V sarajevski nadškofiji je v vseh šolskih centrih največ katoličanov, medtem ko je v Banjaluki največ Srbov, v Bihaću pa celo muslimanov. Čeprav sem omenil, da so bili šolski centri ustanovljeni, da bi okrepili hrvaško in katoliško prebivalstvo v Bosni in Hercegovini, vidimo, da so le-ti odprti tudi za pripadnike drugih narodov in veroizpovedi. Verjamemo, da lahko naš šolski sistem nudi izobraževalne, kulturne in znanstvene vsebine za vse prebivalce Bosne in Hercegovine. V statutu katoliških šol lahko preberemo, da »bo šola izboljšala in varovala versko svobodo, strpnost in kulturo dialoga« (Statut, člen 8, 1) in da »šola ne sme sprejemati ukrepov ali se lotevati aktivnosti, ki bi omejile svobodo govora ali veroizpovedi ljudi drugih verskih prepričanj« (Statut, člen 8, 3).

V Bosni in Hercegovini imamo sedem katoliških šolskih centrov. Pet jih je v sarajevski nadškofiji (v Sarajevu, Travniku, Zenici, Žepčah in Tuzli), dva pa sta v banjaluški škofiji. Slednja sta se sistemu katoliških šol za Evropo pridružila veliko kasneje. V prvih letih ponovnega delovanja katoliških šol je bil šolski center tudi v Konjicu. Kasneje so ga morali zapreti, saj na tem območju ni bilo dovolj hrvaških otrok, drugi pa za ta center niso kazali zanimanja. Vsi centri, čeprav razkropljeni po različnih delih BiH, so del istega šolskega sistema in imajo podobne značilnosti. Šest centrov ima tako osnovno kot tudi srednjo šolo, en center pa ima samo srednjo šolo. Pri srednjih šolah prevladuje program splošnih gimnazij, imamo pa tudi dve tehnični šoli (zdravstveno in strojno šolo). Poleg tega imamo v našem sistemu tudi poklicno šolo, ki pripravlja učence za neposreden vstop na trg dela.

V prvih desetih letih po ustanovitvi sistema za katoliške šole smo v naših šolah uporabljali učne načrte in programe, ki so bili v veljavi v kantonu, v katerem je bila določena šola, saj v Bosni in Hercegovini ni enotnega učnega načrta. Po tem začetnem obdobju so učenci, učitelji in starši začutili potrebo po spremembi obstoječih načrtov in programov, zato se je ustanovitelj katoliškega šolstva v Bosni in Hercegovini odločil, da bo pripravil enoten učni načrt za vse šole. To je bil velik zalogaj, a smo ga uspešno opravili. V uvodu k spremenjenemu učnemu načrtu in programu je zapisano: »Šolski centri so začeli s svojim delom v vojnem času in neposredno po koncu vojne v Bosni in Hercegovini. Šole so postale del že obstoječega šolskega sistema posameznih kantonov, zato je bila učna vsebina prilagojena razmeram in šolski zakonodaji v kantonu, v katerem je bila določena šola. Razlike v učnih načrtih in programih med posameznimi kantoni so onemogočale dobro delovanje sistema katoliških šol za Evropo.«¹ Zato smo se odločili,

1 Prim. Pavo Jurišić (ur.), *Nastavni plan i program za Gimnaziju, Sarajevo 2005*, str. 5.

da bomo oblikovali skupni učni načrt in program za vse šolske centre, ki sodelujejo v tem sistemu.

Leta 2005 je sistem katoliških šol za Evropo izdal svoj učni načrt in program, ki je bil sprva namenjen le splošnim gimnazijam in osnovnim šolam, kasneje pa smo dodali nekaj novih vsebin tudi tehničnim šolam. Npr. šolski center v Žepčah je ponudil nov program mehatronike, kar je bila novost v Zeniško-dobojskem kantonu. Spremembe so doživele tako osnovne kot tudi srednje šole, a po določenem obdobju se je izkazalo, da nismo popolnoma zadovoljni z novim učnim načrtom in programom. Vseskozi smo si prizadevali za izboljšave, zato je sistem katoliških šol za Evropo po petih letih izdal prenovljen učni načrt in program, saj smo s pomočjo kritičnih opazk učiteljev in drugih strokovnjakov s področja šolstva popravili nekatere slabosti in uvideli nove priložnosti za izboljšavo. Možnost za spremembe kaže na to, da naš učni načrt ni zacementiran, ampak ga je mogoče kadar koli izboljšati, če se izkaže, da lahko učencem ponudimo boljši program. Na tem področju nismo obstali in se vsakodnevno sprašujemo o svojem delu in metodah, da bi šole še izboljšali.

Naša prizadevanja na žalost niso v celoti priznana s strani zadevnih ministrstev v posameznih kantonih, vendar pa vlada našim programom ne nasprotuje, kar nam daje upanje, da bo nekoč učni načrt in program katoliških šol popolnoma priznan. Težava je v tem, da ministrstva v različnih kantonih nimajo enakega odnosa do izobraževanja, ker pa nobeno ministrstvo ni nasprotovalo predlogom, nadaljujemo z začetim delom. Želimo biti pripravljeni na mogoče spremembe, zato si vseskozi prizadevamo za izboljšavo šol in sistema. V Bosni in Hercegovini je težava predvsem politične narave, saj ima pri nas vsaka stvar politično ozadje. Na območjih, kjer imajo večji politični vpliv predstavniki Hrvatov, nimamo nobenih težav, a na teh območjih z izjemo Žepč nimamo šol. Naše šole so predvsem v kantonih, v katerih prevladujejo drugi narodi. A to je situacija, kakršno si želimo, saj sem že omenil, da je namen naših šol uveljaviti hrvaško kulturo in katoliško vero kot pozitiven vpliv, ki bo obogatil celotno Bosno in Hercegovino in njene prebivalce ne glede na narodnost, vero ali družbeni status. Zato stalno izboljšujemo izobraževalni sistem in spreminjamo učne načrte in programe. Ne čakamo, da bodo drugi odkrili pomanjkljivosti v našem sistemu, saj si vedno želimo biti korak pred njimi, sicer lahko po mojih izkušnjah pričakujemo veliko več težav. V skladu s tem načelom smo že leta 2005 uvedli enoten zaključni izpit ob koncu gimnazije za vse dijake, kar pomeni, da dijaki vseh gimnazij, ki so vključene v sistem, pišejo enake pisne teste ob istem času. V ocenjevalni komisiji so učitelji različnih centrov, kar zagotavlja večjo objektivnost. V Bosni in Hercegovini je tak način opravljanja zaključnih izpitov edinstven, saj so druge šole vsaka zase odgovorne za pripravo in ocenjevanje izpitov. Enotne izpite pripravljamo že devet let in pojavljajo se govornice, da jih bodo uvedli tudi na državni ravni, vendar je vprašanje, kdaj se bo to zgodilo. V primeru, da se bo, bi bile lahko naše šole s svojimi bogatimi izkušnjami zgled in pomoč ministrstvu, če bi jih le želeli upoštevati. Vendar glede na trenutno situacijo tega ni pričakovati.

Na čelu sistema katoliške šole za Evropo je pedagoški svet, ki ga vodi pomožni škof mons. Pero Sudar. Člani sveta so predstavniki različnih centrov, med njimi so učitelji, ravnatelji in predstavniki drugih institucij javnega življenja, kot recimo Pedagoške

fakultete Univerze v Sarajevu. Pedagoški svet zagotavlja enotno izobraževalno delo znotraj sistema in določa ter pripravlja dokumente, ki so potrebni za delovanje sistema, kar je zelo naporno delo. Sistem je namreč že precej velik. Svet čakajo še številne naloge, njegovi člani pa delujejo na prostovoljni in neprofesionalni bazi. Lansko leto so npr. pripravili ustavo, ki velja za vse centre in zagotavlja enoten način dela. Ena prednostnih nalog po sprejetju skupnega učnega načrta je bila snovanje enotnih zaključnih izpitov za učence zadnjih letnikov vseh šol znotraj sistema. Pred nami je še dolga pot, a nam ne manjka optimizma. Rezultati, ki jih dosega naša šola, nas navdajajo z upanjem, da smo na pravi poti, kljub problemom, s katerimi se soočamo.

Poleg tega pedagoški svet skrbi tudi za napredek učiteljev. Vsako leto podeli tistim, ki izpolnijo pogoje znotraj svojega šolskega centra, naziv mentorja ali svetovalca. Oblikovati želimo lastno svetovalno službo, ki bo učiteljem svetovala pri pedagoškem delu, da bo le-to postalo še boljše. Poleg tega poskušamo kvaliteto sistema izboljšati tudi s seminarjem, ki se ga zaposleni na katoliških šolah udeležijo vsako leto. Seminar organizira svet, na njem pa udeleženci obravnavajo določeno temo in si izmenjujejo izkušnje. Seminarja se udeležijo skoraj vsi učitelji in traja tri dni. Prvi dan ima poudarjeno duhovno dimenzijo. Navadno navzoče nagovori eden od bosanskih ali hrvaških škofov. Drugi dan obravnavamo določeno pedagoško temo, zadnji dan pa delamo po skupinah, v katere se razvrstimo po predmetih, si izmenjujemo izkušnje in ideje ter ocenimo seminar. Seminar se zaključi z imenovanjem novih mentorjev in svetovalcev, ob tej priložnosti jih nagovori in jim čestita vodja pedagoškega sveta. Verjetno ni treba posebej omenjati, da je seminar priložnost za srečanje in druženje s kolegi iz drugih šol.

Naš sistem si prizadeva za izboljšanje kakovosti izobrazbe. Tudi zato učitelji organizirajo različna športna srečanja, na katerih sodelujejo učenci in dijaki šol, ki so vključene v sistem. Dober primer možnosti za kreativno udejstvovanje je skupno glasilo *Izvori*, ki izhaja dvakrat letno in vključuje literarne in likovne prispevke naših dijakov, ki tako lahko izrazijo svoje mišljenje in pogled na svet.

Pedagoški svet je uvedel tudi različne šolske nagrade, dve od njih sta namenjeni tudi dijakom. Nagrada Petra Barbarića je podeljena najboljšemu dijaku med vsemi srednjimi šolami v našem sistemu, medtem ko najboljši učenec v osnovni šoli prejme nagrado Lukić - Dlouhi. Prva nagrada je dobila ime po bogoslovcu, ki se je šolal v jezuitskem semenišču v Travniku, ob svoji smrti leta 1897 pa je veljal za svetnika, nagrado Lukić-Dlouhi pa so poimenovali po dveh učencih, ki sta izgubila svoje življenje ob bombardiranju Sarajeva v zadnji vojni. Nagrada Ericha von Brandisa (jezuitskega znanstvenika, raziskovalca in profesorja na gimnaziji v Travniku) je nagrada za življenjsko delo in jo vsako leto prejme eden od učiteljev. Poleg tega je sistem v začetnih letih svojega delovanja s štipendijami nagrajeval tiste odlične učence, ki so se odločili za študij v Bosni in Hercegovini. Sedaj v okviru sistema deluje humanitarna organizacija *Pro sapientia et clementia* (Za modrost in usmiljenje), ki podeljuje štipendije tudi učencem tistih šol, ki niso vključene v naš sistem.

Naloga sistema je izboljšati šolstvo v Bosni in Hercegovini in mu vdihniti krščansko oz. katoliško dimenzijo, ki je tako potrebna za današnji svet in za Evropo, ki je priča vedno večji sekularizaciji. Izzivi, s katerimi se srečujejo katoliške šole v Bosni in Herce-

govini, so raznoliki. V prvi vrsti je treba utrditi krščanski in katoliški pogled na svet, kajti v večnarodnostni, večkulturni in večverski družbi v Bosni in Hercegovini imajo katoliške šole s svojim učnim načrtom in pogledom na svet možnost, da pokažejo svojim učencem, kako sprejeti razlike med narodi, kulturami in religijami in kako sprejeti drug drugega, pri tem pa ne pozabiti svoje lastne identitete, verske in narodnostne dimenzije, vloge Hrvatov v Bosni in Hercegovini in tega, da nas kultura in zgodovina bogatita. Čeprav govorimo o krščanski identiteti, si želimo, da bi bile naše šole predvsem šole. Mons. Pero Sudar je nekoč dejal: »Sistem katoliških šol za Evropo ne sme biti ne mrtev ribnik ne uničujoča poplava. Učencem mora dati priložnost, da izpolnijo svoje naloge na kreativen način, ne sme biti ne zapor ne igrišče, ampak prostor pridobivanja znanja in uresničevanja temeljnih človeških in etičnih vrednot.«

Šola, ki želi izpolniti to poslanstvo, mora zagotoviti sodelovanje vseh, ki so kakor koli vključeni v izobraževalni proces. Brez tesnega sodelovanja v prvi vrsti staršev in učiteljev ni mogoče razumeti in sprejemati dijakov in učencev. Učimo in (kar je še bolj pomembno) vzgajamo pa lahko le tiste dijake in učence, ki se počutijo razumljene in sprejete. Zato je temeljna naloga vseh, ki smo kakor koli povezani s šolo, da oblikujemo takega učenca, ki ga bomo lahko izobrazili, vzgojili in pripravili na življenje odgovornega in izobraženega državljana, ki ne bo izgubil mladostne zagnanosti in navdušenja.

dr. NIKO TUNJIĆ:

KATOLIŠKO ŠOLSTVO NA HRVAŠKEM: STANJE IN IZZIVI

ZGODOVINSKI RAZVOJ¹

V času komunizma katoliško šolstvo na Hrvaškem in v bivši Jugoslaviji ni bilo priznано. Obstajala so semenišča oz. srednje šole za pripravo na duhovniški poklic, ena teološka fakulteta in tri višje katoliške šole. Po zaključku semenišča ali srednje šole za pripravo na duhovniški poklic se je bilo mogoče vpisati na teološko fakulteto, ne pa na katero od državnih univerz. Tisti, ki kljub temu svojega študija niso želeli nadaljevati na teološki fakulteti, so morali najprej maturirati na eni od državnih srednjih šol oz. gimnazij, opraviti zaključni izpit, nato pa še sprejemni izpit, da so lahko obiskovali državno univerzo.

Katoliško šolstvo je bilo priznано do leta 1952, ko so komunisti prepovedali javne katoliške šole in dovolili zgolj obstoj zasebnih. V istem letu je bila teološka fakulteta izključena iz univerze, gimnazije pa iz okvira državnih srednjih šol. Po izključitvi so prazne stavbe zasedli komunisti, številni duhovniki, ki so bili tudi profesorji, so bili aretirani, tisti, ki so še želeli poučevati, zaprti, njihove sorodnike pa so nadzorovali, saj naj bi bili državni sovražniki. To je bil čas ustrahovanja. Znan primer je iz Širokega Brijega v Bosni in Hercegovini, kjer so zaprli šolo, umorili duhovnike in številne druge za več let zaprli.

V času komunizma so bili otroci lahko aktivni samo znotraj župnij, v katerih so tudi obiskovali verouk. A na tiste, ki so obiskovali cerkev, se je gledalo drugače, kot na tiste, ki v cerkev niso hodili.

10. kongres Zveze komunistov Jugoslavije je prepovedal gimnazije in uvedel desetletno izobraževanje, ki ga je bilo mogoče nadaljevati z dvema dodatnima letoma. Gimnazije so obravnavali kot nekaj, kar je samo za privilegiran razred, za tiste, ki želijo nadaljevati z izobraževanjem. Z uvedbo tega novega sistema je bilo mišljeno, da bodo vsi učenci dosegli enako izobrazbo. Uvedli so šolske centre oz. neke vrste poklicne šole, ki so jih imenovali »šole za ekonomijo«. Ta način izobraževanja učencem ni dovoljeval, da bi se поблиže spoznali s humanistiko, ki je bila zreducirana na le nekaj učnih ur oz. nekaj strani v učbenikih.

Iz vsega zgoraj naštetega lahko sklepamo, da je stranka, ki je imela oblast, odločala o vsem. Šole, ravnatelj, zaposleni in učenci kot posamezniki niso bili nikjer omenjeni. Bilo je, kot da bi naredili formulo za izobraževanje in medosebne odnose, po kateri udeležencem ne bi bilo treba misliti. Pri tem ne moremo izpostaviti določene šole,

¹ Pri pisanju članka smo uporabljali literaturo, ki je navedena ob koncu celotnega sklopa predavanj v slovenščini.

na kateri bi se to zgodilo, saj so bile v enopartijskem sistemu vse organizirane na podoban način.

Prve svobodne volitve leta 1990, po katerih je Hrvaška postala neodvisna in mednarodno priznana, so prinesle velike spremembe za naš izobraževalni sistem, njegovo organiziranost in teoretični razvoj. Izobraževalni sistem in družba kot celota sta doživela radikalne spremembe. Iz enostrankarske komunistične družbe se je razvila večstrankarska demokracija, marksistično ideologijo je zamenjal filozofsko-ideološki pluralizem, iz Jugoslavije pa se je rodila samostojna Hrvaška.

Izobraževalni sistem v mladi hrvaški državi se je znašel v zelo neenakih pogojih, in sicer ne samo glede šolske opreme, ampak tudi glede kakovosti zaposlenih. Ker je bilo izobraževanje v Jugoslaviji večinoma decentralizirano, so nekatere bogatejše regije razvile infrastrukturo, primerljivo z bogatimi evropskimi državami, večina šol, predvsem tistih izven mestnih središč, pa se je borila za preživetje.

Reforma izobraževanja, izvedena v Jugoslaviji, je na Hrvaškem puščala sledi še leta 1990. Hrvaška je preoblikovala svoje šole v skladu z evropsko tradicijo in kot je bilo na njenem ozemlju pred 10. kongresom Zveze komunistov. Po tej reformi so srednješolci ponovno lahko obiskovali klasične, naravoslovne in jezikoslovne programe v gimnazijah in tudi tri- in štiriletne poklicne šole.

Resnična sprememba, nastala s procesom demokratizacije, je bilo odprtje zasebnih šol (katoliških in waldorfskih) in možnost izbire religijskega pouka v šolah, kar v ideoloških komunističnih šolah seveda ni bilo mogoče.

IZZIVI ZA DANAŠNJI ČAS

V primerjavi s štiristo drugimi srednjimi šolami, ki delujejo na Hrvaškem, je dvanajst srednjih in šest osnovnih katoliških šol tako majhna številka, da težko govorimo, kakšen je položaj katoliškega šolstva. Poleg tega imamo tudi eno katoliško univerzo, pet teoloških fakultet, inštitut za filozofijo in inštitut za teologijo ter štirideset katoliških vrtcev, kar skupaj pomeni petinšestdeset katoliških izobraževalnih ustanov. Mislim, da so katoliške šole enakopravne državnim, kar se tiče odnosa do Ministrstva za izobraževanje, medtem ko se njihov položaj deloma razlikuje od regije do regije. Med gimnazijami je enajst klasičnih, ena s splošnim programom, imamo pa tudi športno gimnazijo. Na teh šolah je 6500 učencev in 850 zaposlenih.

Hrvaška je leta 1997 podpisala pogodbo z Vatikanom, ki govori tudi o finančni pomoči in odpiranju katoliških šol. Pogodba določa, da bo država financirala zaposlene na katoliških šolah, medtem ko bodo materialne stroške nosili ustanovitelji šol.

Pogodba je bila osnova, na podlagi katere se je Hrvaška škofovsko konferenco odločila, kdo in pod kakšnimi pogoji sme ustanoviti katoliško šolo.

Po nastopu demokratičnih sprememb hrvaška Cerkev ni bili pripravljena na odpiranje katoliških šol, pa naj bi bile to osnovne šole, gimnazije ali univerze. Primanjkovalo je ustreznega kadra, saj je bil komunizem prisoten tako dolgo.

Izobraževanje je posebno vprašanje za Cerkev. Ne samo zato, ker jo je treba prepoznati kot ustanovo, ki je sposobna izobraževati, ampak tudi zato, ker je njena naloga, da oznanja odrešenje za vse ljudi in življenje Jezusa ter tudi da pomaga in skrbi za ljudi, da lahko v polnosti živijo svoje življenje.

Skladno z definicijo katoliške šole svojim mladim zagotavljajo, da se srečujejo v okolju, ki je primerno za katoliško izobraževanje. Če je cilj človeškega obstoja spremeniti življenje, da bo v skladu z evangelijem, potem je prispevek katoliških šol v tem, da širijo in živijo to sporočilo. Katoliška cerkev najde svoje mesto v evangeliju, ki je zakoreninjen v dušah in življenju vernikov, ko se prilagodi kulturnim okoliščinam določene dobe.

Katoliške šole poskušajo graditi mostove med »šolo kot institucijo« in »šolo kot skupnostjo«. »Šola kot institucija« uveljavlja pravila in izvršuje program Ministrstva za izobraževanje, ne namenja pa dovolj pozornosti prostemu času in vzgoji. Za takšno šolo je najpomembnejše, da izpolnjuje naloge, izpelje učni program in se drži pravil. Skrb za človeka se predpostavlja, a se ji ne namenja posebne skrbi. Po drugi strani pa »šola kot skupnost« odkriva in določa svoje cilje, vsebine in metode z namenom, da so aktivnosti, ki jih izvaja, v skladu s kulturnimi spremembami časa. Njena prva naloga je človeku pomagati, da se sooči s svojim življenjem in družbo, pri tem pa mu dovoliti kritičnost, da lahko ovrednoti obstoječe mnenje in izraža svoje lastno mnenje.

Profesorji sicer imajo zakramente, a je težko reči, če so tudi praktični katoličani. Poskušamo organizirati tako duhovne vaje za naše zaposlene in študente kot tudi duhovne seminarje za vse profesorje katoliških šol na Hrvaškem. Vsako leto organiziramo dvodnevni seminar za starše učencev, pred božičem in veliko nočjo pa jih pripravimo na sveto spoved. Ker je Evropa močno sekularizirana in smo tudi mi del Evrope, je tudi naša država pod vplivom sekularizacije.

Glede na vse, kar je bilo zapisano zgoraj, lahko zaključim, da je pri vzgoji in izobraževanju pomembno, da ne delamo napak in da skrbimo za končni cilj, s katerim je izobraževanje tesno in nujno povezano. Glede na to da stremljemo k temu, da pripravimo človeka na to, kar mora biti in delati tukaj in sedaj, če želi doseči svoj višji cilj, za katerega je ustvarjen, potem je jasno, da mora biti pravo izobraževanje usmerjeno h končnemu cilju. Ker se je Bog razodel po svojem edinorojenem Sinu, ki je pot, resnica in življenje, je najbolj popolna oblika vzgoje in izobraževanja katoliška.

PÉTER ANDRÁSFALVY:

KATOLIŠKO ŠOLSTVO NA MADŽARSKEM: STANJE IN IZZIVI

V prvem delu svojega predavanja bi rad predstavil nedavno preteklost madžarske katoliške cerkve in njenih šol, sledila ji bo kratka predstavitev trenutne situacije, na koncu pa bom podal še nekaj možnih izzivov za prihodnost.

Ce želimo razumeti, kaj se dogaja v naši Cerkvi danes, se moramo seznaniti z zgodovino zadnjih sto let. Avstro-Ogrska monarhija je skupaj z Nemčijo izgubila prvo svetovno vojno, katere posledice so povzročile travme, od katerih se še do danes nismo opomogli. Na kratko: Madžarska je izgubila dve tretjini svojega ozemlja in eno tretjino prebivalstva. Podoben šok smo doživeli že 400 let prej, ko je osmanski imperij zasedel Madžarsko. Po letu 1920 je bil nov režim pred zelo težko nalogo zgraditi novo državo iz ruševin stare. Odločili so se, da jo bodo osnovali na dveh temeljih: nacionalizmu in religiji. Čeprav je bilo v državi več verskih skupnosti, to ni predstavljalo težave, saj so skupnosti med seboj dobro sodelovale. (2/3 prebivalstva je bilo katoliškega, 1/3 pa kalvinističnega.) Med obema največjima Cerkvama, t.j. katoliško in kalvinistično, je vladalo določeno ravnotežje. Guverner Miklós Horthy in predsednik vlade sta bila kalvinista, zato je moral biti minister za izobraževanje in verske zadeve katoličan. V tistem času je bilo to ministrstvo (ki ga je vodil Kunó Klebelsberg) eno najbolj strateških, saj Versajska pogodba oz., natančneje, Trianonska pogodba Madžarski ni dovoljevala, da bi imela zadostno vojsko, s katero bi se lahko branila. Tako je večina denarja, ki je bila pred pričetkom vojne namenjena vojski, sedaj pripadla Ministrstvu za kulturo, izobraževanje in verske zadeve. Namen tega je bil razviti visok kulturni in izobraževalni nivo, s katerim bi bila Madžarska dovolj močna, da bi lahko ponovno pridobila izgubljena ozemlja. Za ta cilj je država namenila 10 % svojega BDP. (Danes ga namenja le 3,7 %.) V dvajsetih letih je bilo zgrajenih več kot 3500 razredov, število nepismenih pa je močno upadlo in se približalo deležu, ki je značilen za zahodnoevropske države. Cerkve so pri izobraževanju odigrale odločilno vlogo. V svojih rokah so imele približno 70 % šol, za kar gredo zasluge finančni pomoči, ki jim jo je namenjala vlada. Cerkve so osnovale tudi različna verska gibanja: npr. jezuiti so ustanovili gibanje KALOT, ki je bilo namenjeno izobraževanju mladih na podeželju, SOLI DEO GLORIA pa je bilo podobno gibanje v kalvinistični cerkvi. Skavtstvo je postalo med mladimi izjemno priljubljeno, vanj je bilo vključenih na tisoče mladih. Očitno je bilo, da je Katoliška cerkev cvetela na vseh področjih. Morda se je tudi v tem skrival razlog, da je papež podelil Madžarski nalogo za organizacijo evharističnega kongresa v Budimpešti leta 1938. Med obema vojnama smo bili tako priča močni, vplivni in bogati Cerkvi. (V lasti je imela milijon hektarov zemlje, s katerimi je lahko financirala svoje institucije.) ECCLESIA TRIUMPHANTA

Leta 1945 je Madžarska doživela nov udarec. Na tisoče ljudi je bilo ubitih, nemška in sovjetska vojska pa sta državo popolnoma upostošili. Po treh letih se je izkazalo, da je

situacija še precej bolj kritična, kot je bila pred petindvajsetimi leti. Za 45 let smo izgubili neodvisnost, saj sovjetska vojska ni hotela oditi iz države.

Komunistična diktatura je svoj režim seveda osnovala na komunizmu, internacionalizaciji in ateizmu. Pregarjali so vse, kar je bilo povezano z madžarsko identiteto in vero. Nacionalizirali so vse vrste institucij in družb, ne samo tiste, ki so delovale v gospodarstvu, ampak tudi na vseh ostalih področjih. Časopisi, gledališča, založniške hiše in šole pri tem niso bile izvzete. Madžarski voditelj Mátyás Rákosi, ki je bil ponosen, da so ga klicali Stalinov najboljši učenec, je v Katoliški cerkvi videl svojega največjega sovražnika. Leta 1948 je država prevzela vse cerkvene šole, menihi in redovnice, ki so tam poučevali, pa so bili prisiljeni oditi. Kot sem že omenil, je bilo pred letom 1945 70 % cerkvenih šol, po letu 1948 jih je ostalo le še deset, od tega osem katoliških (šest šol je bilo fantovskih, vodili so jih benediktinci, frančiškani in piaristi, dve šoli pa sta bili dekleški in so ju vodile redovnice). Sam prihajam iz cistercijske šole. V času komunizma ni smela delovati nobena cistercijska šola, razlog za to pa je bil zelo tipičen. Opat Vendel Endrédy je bil pogumen in neomajen človek, ki ni bil pripravljen na nikakršen kompromis s komunisti, zato so ga kaznovali s tem, da so zaprli vse cistercijske šole brez izjeme. Poleg osmih katoliških šol sta z delom lahko nadaljevali samo še dve drugi šoli, ena je bila luteranska, druga pa judovska. Pregarjanje je postalo stalnica na dnevnem redu. Na tisoče duhovnikov in redovnikov je bilo bodisi zaprtih bodisi so morali zapustiti Madžarsko. Omeniti moram, da so bili komunistični voditelji dovolj pozorni, da se niso znašali nad škofi (ker so se bali mednarodnega ogorčenja), ampak samo nad preprostimi duhovniki in redovniki. Ljudje, ki so bili dovolj pogumni, da so upali obiskovati svete maše, so izgubili delo. Na kratko: celotna družba je bila ustrahovana in pod strogim nadzorom.

Cerkve tedanjega časa bi lahko poimenovali z latinskim izrazom ECCLESIA DOLOROSA.

Leta 1990 je bil svet priča padcu berlinskega zidu in koncu Sovjetske zveze. Cerkve so postale neodvisne in so lahko začele delati načrte za prihodnost. Prvo kot prvo so morale dobiti nazaj stavbe, ki so jim jih vzeli komunisti, kar se je izkazalo za precej dolgo in zahtevno nalogo, ki je trajala 20 let. Katoliški cerkvi niso bile vrnjene nepremičnine (milijon hektarov), s katerimi bi lahko vzdrževala svoje institucije, zato je danes obstoj le-teh odvisen od državne podpore. Sveti sedež in Madžarska sta tako leta 1990 sklenila sporazum, s katerim se je madžarska vlada zavezala, da bo cerkvenim šolam namenjala isto podporo, kot jo namenja državnim. Če Madžarska ne bi podpisala tega sporazuma, bi bile cerkvene šole med letoma 1994 in 1998 ter med letoma 2002 in 2010, torej v času socialistično-liberalnih vlad, v resnično težki situaciji, saj so le-te z zmanjševanjem subvencij poskušale doseči njihovo postopno ukinitvev. Hvala Bogu je ta načrt spodletel.

Naraščajoče število cerkvenih šol na Madžarskem je resnično dih jemajoče. Leta 2002 je bilo 3200 državnih šol in samo 150 cerkvenih. Do leta 2013 je število državnih šol upadlo na 2200, število cerkvenih šol pa je doseglo število 300. Danes imamo več kot 900 cerkvenih šol, ki jih obiskuje več kot 250.000 učencev. Situacija pri katoliških šolah pa je sledeča: 15 škofij in 28 redovnih skupnosti vodi izobraževalne ustanove, in sicer od vrtcev in osnovnih šol pa do srednjih šol in univerz. Kaj je razlog, da so te šole tako priljubljene med učenci in njihovimi starši? Večina naše družbe je globlo razočara-

na nad dogodki zadnjih 25 let. Po padcu kominističnega režima je večina pričakovala demokracijo in hiter prihod zahodnoevropskega življenjskega standarda. Namesto tega je 90 % Madžarov danes bolj revnih, kot so bili pred 25 leti. Na stotisoče jih je stalno brezposelnih in brez upanja, da bi našli delo. Poleg tega celotna družba počasi propada. Polovica zakonov razpade, približno milijon ljudi ima težave z alkoholizmom, drogami ali depresijo. Mladostniškega prestopništva je vedno več, prav tako pa narašča tudi stopnja kriminala. Čeprav imamo v tem trenutku največjo rast BDP v Evropi, povprečen Madžar v svojem vsakdanjem življenju tega ne opazi. Več kot 300.000 mladih dela v Nemčiji, Avstriji ali Angliji in večina od njih namerava tam ostati dlje časa. V takih okoliščinah so institucije, skupine ljudi ali določeni načini življenja, ki zagovarjajo vero, upanje in ljubezen, zelo privlačni. Na naši šoli se srečujemo z vse več starši, ki nimajo nič skupnega z vero, kljub temu pa mislijo, da je šola, kakršna je naša, edini varen kraj za njihove otroke. Veliko ljudi je mnenja, da so katoliške šole edino zavetje pred našo razpadajočo družbo.

Sedaj pa se bomo bolj podrobno posvetili šoli, na kateri poučujem. Gimnazija Nagy Lajos je cistercijanska šola, ki je bila v Pécsu ustanovljena leta 1687, eno leto po tem, ko so Turki zapustili mesto. Ustanovili so jo jezuiti, ki so zanjo skrbeli do leta 1773. Naslednjih 40 let je bil njen upravitelj peški škof, dokler je niso leta 1813 prevzeli cistercijani. Do leta 1914 je bila najpomembnejša gimnazija v mestu. Učitelji so bili večinoma cistercijani, šolo pa je obiskovalo približno 500 otrok, starih med 12 in 18 let. Poleg Madžarov so bili učenci tudi Nemci, Hrvati in Judje. V tridesetih letih je bila tako priljubljena, da so jo dogradili. Cistercijani so vanjo vložili velike vsote denarja, tako da je do leta 1935 postala ena najbolj opremljenih šol na Madžarskem. Zgradili so tri dobro opremljene laboratorije za biologijo, kemijo in fiziko. Veliko naših dijakov je zasedlo pomembne položaje v Pécsu in na Madžarskem, postali so ministri, župani, univerzitetni profesorji, znanstveniki in umetniki. Po letu 1945 so učitelji poskušali ohraniti optimizem in nadaljevati z razvojem. Poleti leta 1948 je bil na šolskem dvorišču zgrajen bazen, toda le nekaj dni pred otvoritvijo so cistercijanom šolo vzeli. Toda tudi v času komunizma je ostala najbolj priljubljena srednja šola v Pécsu, kamor so svoje otroke pošiljali tako intelektualci iz mesta kot tudi iz okolice. Leta 1993 so se cistercijani odločili, da bodo ponovno prevzeli vseh svojih pet šol, kar je bil precej zapleten proces, saj sta s tem morali soglašati tako vlada kot tudi mestni svet. Imeli smo srečo, saj se je glasovanje v mestnem svetu končalo s 15 glasovi za in 13 proti. (Jezuiti so ubrali drugačno strategijo in zgradili samo eno šolo z vso mogočo opremo.)

ARDERE ET LUCERE, je dejal sveti Bernard iz Clairvauxa, kar je postal naš moto. Ne želimo razvijati samo intelektualnih sposobnosti naših učencev, ampak dajemo poudarek tudi napredovanju na moralnem, duhovnem in telesnem področju. Po tem se najbolj razlikujemo od povprečne državne šole. Ključna vloga pri doseganju teh naših ciljev pripada zaposlenim in učiteljem. Že vse od začetka cistercijansko vodstvo poudarja, da je v današnjem svetu, v katerem polovica otrok živi v enostarševskih družinah samo z mamo, izjemno pomembna tudi prisotnost moških in njihov vzorec obnašanja, kar je še posebej pomembno za fante. V primerjavi s povprečno državno šolo, na kateri je 95 % žensk, je naša šola na tem področju zelo uravnotežena, saj je med zaposlenimi

polovica moških in polovica žensk. Učitelji morajo biti poleg tega, da so strokovnjaki na področjih, ki jih poučujejo, tudi kristjani. Ni nujno, da so katoličani, morajo pa biti dober zgled svojim učencem.

Kar se tiče verskega življenja, obiskujejo naši učenci enkrat tedensko sveto mašo, vsak razred drug dan v tednu. Maše vodita dva cistercijska menihi, ki živita in delata v samostanu. V temu letu smo uvedli eno spremembo. Namesto maš smo za nove učence uvedli pripravljalne ure, saj vse več učencev prihaja z državnih šol in nima niti najmanjše predstave o tem, kaj se dogaja med obredom. V vseh štirih letih šolanja imamo na urniku verski pouk. Vsako leto dijaki obravnavajo druge teme, kot so poznavanje Svetega pisma, morala, liturgija, dogmatika, zadnje leto pa je posvečeno cerkveni zgodovini. Vsaj eno leto vsak razred poučuje cistercijski menih, zato da učenci dobijo občutek, kakšno je meniško življenje. Poleg cistercijskih menihov imamo na šoli tudi katoliške in grškokatoliške duhovnike, ure o protestantski veri pa vodi protestantski pastor. Vsako leto se vsi dijaki udeležijo dvodnevne duhovne obnove, na kateri se lahko srečajo z drugimi duhovniki, redovniki in redovnicami in se z njimi pogovarjajo o temah, ki jih zanimajo. V tem času sta oba cistercijska menihi, ki poučujeta na šoli, tudi na voljo za pogovor ali spoved. V javnosti naša šola še vedno velja za neke vrste semenišče za duhovnike in redovnice. Vendar je realnost precej drugačna. Od naših učencev in učenk sta se samo dva fanta odločila za duhovniški poklic in dva fanta in eno dekle za redovniški poklic. Zdi se, da bi zato morali izboljšati delo na tem področju. Poleg tega imamo še eno nalogo: da gradimo dobro skupnost. Pred vstopom v prvi letnik se vsi učenci udeležijo tridnevnega pripravljalnega tabora, na katerem s pomočjo iger in športa hitro spoznajo drug drugega in šolo. Nekaj tednov po začetku šole pa zanje organiziramo tudi tako imenovanjo fazaniranje – dogodek, na katerem morajo pred celo šolo izpolniti določene naloge.

Poleg tega se pri nas odvijajo še drugi posebni dogodki. Pred 15 leti je profesor glasbe uvedel pevski festival, ki se je uveljavil kot vrhunec šolskega življenja. Vsak sodelujoči razred izvede madžarsko narodno pesem, kanon in sodobno pop skladbo po lastni izbiri. Pevski festival se je razvil v pravo tekmovanje, za katerega je potrebno veliko vaje. Ko se septembra in oktobra sprehajaš po šolskih hodnikih, iz vseh strani odmeva glasno petje, pri katerem sodelujejo tudi fantje!

Organizirani so tudi tako imenovani večeri »Predstavi se«, na katerih lahko dijaki in dijakinje svoje talente predstavijo staršem, učiteljem in sošolcem. Na teh prireditvah nastopajo tako plesalci, glasbeniki in zbori kot tudi čarovniki, ki poskušajo navdušiti občinstvo.

V prostem času (v kolikor ga imajo) se dijaki in dijakinje lahko pridružijo različnim zborom, orkestrom in plesnim skupinam. Šola organizira tudi jahalno lokostrelstvo, dejavnost, ki jo vodi eden od naših profesorjev športne vzgoje. Na svoji kmetiji dijakke in dijakinje uči, kako med ježo izstreliti puščico. Na tak način so naši predniki pred 1100 leti poskušali prestrašiti zahodnoevropske zavojevalce. Naj vas ne bo strah, danes so ti jezdec povsem miroljubni ljudje.

Daleč najbolj priljubljena dejavnost med našimi dijaki in dijakinjami pa so razredne ekskurzije. Vsako leto se odločajo za bolj oddaljene cilje, v zadnjem času pogosto izberejo Transilvanijo ali Rim.

Pred osmimi leti je šola 15 kilometrov iz mesta kupila kmetijo, in sicer z namenom, da bi svojim učencem in učenkam omogočila, da se seznani s tradicionalnimi načini kmetovanja. V jeseni pripravljajo zemljo za setev, pozimi se učijo, kako zaklati prašiča in narediti klobase, prekajene salame itd., spomladi in poleti pa pobirajo pridelke, izdelujejo marmelado itd. Letos smo dobili precej veliko vsoto denarja, s katero bomo lahko izboljšali tamkajšnjo infrastrukturo. Upamo, da bo lahko na posestvu prenočilo 40 ljudi. V načrtu imamo tudi, da bo vsak razred v teku šolskega leta na kmetiji preživel vsaj en dan. V splošnem naši dijaki in dijakinje zelo radi obiskujejo kmetijo in to ne samo zato, da zamudijo pouk.

Že več let tudi sodelujemo z eno italijansko in dvema nemškima šolama, kar pomeni, da je navadno vsako drugo leto naša šola na vrsti za izmenjavo.

Lahko bi dodal še marsikaj, a bom na tem mestu zaključil. Naš izziv za prihodnost je, da se odločimo, v katero smer bomo šli. Dandanes se srečujemo z vsaj dvema krščanskima predstavama o prihodnosti. Ena teh je predstava Karla Rahnerja. Po njegovem mnenju bo v prihodnosti zelo malo kristjanov, ki pa bodo združeni v čvrsto skupnost, ki ji bodo popolnoma predani, in bodo posledično dober zgled za družbo. Na kratko: kristjani morajo postati kvas. Na drugi strani pa je vizija jezuita Jeana Daniélouja, ki pravi, da bi morala Cerkev skrbeti za vse ljudi, ne glede na to, kako pogosto hodijo k maši, če so ločeni itd. Imam prijatelja jezuita, ki vedno znova poudarja, da potrebujemo katoliške telenovele, ki bodo privlačne za neverujoče. Morda zveni čudno, toda časi se spreminjajo. Osebnostno menim, da je zlata sredina edina možna rešitev. Ne smemo se zapreti v cerkev, ampak moramo kar se da zvesto vztrajati pri svojih krščanskih vrednotah. Samo tako bomo lahko izpolnili svoje poslanstvo: da bomo kvas in sol zemlje, luč sveta in hiša na skali.

4. POSEBNOSTI KATOLIŠKE PEDAGOGIKE

Za katoliške šole lahko rečemo, da izobražujejo mladi rod tudi s tem, ko jih vzgajajo. Poleg vsebine je enako pomemben tudi način. Če smo s pregledom stanja v katoliškem šolstvu po nekaterih evropskih državah že stopili v praktično polje izobraževanja in vzgoje, bodo zadnji štirje prispevki na primeru Slovenije ta korak še dodatno poglobili. Predstavniki štirih različnih ustanov bodo podali videnje tistega »več« katoliške šole. Mag. Gregor Celestina, učitelj verouka na Škofijski klasični gimnaziji v Ljubljani, podrobneje opiše vzgojno plat katoliške šole na splošni in konkretni ravni. Katoliške šole v Sloveniji imajo po pravilu bolje razvit temeljni koncept vzgojnega delovanja. Ob njem se oblikujejo splošno poslanstvo šole, njena vizija, vzgojna načela in tudi konkretne dejavnosti. Po eni strani imajo katoliške šole privilegij, da lahko črpajo iz navdihujočih cerkvenih dokumentov, po drugi strani pa primeri kažejo, da so v Sloveniji šole neodvisno sledile istemu duhu. Podobno bi lahko rekli za dijaške domove, ki dihajajo skupaj s štirimi katoliškimi gimnazijami v Sloveniji. Lidija Hamler, ravnateljica dijaškega doma Antona Martina Slomška v Mariboru, v svojem prispevku poudari vzgojno dimenzijo domov, ki pripravljajo mlade na življenje. Pri tem je v ospredju celostna vzgoja, neformalno učenje, pozornost je namenjena socializaciji in čustvenem življenju, pomemben vidik pa predstavlja tudi izziv nove evangelizacije. Prispevek se tudi obširneje dotakne vloge vzgojitelja. Ravno slednja pa je v jedru salezijanske pedagogike, ki nam jo поблиže predstavi Peter Polc, direktor Zavoda sv. Frančiška Saleškega v Želimljem, ki ga vodijo salezijanci. V preventivnem sistemu, ki ga je ustvaril Janez Bosko, je avtoriteta utemeljena na osebni odnosu med vzgojiteljem in dijakom. Govorimo o avtoriteti kot pastoralni skrbi. Pomembni vidiki so prijateljstvo, motivacija in dialog. Salezijanska pedagogika se strne v to, da je vzgojitelj oziroma učitelj blizu mladim. Ta odnos se v strokovnem jeziku imenuje asistenca. Posebnost katoliških šol v Sloveniji v primerjavi z javnimi je tudi predmet vera in kultura. Msgr. Slavko Rebec, rektor Škofijske gimnazije v Vipavi, na primeru omenjenega predmeta pokaže, kako pomemben je danes način podajanja snovi. Predstavi svojo izkušnjo avtentičnega ali preprosto drugačnega pouka, pri katerem ima tudi učitelj spremenjeno vlogo. Dijaki sami prihajajo do nekaterih spoznanj in tako rušijo predsodke o svoji lastni veri pa tudi o veri drugih.

mag. GREGOR CELESTINA:

VZGOJNI NAČRT V KATOLIŠKIH ŠOLAH

Beseda vzgoja ima veliko pomenov, saj jo lahko opazujemo iz različnih zornih kotov. V slovarju pedagoških znanosti je profesor filozofije vzgoje dr. Carlo Nanni pojem vzgoja¹ opredelil kot spodbujanje, strukturiranje in utrjevanje temeljnih osebnih sposobnosti (kapacitet) posameznika, da bi lahko živel zavestno, svobodno, odgovorno in solidarno življenje znotraj svojega prostora in časa. Vzgojni proces se razteza v vsa obdobja posameznikovega življenja. Elementi, ki sooblikujejo vzgojno delovanje, pa so medosebni odnosi, ki jih posameznik živi, družbeno kulturni kontekst, v katerega je vpet, njegova notranja občutljivost in odprtost za prisluškovanje presežnemu. Vse kar nas obdaja, nas torej vzgaja.

Etimološko beseda vzgoja izhaja iz besed *educare* (hraniti, negovati, gojiti) in *educere* (izvleci, potegniti ven, razviti). Tu se nam takoj postavi vprašanje, kaj hočemo pri otroku ali mladostniku hraniti? Katere dimenzije njegovega bivanja so nam pomembne? Kaj hočemo potegniti iz njega? Kdo, če kdo, lahko to stori?

Zgodovinsko so vzgojo povezovali s pojmi, kot so razvoj, rast, učenje, usposabljanje, socializacija, inkulturacija, pa tudi izobraževanje in poučevanje.

Iz takšnega pomena besede sledi, da vzgajajo okolja, kot so družina, šola, Cerkev, različne skupine, združenja, gibanja in tudi družba kot celota. Ne vzgajajo pa le osebe in institucije, ki jim tradicionalno in formalno pripisujemo nalogo vzgoje² (starši, učitelji ...), vedno pomembnejšo vzgojno vlogo prevzemajo različni neformalni akterji, kot so ulica, računalnik, socialna omrežja in različne skupine, katerim posameznik pripada, popularni sovrstniki, liderji, trenerji, športne in filmske zvezde, reklame in ekonomija. Kljub temu da ti akterji vzgajajo nenačrtno, pa večinoma dobro vedo, kaj želijo potegniti iz mladega človeka. Njihovo delovanje zato na mladostniku pušča pomembne sledi.

Mladostnik se tako znajde v areni, kjer ga različni vplivi trgajo v nasprotujoče si smeri. Zato je pogosto zmeden in neorientiran. Težko prepozna svoje notranje potenciale, težko oblikuje lastno poslanstvo, vizijo, ideale, vrednote ... in tako posledično vedno težje najde in definira svojo identiteto.

Iz te situacije je nastala potreba, da bi vzgojne institucije, ki so temeljne v procesu odraščanja otroka in mladostnika, poenotile svoje vzgojne usmeritve. Šola potrebuje vzgojni načrt, v katerem bi se lahko srečala vzgojna prizadevanja ne le učiteljev in drugih nepedagoških delavcev, ki delujejo v šoli, ampak tudi staršev in lokalnega okolja, iz katerega otroci ali mladostniki prihajajo.

1 Prim. Carlo Nanni, »Educazione«, v: J. M. Prelezzo, C. Nanni (ur.), *Dizionario di scienze dell'educazione*, Rim: LAS 2008, str. 369–372.

2 Takšno nalogo jim pripisujemo, ker vzgajajo zavestno in namenoma.

Parlament RS je tako leta 2007 sprejel dopolnila k *Zakonu o osnovni šoli*³, na njihovi podlagi pa so na direktoratu za vrtce in osnovno šolstvo Ministrstva za šolstvo in šport pripravili *Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta v osnovnih šolah*.

Vzgojni načrt je po dopolnitvah tega zakona postal v osnovnih šolah obvezen in naj bi vseboval »vzgojne dejavnosti in oblike vzajemnega sodelovanja šole s starši. Vzgojne dejavnosti so proaktivne in preventivne dejavnosti, svetovanje, usmerjanje ter druge dejavnosti (pohvale, priznanja, nagrade, vrste vzgojnih ukrepov in podobno), s katerimi šola razvija varno in spodbudno okolje za doseganje ciljev«⁴ vzgoje in izobraževanja, ki so opredeljeni v 2. členu tega zakona in so v skladu s temeljnimi cilji izobraževanja, ki jih je leta 2001 sprejel Evropski svet.

Zakon nalaga odgovornost za uresničevanje navedenih ciljev vsem, ki so vključeni v osnovno šolo ali pa so z njo povezani. To pa so učenci, strokovni delavci, drugi zaposleni v šoli, starši, lokalno okolje in različni obiskovalci šole. Z vzgojnim načrtom naj bi se v šolah ustvarila varna okolja, znotraj katerih bi lahko šola ne le izobraževala, ampak tudi vzgajala. Opredelitev vrednot, vzgojnih načel, temeljnih vzgojnih dejavnosti ter načine spremljanja in vrednotenja vzgojnega procesa, ki predstavljajo temeljne elemente vzgojnega načrta, pa je zakon prepustil šolam. Te so pogosto le napisale dokument, ki je zadostil zakonskim predpisom, ni pa postal zavezujoča in motivirajoča podlaga za začetek bolj premišljene in celostne vzgojno-izobraževalne izkušnje.

Bolj jasno kot javna šola pa ima temeljni koncept vzgojnega delovanja opredeljen katoliška šola. Vse od drugega vatikanskega koncila delovanje katoliških šol spremlja Kongregacija za katoliško vzgojo, ki postavlja tudi temeljne obrise njeni identiteti.

Cerkev se zaveda, da je šola prostor, ki mladim sooblikuje pogled na svet, človeka in njegovo zgodovino. Ta je namreč odvisen od vrednot, ki si jih postavi za temelj. Rastoči idejni pluralizem je že v 70-ih letih postal vabilo Cerkvi, da okrepi svoja vzgojna prizadevanja in si prizadeva za formacijo močnih osebnosti, ki bodo na podlagi oblikovane lastne identitete sposobne vstopati v suveren dialog s svetom.

Dokument *Verska razsežnost vzgoje in izobraževanja v katoliški šoli* (DRSC)⁵ je opozoril, da je Katoliška šola kot skupnost v svojem temelju pravi cerkveni subjekt z avtentičnim poslanstvom in pastoralo.⁶ Evangelij postavlja za kriterij, Kristusa pa za model vzgojno-izobraževalnega pristopa. Potrebuje lasten vzgojni načrt, ki naj temelji na skladnem prepletanju vere, kulture in življenja. Zato dokument natančno oriše, kakšen naj bi bil ta vzgojni načrt in katere elemente naj bi vseboval, naslednji dokumenti kongregacije pa te elemente le nadgrajujejo.

3 »Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F)«, v: *Uradni list RS*, št. 102 (2007), str. 13775 ali splet: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=83068> (20. 11. 2014).

4 »Zakon o spremembah in dopolnitvah«, 60 d člen.

5 Kongregacija za katoliško vzgojo, *Verska razsežnost vzgoje in izobraževanja v katoliški šoli*. Splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19880407_catholic-school_it.html (20. 11. 2014). V nadaljevanju kot DRSC z ustreznim poglavjem.

6 Prim. DRSC 33.

Na tem mestu je treba poudariti, da tudi znotraj katoliškega šolstva ne gre za enovit šolski sistem, ki bi bil enak za vse države. Program posamezne katoliške šole je odvisen od družbenega, zgodovinskega in kulturnega konteksta, v katerem se šola nahaja. Težko tudi govorimo o enotni katoliški pedagogiki, ki bi narekovala kurikulum v vzgojni koncept vsem katoliškim šolam po svetu. Vendar pa lahko govorimo o določenem skupnem duhu, ki je značilen za take šole. Obstajajo skupni elementi, ki označujejo identiteto katoliških šol. Tudi ti elementi se razvijajo in nadgrajujejo skozi čas in odgovarjajo na aktualne izzive v posamezni družbi in v globalnem svetu.⁷

Iz dokumentov Kongregacije za katoliško vzgojo bomo sedaj izluščili nekaj teh elementov, ki katoliški šoli postavljajo izhodišča za njen vzgojni načrt.

Kvaliteto vzgojnega procesa spodbujajo in krepijo skupnostna in duhovna dimenzija vzgojnega procesa ter predmet vera in kultura. Ogrožali pa naj bi ga naslednji dejavniki: odsotnost ali nepopolnost vzgojnega načrta; nezadostna usposobljenost odgovornih oseb; pretirana osredotočenost na šolske rezultate; odtujeni odnosi med učitelji in učenci; medsebojna nasprotovanja med učitelji; zaukazana disciplina, dosežena brez dialoga z učenci; formalni ali celo napeti odnosi z družinami, ki se niso identificirale z vzgojnim načrtom; širjenje nezadovoljstva; prešibka vključenost posameznikov v delo za skupno dobro; izolacija šole od cerkvenega občestva; nezainteresiranost za težave družbe; rutinsko poučevanje vere in kulture.⁸

Šola ne more postati le pragmatični laboratorij znanja za trg dela. V središču je človek kot oseba, ki ne sprašuje le kako, ampak tudi zakaj. Zato se šola ne more odpovedati razvoju človeške osebe »v njeni celostni, transcendentni in zgodovinski istovetnosti«.⁹ Katoliška šola je prostor, ki je odprt za vse učence. Ti lahko prihajajo iz zelo različnih socialnih in verskih sredin in se morajo v njej počutiti sprejete. Posebej pa je poslana k ubogim in šibkim današnje družbe.

Pojem katoliške šole kot odprte skupnosti, v kateri se vzgaja skupaj, naslednji dokumenti (*Vzgajati skupaj v katoliški šoli*)¹⁰ le še poglobijo.

Danes mladi potrebujejo šolo, ki ne bo zgolj individualizirana instrumentalizirana storitev za pridobitev ustrezne kvalifikacije, ampak bodo v njej poleg znanja dobili tudi močno izkušnjo skupnega iskanja tega znanja, in sicer skupaj s sošolci in učitelji. Znanje namreč ni več dobrina, ki bi jo imel v lasti učitelj, ampak je stvarnost, ki jo učitelj in učenec šele odkrivata. Učitelji morajo biti zato odprti sogovorniki, sposobni spodbujati in orientirati energijo učencev v smeri iskanja resnice, smisla bivanja, graditve

7 Glej: Roman Globokar, Gregor Celestina, »Poslanstvo katoliškega šolstva v Cerкви in slovenski družbi«, v: Philip Mark Booth, *Družbeni nauk Cerkv in tržno gospodarstvo*, Celje: Celjska Mohorjeva družba 2014, str. 298–344.

8 Prim. DRSC 104.

9 Kongregacija za katoliško vzgojo, *Katoliška šola na pragu tretjega tisočletja* (SCSTM 10).

Splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_27041998_school2000_it.html (20. 11. 2014).

10 Kongregacija za katoliško vzgojo, *Vzgajati skupaj v katoliški šoli*. Splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20070908_educare-insieme_it.html (20. 11. 2014). V nadaljevanju kot EISC z ustreznim poglavjem.

pozitivne samopodobe in učenčevega celostnega razvoja.¹¹ Taka šola postaja učeča se skupnost, utemeljena na osebnih odnosih in medsebojni odprtosti. Ker vzgoja v skupnosti in za skupnost zahteva spremembo paradigme učiteljeve vloge, dokument *Vzgajati skupaj v katoliški šoli* poudari pomen formacije učiteljev. In sicer v treh smereh: profesionalni¹², teološko duhovni¹³ in v smeri krepitev učiteljevih kompetenc za graditev skupnosti¹⁴

Profesionalno učitelj ne potrebuje le nenehnega raziskovanja svoje znanosti, ampak mora razvijati tudi svoje pedagoške in didaktične spretnosti, sposobnost načrtovanja in preverjanja, preizkušanja novega, inovativnost itd., prav tako pa tudi interdisciplinarni pogled ter sposobnost vzpostavljanja dialoga med lastnim znanjem ter znanjem, izkušnjo in motivacijo učenca.

Vzgoja v skupnosti in za skupnost učenca pomaga presegati lastni individualizem in ga usposablja za postopno odpiranje realnosti, ki ga obdaja, krepi njegov kritični pogled na svet in ga hkrati motivira za sooblikovanje družbe, v kateri živi. Učenec se uči odkrivati medsebojno odvisnost vseh prebivalcev zemlje in spoštovati identiteto, zgodovino, kulturo, vero ter predvsem trpljenje in potrebe bližnjega v zavesti, da smo vsi odgovorni za vse.¹⁵

Zato je pomembno, da je šola odprta v družbeni, politični in kulturni prostor, znotraj katerega deluje, in aktivno sodeluje s subjekti in institucijami, s katerimi sooblikujejo lokalni prostor.

Odprtost in ustvarjalnost šolske skupnosti pa se meri tudi preko njenega sodelovanja s starši. Ti naj bodo ne le seznanjeni z usmeritvijo šole, njenim vzgojnim načrtom, ampak so v skladu s svojimi pristojnostmi poklicani k soustvarjanju njene podobe.¹⁶ Šola jim je za izvrševanje njihove vzgojne naloge dolžna omogočiti ustrezno strokovno podporo. Šola in starši so poklicani, da v največji meri uskladijo vzgojna načela in vrednote.

V zadnjem dokumentu *Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah*, objavljenem oktobra 2013, pa je Kongregacija za katoliško vzgojo idejo vzgoje v skupnosti in za skupnost razširila v idejo vzgoje v luči medkulturnega in medreligijskega dialoga.¹⁷ Ta postane možen in rodovitni takrat, ko temelji na zavedanju dostojanstva vsakega posameznika in združenosti vseh ljudi v eno človeštvo, ki si med seboj delijo in gradijo skupno usodo.¹⁸ Cerkev se zaveda, da mora v duhu evangelija sodelovati pri izgradnji miroljubnega sobivanja človeštva. Vzor, h kateremu morajo stremeti šolske strukture, je vzgojno-izobraževalna skupnost kot prostor, v katerem razlike sobivajo v harmoniji.

11 Prim. EISC 2.

12 EISC 21–25.

13 EISC 26–33.

14 EISC 34–42

15 Prim. EISC 44.

16 Prim. EISC 48.

17 Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah.

Življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87.

18 Prim. Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog«, str. 21.

Slovenske katoliške šole, ki so nastale po osamosvojitvi Slovenije, so imele srečo, da so se rodile iz jasne želje po oblikovanju identitete v skladu z evangeljskimi načeli. Želele so postati prostor, v katerem bodo krščanski starši lahko vzgajali otroke v skladu s svojimi vrednotami. Vodstvo in tudi velika večina pedagoškega in nepedagoškega osebja teh šol je zato svoje delo zastavilo v smislu izvrševanja svoje krščanske poklicanosti. Tako se je v slovenskih katoliških šolah na povsem naraven način (od spodaj) razvil duh, ki ga opisujejo dokumenti Cerkve in se je vsaj v Zavodu sv. Stanislava artikuliral pri oblikovanju poslanstva, vizije, vzgojnih načel in pretresanju vzgojnih dejavnosti.

Da ponazorim to ugotovitev, naj navedem vzgojna načela, ki so v zavodu nastajala zadnjih nekaj let in so bila dokončno zapisana preteklo leto. Ta so: oblikovanje celostne osebnosti, smiselnost in življenjskost znanja, inovativnost in ustvarjalnost, svoboda in odgovornost, pravičnost in poštenost, zaupanje in dialog, empatija in skrb za šibkejše, odprtost za vse, graditev skupnosti ter plemenitost in odličnost.

Če ta vzgojna načela osvetlimo še z načeli etičnega kodeksa, namenjenega pedagoškim delavcem zavoda, bomo dobili jasen obris samopodobe, ki si jo je ustvaril zavod, in jo bomo lahko primerjali tako z usmeritvami vesoljne Cerkve kot tudi (samo)podobami, ki so si jih uspele ustvariti druge javne šole.

Strinjam se s predlanskim maturantom, ki je v nekem najinem pogovoru trdil, da pri izbiri šole ni tako pomembno kakšne učne rezultate ti ta šola obeta. Ko izbiraš šolo, se moraš vprašati, kdo hočeš postati. Ko izbereš Škofijsko klasično gimnazijo, veš kaj izbereš. Ta maturant se je ves čas šolanja na gimnaziji opredeljeval kot neveren, iz nje pa je odhajal zadovoljen z osebnostnim razvojem, ki ga je naredil v času šolanja na ŠKG.

LIDIJA HAMLER:

KATOLIŠKI DIJAŠKI DOMOVI – ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

1. UVOD

Dijaški domovi v Sloveniji so vzgojno-izobraževalne ustanove in del slovenskega šolskega sistema (ZOFVI, Bela knjiga 2011).¹ V konceptu sekundarnega izobraževanja predstavljajo dodatno ponudbo in omogočajo ugodne možnosti vzgoje in izobraževanja mladostnikom, ki se šolajo praviloma zunaj kraja bivanja. Mladostnikom hkrati zagotavljajo dobre možnosti za življenje in učenje – za organizirano in strokovno podporo formalnemu izobraževanju in vodeno neformalno izobraževanje (kakovostno preživljanje prostega časa). V slovenskem prostoru imajo bogato tradicijo.²

V Sloveniji je v letu 2012/2013 delovalo 39 dijaških domov, od tega 35 javnih in štirje zasebni (katoliški) dijaški domovi,³ v katerih je bilo skupaj 637 dijakov oz. 12,7 % vseh dijakov, ki bivajo domovih.⁴ Zasebni dijaški domovi delujejo v skladu z zakonodajo in javno veljavnim Vzgojnim programom za dijaške domove (2011).⁵ Le-ta predstavlja okvir, ki ga obogatijo z vsebino, ki je osredotočena na celostno oblikovanje osebnosti. Statistični podatki Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport kažejo, da v javnih dijaških domovih vpis dijakov upada, v zasebnih pa narašča. Zasedenost samostojnih javnih domov je 50,6 %, srednješolski javnih domov 47,1 %, medtem ko je zasedenost zasebnih domov 94,1 %.⁶

V laični javnosti pogosto slišimo trditev, s katero se seveda ne moremo strinjati, da so dijaški domovi prostor, ki je namenjen le spanju, prehranjevanju, kdaj pa kdaj učenju, funkcija vzgojitelja pa je le nadzorna. Kakšna je vloga in pomen dijaških domov in v čem je posebnost katoliškega dijaškega doma, da ga lahko naslavljamo kot šolo

1 Glej »Zakon o organizaciji vzgoje in izobraževanja«, v: *Uradni list RS*, št. 12 (1996) ali splet: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO445.html (15. 11. 2014) in Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2011 ali splet: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (15. 11. 2014).

2 Glej Vinko Skalar, »Kratka zgodovina domske pedagogike«, v: *Iskanja*, letnik 20 (2004), str. 15–130.

3 Zasebni (katoliški) dijaški domovi: Jegličev dijaški dom (Ljubljana Šentvid), Dom Janez Boska (Želimlje), Dijaški dom Škofijske gimnazije Vipava (Vipava) in Dijaški dom Antona Martina Slomška (Maribor).

4 Glej Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev za srednje šolstvo, *Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove. XX. Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev za srednje šolstvo. Portorož, 25.–26. november 2013*. El. knjiga: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/Publikacija/SS-MSSpodatki2-2013_CIP-1.pdf. (15. 11. 2014), Kranj: Šola za ravnatelje 2014.

5 Glej *Vzgojni program za dijaške domove*. Splet: <http://skupnost.sio.si/course/view.php?id=39> (15. 11. 2014).

6 Glej *Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove*.

za življenje? Zaradi omejenosti prostora bomo na kratko izpostavili le nekaj vidikov, ki bi jih veljalo ob naslednji priložnosti temeljiteje predstaviti.

2. VZGOJNO OKOLJE DIJAŠKEGA DOMA

Vzgojno okolje dijaškega doma je šola za življenje, ki mlade vzgaja za vrednote v odprtem odnosu, temelječem na zaupanju in dialogu. Ne vzgajajo samo z izobraževanjem in motiviranjem, ampak in predvsem tudi z dobrimi odnosi in ustvarjanjem klime, ki je naklonjena in spodbudna za mladostnike. Takšno okolje je naravno prežeto z vrednotami. Vzgoja za vrednote »[...] daje posamezniku možnost, da osebnostno raste, da se razvija v svobodno in odgovorno osebo, v osebo s samostojno izbranimi cilji, vrednotami in ideali.«⁷ Posredovanje vrednot, ki izhajajo iz pedagoškega soglasja, usklajenega z vizijo doma, je neizogibno za vzgojno okolje dijaškega doma.

Intenzivna in učinkovita integracija vrednot v vzgojo-izobraževalno delo dijaškega doma je izziv in ima dolgoročen vpliv na porast skladnosti med vrednotami in obnašanjem ter na zmanjševanje negativnih družbenih pojavov. S tem izpolnjujemo zelo pomemben preventivni vidik vzgoje v pripravljenem vzgojnem okolju.

2.1 Šola celostne vzgoje

V središču vzgojno-izobraževalnega prizadevanja v dijaškem domu je človek kot celostna osebnost v svoji telesni, čustveni, intelektualni, družbeni, socialni in duhovni razsežnosti. Vrednotenje osebnih dosežkov je pomembno za osebnostni razvoj in usposobljenost za življenje. K celostnemu osebnostnemu razvoju spadajo tudi kreativne, estetske, glasbene, duhovno-moralne, religiozne in socialne kompetence, ki so v dijaškem domu nekoliko bolj v ospredju kot intelektualne. V to nas spodbuja Kongregacija za katoliško vzgojo, ko pravi, da se »[...] dandanes od šolskih sistemov pričakuje, da bodo pri posameznikih spodbujali tudi razvijanje veščin, ne le posredovali znanja. Paradigma veščin, če jo interpretiramo v skladu s humanistično vizijo, gre preko golega pridobivanja znanja in sposobnosti, saj zajema razvoj celotne osebe. Na ta način se vzpostavi pomembna vez med šolo in življenjem.«⁸

2.2 Šola neformalnega učenja

Dijaški domovi vstopajo v polje neformalnega učenja z lastno in zunanjo ponudbo dejavnosti in se obenem sprašujejo, kako v te dejavnosti pritegniti čim več mladih. Zato

7 Janek Musek, »Človek – nagonsko, socialno in duhovno bitje«, v: Zdenka Zalokar Divjak, *Vzgoja za smisel življenja*, Ljubljana: Educy 1998, str. VII.

8 Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 77.

je toliko bolj pomembno, da v neformalnem učenju razvijajo koncepte raznovrstnih vsebin, ki odgovarjajo na specifične sposobnosti in potrebe udeležencev (interesne dejavnosti, tečaji, krožki, dogodki z gosti, vzgojno-izobraževalne ure z izbrano tematiko). Poseben izziv za medgeneracijski koncept dijaškega doma (primer: Dijaški dom A. M. Slomška) je razvijanje različnih oblik sodelovanja in možnega vključevanja starejših v delo dijaškega doma, ki lahko svoja znanja in izkušnje prenesejo na mlade.

Do nedavnega je imelo formalno učenje prevladujočo vlogo pri zagotavljanju znanja. Sodobna vizija temelji na pomembnosti obeh vrst izobraževanja: tako formalnega kot tudi neformalnega učenja. Kakovost neformalnega izobraževanja je v njegovi prožnosti ciljev, drugačnih pristopih, oblikah delovanja, v njegovi prostovoljnosti izobraževanja in pri neformalnih vpisnih pogojih. V dijaškem domu se lahko obe obliki izobraževanja dopolnjujeta. Čas organiziranih učnih ur v dijaškem domu je namenjen podpori formalnemu izobraževanju, preostali čas pa neformalnemu izobraževanju in učenju.

Z interdisciplinarnim pristopom povezujejo različna področja znanj, ki jih osmišljajo z izkušnjami vsakdanjega življenja in tako mladostnike pripravljajo, da bodo pridobljeno znanje in kompetence znali samostojno uporabiti. Zato vedno znova iščejo možnosti in priložnosti, kako mladostniku ponuditi nekaj več oz. mu ponuditi to, kar družina in šola ponujata v manjši meri. Cilji, dejavnosti in oblike dela so skrbno načrtovane in naravnane k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja.

Dodano vrednost neformalnega učenja vedno bolj cenijo tudi starši in šole. Nekatere šole v okviru obveznih izbirnih vsebin upoštevajo udeležbo dijakov na dejavnostih, ki jih ponuja dijaški dom. Ponekod so se razvile dobre prakse medsebojnega sodelovanja (učitelj pride z določeno temo v dijaški dom ali vzgojitelj z določeno temo v šolo), najpogosteje v okviru projektnih dni na šoli.

2.3 Šola socialnega in čustvenega učenja

Učenje je vedno celostni proces, ki vključuje interakcijo in ponotranjanje naučenega, hkrati pa obsega kognitivno, emocionalno ter družbeno oziroma socialno komponento, ki se med seboj tesno prepletajo.⁹ Pri vzgojno-izobraževalnem delu v dijaškem domu gre za intenzivno in neposredno socialno in čustveno interakcijo, na katero hkrati vpliva tudi okolje, v katerem to učenje poteka. Wildemeersch definira socialno učenje kot »[...] kombinirano učenje in dejavnosti reševanja problemov, ki potekajo v sodelovalnih sistemih, kot npr. v skupinah, socialnih omrežjih, gibanjih, delujejo v resničnem sistemu in tako dvigujejo raven družbene odgovornosti.«¹⁰

Ena izmed odmevnejših raziskav s področja povezanosti čustvenega in socialnega učenja z učnim uspehom v zadnjih letih je metaanaliza Durlaka idr. (2011). V analizo je bilo vključenih 213 na šolo vezanih in usmerjenih univerzalnih programov socialnega in čustvenega učenja ter (med drugim) njihovega vpliva na učno uspešnost učencev in dijakov. Analiza je zajela več kot 270.000 učencev in dijakov v starosti od pet do osem-

9 Prim. Knud Illeris, *The Three Dimensions of Learning*. Frederiksberg: Roskilde University Press 2004, str. 19.

10 Navedeno po Knud, Illeris, *The Three Dimensions of Learning*, str. 135.

najst let. Raziskovalci so ugotovili pomembne pozitivne učinke tovrstnih programov na ciljane čustvene in socialne spretnosti, na odnos do sebe, do drugih in do šole. Učenci in dijaki, ki so sodelovali v tovrstnih programih, so pokazali več prosocialnega in manj agresivnega vedenja ter dosegli višji učni uspeh. Največji učinek pa je bil ugotovljen pri socialni in čustveni spretnosti (npr. pri prepoznavanju čustev, spoprijemanju s stresom, empatiji, reševanju problemov, odločanju). Pomembna je tudi ugotovitev, da se je na podlagi programov čustvenega in socialnega učenja učni dosežek učencev in dijakov v povprečju pomembno povečal.¹¹

Menimo, da je spodbujanje socialnega in čustvenega učenja eno izmed ključnih področij celostne vzgoje v dijaškem domu, saj je za mladostnike to prostor intenzivnih odnosov (tako vrstniških kot tudi medgeneracijskih), ki dosežejo še globljo raven, če temeljijo na vrednotah, ki so odprte za presežno.

2.4 Šola nove evangelizacije

Vprašanja, ki si jih postavlja vsak človek v vseh življenjskih obdobjih, so religiozna vprašanja, vprašanja o smislu bivanja: zakaj sem na svetu, čemu živim, od kod izviram jaz in vse, kar me obdaja, zakaj je toliko zla in hudega na tem svetu, kaj bo z menoj po smrti itd. Vsa ta vprašanja in še nešteto drugih, njim podobnih, so vprašanja, ki jih uvrščamo v področje presežnih, transcendentnih vprašanj.¹²

Psihoterapevt Viljem Ščuka duhovno dimenzijo človekove osebnosti slikovito opiše s prisodobno idrijske čipke. »Čipka je tridelna, tako kot je človekova osebnost. Materialni del čipke je lanena preja, njen duševni del predstavljajo umetelno in premišljeno stekani vozli, njen duhovni del pa prazni prostori med vozli. Brez praznih prostorov ne bi bilo čipke, bilo bi kvečjemu laneno platno. Za obstoj čipke so nujni prazni prostori, kot je za obstoj človeka nujna duhovnost. Človek ne more shajati brez lastne duhovnosti. Ta »prostor« v sebi nujno potrebuje, da vanj vloži vtise, hrepenenja, molitve, vizije, prošnje, doživetja, odločitve itd. Duhovnost je torej prostor za sporazumevanje in povezovanje, ki človekov zunanji svet povezuje z notranjim, telesni pa z duševnim. Zavestna povezava pa je možna le, če mladostnik razvije zavest o sebi.

Pot do sebe ne pelje preko razuma, ampak preko doživljanja. Srednješolsko obdobje je za mladostnika intenziven čas oblikovanja svoje identitete in doživljanja sebe, ki se poskusi izraziti na različne načine. Mladostnik postaja zrel, da se zmore potopiti vase in se osredotočiti na svojo zavest, da se spozna »od znotraj«, saj je vaje poslušati druge, ki ga vidijo »od zunaj«, in da postane subjekt, ki biva na sebi lasten način. Le s prepoznavanjem in širjenjem zavesti bo mladostnik lahko dograjeval in s tem nenehno razvijal lastno osebnost. Tega ne bo zmogel sam. Utrjeval jo bo le ob spodbudnih starših, vzgojiteljih, učiteljih in tistih odraslih, ki ga bodo spremljali in spodbujali. Du-

¹¹ Prim. Ana Kozina, »Spodbujanje čustvenega in socialnega učenja kot ena izmed možnosti doseganja kakovostnejšega znanja«, v: Urška Štremfel, (ur.), *Učna (ne)uspešnost: pogledi, pristopi, izzivi*, Ljubljana: Pedagoški inštitut 2014, str. 154.

¹² Glej Ivan J. Štuhec, *Veter v megli. Komentarji in predavanja, 2000–2012*, Ljubljana: Družina 2012.

hovni pristop mu daje priložnost za preobrat, ko lahko spozna celostni pogled na svet in na način bivanja.«¹³

Nosilec religije oziroma njen temeljni dejavnik je človek, ki išče smisel življenja in praviloma s tem tudi Boga. V takem antropološkem gledišču so religije med seboj primerljive, kar imamo lahko za univerzalni temelj, ki omogoča tudi medkulturni in medreligijski dialog, znotraj katerega se odpira temeljno človekovo vprašanje o smislu bivanja.¹⁴ Katoliški dijaški domovi smo pred novim izzivom intenzivnejšega iskanja metod medkulturnega in medreligijskega dialoga, ker v domove prihaja vedno več mladih in staršev, ki povedo, da jih po birmi vera in Cerkev ne zanimata več, da niso verni in da jim vera nič ne pomeni, so pa strpni do verujočih in pripravljeni spoštovati odločitev vsakega posameznika, predvsem pa iščejo smisel svojega življenja.

Katoliški dijaški dom je privilegiran prostor nove evangelizacije in medkulturnega dialoga, saj pri svojem delu z mladimi krepi njihovo duhovno razsežnost, iskanje smisla in versko izkušnjo preko osebnega odnosa, odkrivanja lepote vsakdanjika, naporov in težav ter preko premagovanja le-teh, predvsem pa s poudarjanjem vrednosti vsakega posameznika, ne glede na njegovo preteklost in okolje, iz katerega prihaja. Pomaga mu biti skupaj z drugimi in za druge (na primer: osebni duhovni pogovor, skupno praznovanje cerkvenih praznikov, skupno praznovanje verskih obredov, sodelovanje v duhovno-ritmični skupini, sprehodi v naravo in občudovanje stvarstva, uvajanje v meditacijo, skupni tematski večeri o življenjskih vprašanjih).

Posebnost katoliških dijaških domov je sodelovanje duhovnika¹⁵ v življenju in delu dijaškega doma. Njegova prisotnost in delo prinašata dijaškemu domu, mladostnikom, vzgojiteljem in vodstvu dodatno vrednost in dodatno spodbudo za neposredno komunikacijo o religioznih in drugih življenjskih vprašanjih.

3. VZGOJITELJ V ŠOLI ZA ŽIVLJENJE

Vzgojitelj je najprej *odgovoren zase*. Vsak je sam odgovoren za svoje osebnostno oblikovanje in mora prevzeti skrb za lasten razvoj.¹⁶

Zaradi pomembnosti in zahtevnosti vzgojiteljevega dela velja poudariti skrb za njegovo osebnostno rast. Več ko vzgojitelj stori za svojo osebnostno rast, več lahko da drugim. Zato se udeležuje supervizij in vedno znova izobražuje. Ko vzgojitelj vstopi v koncept življenja in dela v dijaškem domu, se mora za to odločiti in ga zavestno sprejeti (popoldansko delo). S tem se zaveže, da ga bo spoštoval tako na univerzalni kot tudi na partikularni ravni v konkretnem življenju.

13 Prim. Viljem Ščuka, *Šolar na poti do sebe*, Radovljica: Didakta 2007, str. 112.

14 Prim. Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah. Življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni«, v: *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, str. 32–33.

15 Duhovnik je v katoliškem dijaškem domu poimenovan kot duhovni voditelj, domski kaplan in duhovni asistent.

16 Prim. Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, str. 71

Vzgojitelj je prav tako *odgovoren za druge*. Je zgled mladim, je človek »za« mlade in »z« mladimi. Do mladih pristopa v dialogu in z zaupanjem ter s tem omogoča, da postajajo sami odgovorni za svoje življenje. Vloga vzgojitelja se spreminja in se bo najverjetneje spreminjala tudi v prihodnosti. Vzgojitelja spreminja v usmerjevalca, koordinatorja dejavnosti, ki mu bodo omogočile pridobivanje ustreznega znanja in izkušenj.

Vzgojitelj sprejme mladostnike v dijaškem domu ter jih vpelje v življenje in delo vzgojne skupine in konstituira vzgojno skupino. Mladostnike spoznava, ustvarja medsebojno zaupanje in pripadnost ter uresničuje zadane naloge in cilje. Mladostnike spodbuja k sodelovanju, izmenjavi mišljenj, ustvarja ugodno ozračje, jih informira, pohvali uspehe posameznikov in vzgojne skupine, omogoča argumentirano kritiko, samoiniciativnost posameznikov in odkrit pogovor o problemih. Pri mladostnikih spodbuja odgovornost do sebe in drugih. Bistvo dela v vzgojni skupini je, da doseže, da si mladostnik prizadeva za dejavno delovanje in osebno rast.¹⁷

Vzgojiteljev izziv je sodelovanje s starši in učitelji v šoli, saj oboji skrbijo za isto osebo. Da bi to dosegli, bo potrebno nenehno strokovno izpopolnjevanje, ne le na ožjem strokovnem področju, ampak na vseh področjih, ki so relevantna za oblikovanje tistih lastnosti in sposobnosti vzgojiteljev, ki bodo kos sedanjim in prihodnjim vzgojno-izobraževalnim izzivom. Sklenemo lahko, da je za odnos med starši, vzgojiteljem in mladostnikom odločilno poznavanje in spoštovanje meja, to je pravic in dolžnosti, ki naj bodo vnaprej jasne. Zato je pomembno, da dijaški dom pred vpisom vsakega mladostnika in starša seznanj s pričakovanji, priložnostmi in tudi posledicami, če se dogovorjenega ne upošteva.

4. ZAKLJUČEK

Dijaški domovi v Sloveniji so posebnost v evropskem prostoru, v katerem vloga dijaških domov sicer upada. Izziv poslanstva katoliških dijaških domov je, da mlad človek v tem svetu odkriva svojo lastno vrednost in dostojanstvo ter v svobodi in odgovornosti najde pogum in moč za celostni razvoj. Šola za življenje se v skupnosti dijaškega doma v veliki meri uresničuje v odnosu z drugimi, kjer vsak mladostnik najde svoje mesto. Vzgojitelji z zgledom in osebnim spremljanjem mladostnika spodbujajo k inovativnosti in ustvarjalnosti pri razvijanju njegovih potencialov tako na področju formalnega kot tudi neformalnega učenja, da postaja (postane) protagonist svojega življenja. V zaupanju in dialoški odprtosti verjamejo v temeljno dobro vsakega mladostnika in ustvarjajo okolje, v katerem se bo vsakdo počutil sprejetega in varnega. Zato menimo, da so katoliški dijaški domovi privilegirani prostor socializacije in nove evangelizacije ter na ta način skušajo prispevati odgovore na sodobne izzive časa in prostora.

¹⁷ Glej Olga Dečman Dobrnjič (ur.), *Dijaški domovi in neformalno izobraževanje*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2013.

PETER POLC:

POSEBNOST SALEZIJANSKE PEDAGOGIKE

Šolsko leto 2014/15 je po vsem »salezijanskem« svetu zaznamovano s pripravo na praznovanje 200-letnice rojstva Janeza Boska, don Boska.

Prav tako kot se kristjani vedno znova oziramo na Jezusa Kristusa in skušamo njegove besede živeti in posredovati v našem času, skušamo tudi salezijanci svoja razmišljanja usmeriti k našemu ustanovitelju. Če ga izluščimo iz lupine tedanjega časa, ima marsikaj povedati današnjemu pedagogu.

POSEBNOST SALEZIJANSKE PEDAGOGIKE

Don Bosko je bil človek, ki je izhajal iz svoje pedagoške izkušnje. V uvodu svojega »zapis« *Preventivni sistem pri vzgoji mladine* potoži, da so ga večkrat prosili, naj kaj zapiše o preventivnem vzgojnem sistemu, ki ga uporabljajo v njegovih ustanovah, a za to kar ne najde časa. Don Bosko ni bil človek, ki bi odmaknjen od pedagoške vsakdanjosti razmišljal o vzgoji. Njegove misli, njegovi zapisi so sad življenjske izkušnje. Aktualnost teh misli in zapisov zaposleni v salezijanskih ustanovah (in tudi drugod) odkrivamo še danes.

Don Bosko je izhajal iz praktičnega spoznanja, ki ga je dobil v mladinskih zaporih: »Kdo ve, sem si rekel, če bi ti fantje imeli zunaj kakega prijatelja, ki bi skrbel zanje, jih spremljal in poučeval v veri ob prazničnih dneh, kdo ve, ali se ne bi mogli držati daleč od propada ali pa bi se vsaj zmanjšalo število tistih, ki bi se vračali v ječo?«¹ Povabil jih je, naj pridejo k njemu, ko bodo prestali kazen. Začeli so prihajati. Dal jim je možnost, da so se izognili slabemu.

Don Bosko nastopa s preventivo, ki je značilna za čas, v katerem je živel.² Hoče biti obvarovalen, preprečevalen, prehiteljav, želi biti z mladim človekom. Jasno se zaveda, da dobro ne pride samo od sebe, da zahteva napor, za katerega mladi sami od sebe velikokrat nimajo moči. Zato se ves posveti temu, da bi v njih spodbudil in utrdil dobre navade.

Po don Boskovem gledanju preventivno delo obstaja v naslednjem: »Mladi so obdani, kolikor je pač mogoče, z ljubeznivo asistenco med razvedrilom, v šoli, pri delu. Opogumlja se jih z dobronamernimi besedami. Ko kaže, da so pozabili lastne dolžnosti, se jih na lep način opomni in spomni na dobre nasvete. Uporabljajo se vsi napor, ki jih

¹ Irena Piciga et al. (ur.), *Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a*, Ljubljana: Salve 1998, str. 242.

² Prim. Zdenko Kodolja, *Objekt vzgoje*, Ljubljana: Krtina 1995, str. 63.

narekuje krščanska ljubezen, da bi delali dobro in se izogibali slabega, na temelju vzgojene vesti in s podporo vere.»³

Don Boskov preventivni sistem sloni na pameti, veri in ljubeznivosti.⁴ Ne sklicuje se na prisilo, temveč na notranje moči razuma, srca in hrepenenja po Bogu, mlade in vzgojitelje pa povezuje v ozračju domačnosti, zaupanja in dialoga. Gre za spremljanje mladih v njihovem odraščanju s prizadevanjem, da bi v njih dozorela trdna prepričanja in da bi postopno postali odgovorni v občutljivem poteku rasti njihove človečnosti v veri.⁵ Ta naloga je opredeljena v salezijanskih Konstitucijah.⁶

Ljubezen in prijateljstvo

Ob don Bosku so mladi začutili, da jih ima resnično rad, da jim je naklonjen, da je ves zanje. Uporabo preventivnega sistema postavi v kontekst svetopisemskega hvalospeva ljubezni: »Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva je ljubezen, ni nevoščljiva, ljubezen se ne ponaša, se ne napihuje, ni brezobzirna, ne išče svojega, ne da se razdražiti, ne misli hudega. Ne veseli se krivice, veseli pa se resnice. Vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse prestane. Ljubezen nikoli ne mine.«⁷ Na drugem mestu specifikira to ljubezen v odnosu do mladih: »Srca mladih si boste pridobili z ljubeznijo!«⁸ Brez pristne in zavzete ljubezni do mladih vzgojno delo vodi do skromnega uspeha.

Mladi morajo čutiti, da so ljubljani. Voditelji morajo imeti radi to, kar imajo radi mladi.⁹ Le tako mladi vračajo ljubezen. Izhajati je torej treba iz spoštovanja sveta mladih, ki se mu priznava posebnost in enakovrednost. Takšno izhodišče vodi k medsebojnemu priznavanju, rodi spoštovanje in zaupanje, kar omogoča, da steče vzgojni proces.¹⁰

Don Bosko to ljubezen v nešteto vsakdanjih podrobnostih imenuje ljubeznivost. Njegova ljubezen je zelo konkretna in življenjska: sestradanim fantom najprej ponudi kruh; oropanim prostega časa da obilje priložnosti za igro, v pogodbah z mojstri skrajša delovni dan za fante vajence in jim zagotovi proste nedelje in praznike. Poskrbi

3 Citirano po Bogdan Kolar, *Delo Družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*, Ljubljana: Katehetski center 1995, str. 337.

4 Prim. Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1991, str. 231 in Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, str. 68.

5 Prim. *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, člen 38.

6 Konstitucije so zbirka pravil, ki urejajo življenje in delo redovne ustanove.

7 1 Kor 13, 4–7. Citat je vzet iz prevoda: *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov*, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije 1996, splet: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?lang=sl> (2. 2. 2015). (Op. ur.) Prim. Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«, str. 232.

8 Eugenio CERIA (ur.), *Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco*, Torino: Societa Editrice Internazionale 1933 (14. knjiga), str. 514.

9 Te besede je potrebno pravilno razumeti. Iz konteksta don Boskovega življenja in njegovih drugih besed je razvidno, da je don Bosko s tem hotel poudariti, da morajo biti voditelji blizu mladim in videti dobro v mladih. Šele ko vzpostaviš odnos (domačnosti), ko začneš v mladih in z mladimi ceniti njihovo dobro, potem imaš rad to, kar imajo radi mladi. Prim. Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, str. 240–243 in Roger Burggraeve, Jacques Schepens, *Emotionalität, Rationalität und Sinngebung als Faktoren christlicher Werterziehung. Eine Interpretation des pädagogischen Erbes Don Boscos für heute*, München: Don-Bosco-Verl. 1999, str. 17 isl.

10 Prim. Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, str. 241 isl.

pa tudi za duha, za veselje srca: glasbo, petje, izlete, spoved, molitev, spodbudne besede, bogoslužja, praznovanja.¹¹

Don Bosko gradi na prijateljstvu. Zakristanu, ki je nekoč iz zakristije podil fantiča Garellija, reče, da je to njegov prijatelj, pa čeprav ga v resnici sploh ne pozna.¹² V pogovoru z Garellijem, ki ni znal ne brati ne pisati, ki ni hodil v šole in ni imel staršev, don Bosko odkrije vsaj eno dobro stvar, na kateri začne graditi – Garelli zna dobro žvižgati. Začne ga poučevati in ga pripravi na življenje. Tudi z Magonejem ni dosti drugače. Don Bosko se je tudi njemu predstavil kot prijatelj. Ponudi se mu za soigralca, dejansko pa v igro pritegne fanta.¹³ Prijateljstvo je ponujal vsakemu mlademu.

Don Boskov preventivni sistem združuje razum in srce, razumnost in ljubeznivost – dve dopolnjujoči si lastnosti očeta in matere.¹⁴ Ljubeznivost ni preprosta človeška ljubezen, niti le nadnaravna ljubezen, temveč je metodološka nuja vsakdana. Od vsakega vzgojitelja zahteva resnično predanost mladim, sposobnost empatije, pripravljenost na žrtve in napor.¹⁵

Gre za ljubeznivo navzočnost vzgojitelja pri učenju in delu, v prostem času, pri kulturnih prireditvah, v pogovorih ... To ustvarja občutje domačnosti in družinskosti.

Poudariti velja predvsem dve tipični značilnosti salezijanskega preventivnega sistema:

- **asistenca:** biti z mladimi, biti z njimi prijatelj, navzoč v njihovem življenju, deliti z njimi svoje življenje;
- **vključevanje mladih v dejavnosti:** mladi morajo iz pasivnih sprejemnikov postati akterji in nosilci vse dejavnosti; zelo je poudarjeno zaupanje ter vzgoja mladih za odgovornost.

Avtoriteta

Don Bosko je odklanjal avtoritarno vzgojo. V svojem vzgojnem stilu je zagovarjal dialog in asistenco. Asistence ni razumel kot nadzor,¹⁶ ampak kot prijateljsko navzočnost vzgojitelja. Pri dialogu je izhajal iz prepričanja, da sta vzgojitelj in mladostnik drug drugemu darovana. Mladostnikom je pustil mladost in njihov svet. Zagovarjal je kulturo srca, ki je temelj za uspešno vzgojo. Danes bi rekli, da je po njegovem za pedagoga zelo pomembna sposobnost empatije. Boril se je proti trdosrčnosti, osornosti, robatoosti v vedenju in govorjenju, prav tako pa tudi proti sentimentalnosti in preobčutljivosti.

¹¹ Prim. Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, str. 246.

¹² Na nek način je don Bosko imel vse mlade za svoje prijatelje.

¹³ Prim. Janez Bosko, *Spomini na Oratorij svetega Frančiška Saleškega od 1815 do 1855*, Ljubljana: Salve 1996, str. 82–84.

¹⁴ Prim. Roger Burggraeve, Jacques Schepens, *Emotionalität, Rationalität und Sinngebung*, str. 18–27.

¹⁵ Prim. *Družba sv. Frančiška Saleškega*. 24. vrhovni zbor, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1997, člen 100.

¹⁶ Pri tem velja pripomniti, da »don Boskovi asistenci« nadzor ni tuj (prim. Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, str. 72). Nadzor predstavlja nujnost pri pedagoškem delu. Vendar asistenca, kot prijateljska navzočnost, ki noče biti naivna, ta nadzor daleč presega (prim. Janez Bosko, »Članom salezijancem«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, str. 220 in Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«).

Vzgojitelj pri svojem delu ne sme nastopati s strahom in ne z avtoriteto, ampak mora »[...] živeti z gojenci njihovo življenje in živeti vrednote, ki jih še ne dosegajo.«¹⁷

Avtoriteto je v don Boskovem preventivnem sistemu treba gledati v okviru pastoralne oblasti, ki (po Foucaultu) predstavlja »prav posebno obliko oblastik«:

- »To je oblika oblasti, katere končni cilj je, da posamezniku zagotovi odrešenje na drugem svetu.
- Pastoralna oblast ni zgolj oblika oblasti, ki ukazuje; pripravljena mora biti tudi, da se žrtvuje za življenje in odrešenje črede. Potemtakem se razlikuje od kraljeve oblasti, ki od podložnikov zahteva odpovedi, da bi zavarovala prestol.
- Je oblika oblasti, ki ne skrbi le za celo skupnost, temveč za vsakega posameznika posebej in skozi vse življenje.
- Nazadnje pa se ta oblika oblasti ne more izvrševati brez poznavanja človekove notranjosti, brez raziskovanja duš ljudi, ne da bi ljudi pripravila, da razodenejo svoje najgloblje skrivnosti. Implicira poznavanje vesti in sposobnost njenega usmerjanja.«¹⁸

Motivacija

Motiv je razlog za delovanje. Komur uspe mladega človeka motivirati, ta ga lahko usmerja in vodi.

Pri motivaciji gre za vzbujanje določene dejavnosti, ki vodi k doseganju zastavljenih ciljev. Poznati motivacijo pomeni človeka res razumeti, a hkrati tudi usmerjati in voditi. Z ene strani je treba človekove motive poznati, da bi ga sploh razumeli, z druge pa ga tako motivirati, da bi ga lahko vodili. Pri vzgoji je seveda oboje enako pomembno: mladega človeka poznati in uspešno voditi.

Don Bosko je zavračal zunanjo motivacijo (kazen, ocena, želja po uspehu ...).¹⁹ Cilj mu je bila notranja motivacija, ko človek nekaj dela zaradi stvari same, zaradi notranjega prepričanja. Prav notranja motivacija krepi vlogo posameznika kot subjekta vzgoje in vzgojnemu procesu daje učinkovitost.

Dialog

Don Bosko pri določanju položaja vzgajane osebe v vzgojnem procesu izhaja iz prepričanja, da sta vzgojitelj in vzgajana oseba drug drugemu darovana. Zato je med njima temeljni odnos odnos ljubezni, ki se izraža v dialogu. Ker sta v preventivni vzgoji oba, vzgojitelj in vzgajanec, v nenehnem prijateljskem odnosu, bi lahko rekli, da gre tu

¹⁷ Tone Ciglar, *Salezijanec vzgojitelj: Don Boskov preventivni vzgojni sistem*, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1980, str. 37.

¹⁸ Michel Foucault, *Vednost, oblast, subjekt*, Ljubljana: Krt 1991, str. 108. Citirano po Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, str. 39.

¹⁹ Prim. Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«.

za partnersko, a še vedno asimetrično vzgojo. Don Bosko se je veliko pogovarjal z mladimi. Vrata njegove sobe so bila vedno odprta. Pogovorom z mladimi je dajal prednost pred drugimi opravili.

Dialog – pedagoški pogovor je izraz demokratičnega odnosa, odraz vzgojiteljevega hotenja, da vsako osebnost ceni in upošteva, da je pripravljen poslušati, sprejemati in se v teh pogovorih tudi učiti od mladih samih. Kjer teče dialog, so vsi pritegnjeni v soodgovornost: soudeleženi so pri dogovoru, odločanju, prevzemanju odgovornosti, zadolženi za izvedbo načrta. Seveda tu ne gre le za pogovor kot debato. Gre za to, da je vzgajanec pritegnjen v vzgojni proces samega sebe in svojih vrstnikov. Pri don Bosku se je dialog najbolje izražal v skupnem sožitju. Skupno življenje je skušalo biti čim bolj podobno družinskemu, v katerem se prepleta skupno načrtovanje in iskanje pravih rešitev. Dialog v tem smislu pomeni skupno iskanje istih ciljev. Pri takšni vzgoji človek ni objektiviziran. Vzgojitelj stopa z njim v stik, srečanje, pogovor.²⁰

Don Boskov preventivni sistem verjame v zmago dobrega v vsakem človeku. V procesu dialogu skuša spodbujati za dobro in iskati pozitivne cilje.

Asistenca

Latinski glagol *assistere* pomeni: biti navzoč, pomagati, stati komu ob strani. Asistenca je prijateljska vzgojiteljeva navzočnost ob vzgajancu. »Temeljna prвина salezijske vzgoje je biti navzoč, biti zraven. Preventivni sistem gradi na asistenci.«²¹ Asistenco moramo razumeti kot pozitivno vzgojno dejavnost. Mlade naj bi obvarovala, da ne bi prišle do izraza njihove slabosti in napake. Preprečevala naj bi, da bi krenili na pota, ki ne vodijo k dozorevanju njihove osebnosti in v zveličanje. Izogniti se hoče tistemu, kar se v vzgoji zelo rado ponavlja; vzgojitelji nastopijo šele takrat, ko je že sprožen alarm zaradi pojava negativnega, nereda in napak. Zasledovati mora pozitivne vzgojne cilje, navzoča je kot zgled in kot pomoč. »Asistent mora živeti z mladimi, z njimi neposredno deliti vse, kar jih zadene, vesele, žalostne in problematične trenutke, je sredi njihove igre, udeleženec njihovih pogovorov, povsod posreduje spontano, neprisiljeno.«²² V asistenci naj bi vsakdo doživil občutek zavarovanosti, sprejetosti in razumevanja. V zadnjem času izraz asistent pogosto zamenjuje izraz animator.²³ Vzgojitelj oz. celo

20 Prim. Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, str. 72.

21 Prim. Tone Ciglar, *Salezijanec vzgojitelj*, str. 31.

22 Tone Ciglar, *Salezijanec vzgojitelj*, str. 32. Asistenca ne izključuje nadzora (prim. Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, str. 71–77), vendar je nadzor v don Boskovem preventivnem sistemu le nujnost, ki predstavlja pogoj uspešnosti. Kakor si vzgoje v družini in življenja v družbi, ki bi gradilo zgolj na zaupanju, ne moremo predstavljati, tako tudi don Bosko ne more naivno zaupati. Za don Boskov preventivni sistem (in z njim tudi asistenco) so za razliko od represivnega sistema bistvenega pomena prijateljski odnosi, med mladimi in njihovimi predstojniki, ki jih prežema ljubeznivost, razumskost in vera. Ti odnosi nastajajo v ozračju domačnosti, ki je nujnost vsake salezijske ustanove. (prim. Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«, str. 231; Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, str. 243; Robi Kroflič, »Eros in vzgoja«, v: *Sodobna pedagogika*, letnik 50 (1999), št. 2, str. 229). Poenostavitve, ki bi vodile v sistem, kjer bi osrednjo vlogo dobil nadzor, don Bosko ostro zavrača (Glej Janez Bosko, »Pismo iz Rima«).

23 »Animare«: navdušiti, razvneti za kaj, pridobiti za kaj.

vsak predstojnik – to je jasno razvidno iz Pisma iz Rima – je animator; tisti, ki zna navdušiti, razvneti pozitivne zmožnosti mladih. In to ne s silo.²⁴

Don Bosko je ponavljal: »Tu med vami se počutim dobro, biti z vami je moje življenje.«²⁵ Biti z mladimi: to je način življenja. Tu gre za fizično in dejavno navzočnost, za dobrohotno navzočnost in razpoložljivost, ki animira življenje mladih v veselju in s čutom za Božje. Temeljna drža vzgojitelja je: simpatija in volja do stika z mladimi. »Biti z vami je moje življenje!« je izraz prav tega. Asistenca je način delovanja sredi med mladimi z dejavno in prijateljsko navzočnostjo, ki podpira vsako njihovo pobudo, da bi rasli v dobrem, in jih spodbuja, naj se osvobodijo vsake sužnosti, da zlo ne bi obvladalo njihove krhkosti. Ta navzočnost odpira vzgojitelja za življenjsko spoznavanje sveta mladih.²⁶

Asistenca pomeni: deliti z mladimi življenje na vseh področjih: igra, molitev, pogovor, izleti, učenje in delo, imeti čas zanje, biti jim vedno na voljo, se zavzemati za njihove interese ... V Pismu iz Rima don Bosko opozarja svoje salezijance, naj ne bodo samo gledalci in pazniki mladih, temveč soigralci, spremljevalci in prijatelji sredi med njimi.²⁷ Asistenca torej posreduje izkušnjo bližine in solidarnosti. Omogoča doživeti, kaj pomeni, da Bog ljubeznivo spremlja vsakega človeka. Zato vzgojitelj ne čaka, da mladi pridejo k njemu, temveč jim gre naproti. Takšna asistenca omogoča poznavanje in predvsem razumevanje življenjskih razmer posameznika.

Zaupanje v mladostnika in natančna organizacija sta don Boska vodili do tega, da je v svoj vzgojni sistem vedno vključeval tudi mlade, ki so sodelovali kot pomočniki. Tako so ti mladi postali asistenti, animatorji drugih mladih. Veliko mladih se je po don Boscovem zgledu odločalo tudi za poklicno pot vzgojitelja. Rezultat tega navdušenja je ne nazadnje salezijanska redovna družba, ki je nastala zato, da bi se don Boskovo delo lahko razširilo in nadaljevalo tudi po njegovi smrti. Mladih, ki so videli svoje uresničenje v tovrstnem delu, ni bilo malo. Metoda vključevanja mladih v proces vzgoje je pomembna tudi danes. Na takšen način dosežemo tudi njihovo večje samovrednotenje.

Asistenca kot navzočnost med mladimi je temeljna drža, ki jo je don Bosko zahteval od vseh.²⁸ Uvajanje mladih pomočnikov (asistentov) v don Boskovih ustanovah pomeni nekakšno podvajanje avtoritarne, nadzorne strukture. Toda že iz same predstavitve preventivnega sistema,²⁹ ki ga don Bosko na ravni odnosov bistveno ločuje od represivnega, je razvidno, da ta nadzor sam ni bistvenega pomena. Navzočnost med mladimi, ki jo predpostavlja don Boskov preventivni sistem, ima za posledico, da predpostavljeni bolje poznajo mlade, kakor bi bilo to mogoče v drugačnih sistemih. Tako poznavanje mladih (torej njihovih dobrih in slabih strani) nudi ustrezen temelj, na katerem lahko vzgojitelj gradi. Vzgojitelj pa mora – to je don Bosko vedno znova poudarjal – graditi na osnovi pristnih odnosov, za katere so značilni ljubezen, vera in zaupanje.³⁰

24 Prim. Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, str. 241.

25 Citirano po *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, člen 39.

26 Prim. *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, člen 39.

27 Prim. Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, str. 241.

28 Glej Janez Bosko, »Pismo iz Rima«.

29 Glej Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«.

30 Glej Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine« in Janez Bosko, »Pismo iz Rima«.

Lahko bi govoril še o marsikaterem vidiku salezijanske pedagogike. Lahko bi govoril o štirih don Boskovih stebrih (dom, šola, dvorišče, župnija), ki so pomembni pri vzgoji, lahko še o marsikaterem drugem vidiku.

Upam, da vam je tudi na podlagi teh nekaj poudarkov, ki ste jih slišali v teh nekaj minutah, poznavanje našega pedagoškega sveta nekoliko bližje. Kako pa se ta odraža v vsakdanjem življenju, pa lahko pridete pogledat v Želimlje.

msgr. SLAVKO REBEC:

UVAJANJE SODOBNIH PEDAGOŠKIH PRISTOPOV

PRI RELIGIJSKEM POUKU

Šola se vključi v projekt in izbere dve prioriteti

V šolskem letu 2010/11 se je Škofijska gimnazija Vipava pridružila Konzorciju splošnih gimnazij pri izvajanju projekta *Posodobitev gimnazijskih programov v splošnih gimnazijah*.

Na šoli smo se odločili, da bomo pouk skušali oplemeniti z uporabo avtentičnih nalog in avtentičnega pouka. Odločili smo se tudi, da bomo pri dijakih okrepili eno ključnih kompetenc: učenje učenja.

Glavne značilnosti **avtentičnega pouka** so izgrajevanje znanja (upoštevanje alternativnih perspektiv in organizacija podatkov), raziskovalni odnos do učenja (povezovanje različnih predmetov in zastavljanje temeljnih vprašanj) ter učenje onkraj šolskih zidov (zajemanje in povezovanje znanja z zunanjim svetom).

Na šoli smo se odločili, da bomo učitelji pri nekaterih učnih snoveh upoštevali značilnosti avtentičnega učenja, zlasti razsežnost raziskovalnega učenja in učenja s pomočjo zunanjega, lahko bi rekli tudi realnega sveta. Avtentične naloge pa smo se odločili zastavljati tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja.

Kompetenco **učenje učenja**, ki spada med ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, lahko definiramo kot sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje individualno in v skupinah, vključno z učinkovitim upravljanjem s časom in informacijami. Ta kompetenca vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanje priložnosti, ki so na voljo, in sposobnost premagovanja ovir za uspešno učenje.

Na šoli smo učenje učenja definirali kot prizadevanje učiteljev posameznih predmetov, da z dijaki preizkusijo različne učne strategije z namenom, da bi jih dijaki spoznali, preizkusili in izbrali sebi primerne za učinkovito učenje posameznih predmetov.

Vera in kultura naj bo »pošten« predmet

Učitelji predmeta vera in kultura (VIK) na Škofijski gimnaziji Vipava (ŠGV) menimo, da mora religijski pouk v šoli čim bolj celovito upoštevati zakonitosti šolskega okolja. Zato smo se odločili, da bomo tudi pri pouku VIK vključevali tako prvine avtentičnega pouka kot tudi prvine učenja za učenje.

Odločili smo se, da v tretjem letniku pouk VIK poskušamo skozi vse leto organizirati po načelih avtentičnega pouka in učenja učenja. V učnem načrtu predmeta VIK za ta

letnik je namreč velik poudarek na spoznavanju katoliške vere in Cerkve ter drugih ver in verskih skupnosti. Praktično gre za preprosto obliko primerjalnega veroslovja.

Poleg projekta, v katerega se je vključila šola, je bila dodatna spodbuda za tako razmišljanje še spraševanje, kako kompetentno in »neobremenjeno« lahko kot katoliški duhovniki predstavljamo nekrščanska verstva, še posebej na načine »klasičnega« pouka. Dijaki so namreč take predstavitve pogosto razumeli kot preveč apologetične in so v svoji mladostno-kritični vnemi apriori nasprotovali »katoliškemu prav«.

Hkrati smo hoteli dijake pri spoznavanju različnih ver in verskih skupnosti narediti čim bolj aktivne in jim ponuditi priložnost, da ob spoznavanju ver ter ob pridobivanju znanja lahko razvijajo tudi druge sposobnosti in kompetence.

Etape izvajanja pouka VIK po načelih avtentičnega pouka in učenja učenja

Na podlagi navedenih dejavnikov smo oblikovali način pouka VIK v 3. letniku ŠGV, ki se sedaj dograjuje in dopolnjuje tretje leto. Osnovne etape pouka in s tem tudi šolskega leta pri predmetu VIK pa so enake in so:

DIJAKI IZBEREJO NAČIN POUKA

Na začetku šolskega leta učitelj dijakom predstavi vsebino učnega načrta za VIK. Hkrati predstavi tudi dve možnosti pouka, ki ju delovno imenuje »klasični« in »drugačni« pouk. Za opis »klasičnega« pouka ni treba izgubljati veliko besed. Se pa dijake seznani, da je cilj takega pouka poznati nekatere glavne pojme vsake obravnavane veroizpovedi in jih primerjati med seboj.

Ko dijakom predstavimo možnost »drugačnega«, jim opišemo potek tega pouka po korakih, ki so opisani v nadaljevanju. Zlasti poudarimo, da imajo možnost spoznavati druge vere v njihovem okolju. Pojasnimo drugačno vlogo učitelja, ki bo bolj mentor in soraziskovalec, ne pa »vseznalec«. Povemo jim tudi, da tudi ta način pouka vključuje preverjanje in ocenjevanje znanja, ki pa ne poteka preko testov in spraševanja, pač pa preko nastopov dijakov, diskusij in zaključnega pisnega preverjanja v obliki eseja. Dijakom tudi povemo, da so cilji takega pouka bolj obširni in ne vključujejo le spoznavanja verskih skupnosti, ampak tudi razvijanje drugih veščin. Korektno jim skušamo predstaviti tudi prednosti in slabosti takega načina pouka. Predvsem pa jim odkrito povemo, da tak pouka od njih zahteva več aktivnosti, več dela in časa.

V treh letih so se dijaki vsakič odločili za drugo možnost. Ta izbira ni bila nikoli narejena brez pogajanj. Dijaki so preverjali, koliko časa jim bo tak način pouka vzel. V pogovoru z učiteljem in med seboj so tehtali, kaj se »splača« ter kakšne so zanje ugodne in neugodne posledice ene ali druge izbire.

URE NAMENJENE RAZLAGI IN SPOZNAVANJU TEMELJNIH POJMOV VEROVANJA

Uvodne tri ure pripravi učitelj. Njihov cilj je, da dijaki razumejo in znajo s svojimi besedami na kratko pojasniti izbrane pojme v povezavi z verovanjem, kot so npr. pojmi:

človek kot verujoče bitje; vera in religija; praznoverje; bog, Bog in božanstvo; simboli; obredi ...

Učitelj pri tem uporabi didaktične načine, ki omogočajo aktivno sodelovanje dijakov. Pri razlagi vključuje avtentične primere in usmerja dijake, da ob primerih sami oblikujejo zaključke in povzetke. Te pa nato učitelj sistematizira in shematizira.

Skupna značilnost vseh treh let takega načina pouka je velika začetna zmeda oz. vse-enost med dijaki. Izkaže se, da dijaki v povezavi z vero in verovanjem precej mešajo pojme. Tudi dijaki, ki so intenzivno vključeni v življenje verskega občestva, imajo težave z jasno definicijo pojmov in njihovim razločevanjem. Izkaže pa se, da taki dijaki poznajo osnovne pojme, ki jih je mogoče hitro pojasniti in poglobiti. Pri nevernih dijakih, še bolj pa pri dijakih, ki so prekinili z versko prakso, pa je opaziti močan odmev predsodkov, ki so v širši družbi prisotni na račun izpovedovanja vere, še zlasti katoliške.

OBLIKOVANJE KRITERIJEV ZA ANALIZO POSAMEZNE VERSKE SKUPNOSTI

Sledijo ure pouka, katerih cilj je oblikovati od šest do osem kriterijev, na osnovi katerih se bo spoznavala in analizirala vsaka izbrana veroizpoved. Proces temelji na predznanju dijakov in na upoštevanju njihovih predhodnih izkušenj z različnimi primerjavami.

Pomembno je, da se dijaki strinjajo glede kriterijev oz. njihove vsebine. Zato se potrudimo vsak kriterij dokaj natančno opisati in zapisati, kaj pri njem opazujemo, kaj nas zanima.

Zanimivo je opazovati začetno zagnanost dijakov, ko bi najraje kar vsako podrobnost postavili za kriterij. Že ob majhnih spodbudah in izzivih pa so sposobni videti ujemanja. Posebej dragocen je korak, ko dijaki ugotovijo, da za dobro določitev kriterija ni dovolj samo naštetih nekaj stvari, ampak je treba poskusiti razumeti, kaj bomo z zbiranjem oz. preverjanjem podatkov pridobili za celotno sliko o neki veroizpovedi. Pri tem se dijaki urijo tudi v razlikovanju bolj od manj pomembnega.

Ob koncu tega procesa se dijaki razdelijo v delovne skupine, v katerih bodo analizirali katoliško vero pod vidikom določenega kriterija. Vsaka skupina ima možnost, da najprej ugotovi, če se lahko poistoveti z vsebino kriterija in ga po potrebi lahko še popravi.

V letošnjem šolskem letu smo v enem od oddelkov oblikovali naslednje kriterije: zgodovina in razširjenost po svetu, kaj verujejo, simboli, prazniki, obredi, morala in svete knjige.

Naj kot primer navedemo še, kako smo v tem oddelku definirali vsebino kriterija »morala«. Zapisali smo: Ta kriterij smo izbrali, da bi izvedeli več o ureditvi odnosa človek – človek in človek – stvari v veri. Izvedeti želimo več o pravilih, vrednotah, zapovedih in kaznih, po katerih se verniki ravna. Spoznati želimo tudi pravila za življenje vernikov, ki jih verstvo predpisuje. Zanima pa nas tudi pogled verstva na človeka, zlasti na kakšno mesto postavljajo družino.

ANALIZA KATOLIŠKE VERE IN CERKVE PO VSAKEM KRITERIJU POSEBEJ

Sledi 14 dnevno obdobje, v katerem dijaki v skupinah doma pripravljajo analizo katoliške veroizpovedi in Cerkve po posameznih kriterijih. Učitelj je skupini dijakov na voljo za posvet. En posvet v procesu priprave predstavitve je pričakovan. Svetovano

je (ni pa obvezno), da najprej pripravijo osnutek predstavitve in se o njem posvetujejo z učiteljem.

Ravnanje dijakov je različno. Nekateri dejansko upoštevajo nasvet: pripravijo osnutek, ga preverijo z učiteljem in nato dokončajo predstavitev. Nekatere skupine oblikujejo že dobršen del predstavitve in nato pridejo na posvet. Nekatere skupine pa pripravijo celotno predstavitev ter jo dajo v pregled z vprašanjem: »Ali bi vi še kaj dodali?« Opísano ravnanje dijakov nakazuje, kako imajo nekateri dijaki težave z razumevanjem drugačne vloge učitelja. Zlasti slednji ga težko razumeje kot partnerja pri iskanju znanja. Zanje je učitelj predvsem zakladnica znanja in ocenjevalec njihovega dela.

Učitelj se trudi, da dijakom pri posvetovanjih ne bi preveč sugeriral oz. določal podatkov, ki naj jih predstavijo. Prizadeva si predvsem skupaj z dijaki preverjati, če zbrani podatki in nameravana predstavitev ustrezajo tistemu, kar so v razredu zapisali kot vsebino posameznega kriterija.

Dijaki nato zbrano gradivo in svoja spoznanja predstavijo v razredu. Posebej poudarjamo, da ne gre za referat, ampak za predstavitev. To pomeni, da so poleg točnosti samih podatkov pomembne tudi druge komponente predstavitve v razredu. Te so:

- posvetovanje z učiteljem v času priprave,
- ustreznost predstavljenega glede na vsebino kriterija,
- ponazoritev oz. predstavitev,
- nastop dijaka,
- aktivna vključitev razreda v predstavitev,
- pravočasnost priprave,
- splošni vtis,
- priprava povzetka za primerjalno tabelo.

Te komponente predstavitve v razredu so tudi predmet ocenjevanja.

Pri teh predstavitvah učitelj prevzame zelo različne vloge, ki se med seboj dopolnjujejo. Tako je učitelj:

- usmerjevalec poteka učne ure, garant stabilnosti in varnosti v smislu tehnične izpeljave ure;
- oseba, ki sodeluje v debati;
- strokovni svetovalec, na katerega se včasih dijaki obrnejo kar med predstavitvijo, da jim pojasni kakšno vsebinsko zagato, v kateri se znajdejo. Zlasti pa se nanj obračajo za pojasnila obračajo, kadar kot metodo vključevanja razreda uporabijo debato.
- ocenjevalec, ki po predstavitvi dijakom poda opisno oceno njihovega nastopa.

V zvezi s predstavitvami velja omeniti, da so zelo pestre. Večina jih je nadpovprečnih – so kvalitetni nastopi pred skupino, ki vključujejo posredovanje ustreznih podatkov in vključevanje sošolcev preko zanimivih dinamik. Nekatere predstavitve pa so prave male mojstrovine javnega nastopa, skupinskega dela in skupinske dinamike, na primer posneti predstavitveni filmi, odlične prezentacije ...

Po končani predstavitvi vsaka skupina odda kratek povzetek, ki ga uvrstimo v ustrezno okno velike primerjalne tabele.

OBISKI RAZLIČNIH VERSKIH SKUPNOST

Potem ko dijaki ob izbranih kriterijih opišejo katoliško vero in Cerkev, se v manjših skupinah podajo na obisk k različnim drugim verskim skupnostim. V zadnjih letih smo obiskali adventiste, budiste, skupnost Hare Krišna, Jehove priče, muslimane, Šolo zlate-ga rožnega križa, skupnost Bahai in Judovsko skupnost.

V pripravi na obisk izpeljemo simulacijsko uro, pri kateri se dijaki preizkusijo in urijo v sposobnosti iz pripovedi izluščiti podatke, ki spadajo k določnemu kriteriju. Ta simulacijska ura poteka tako, da učitelj nastopa v vlogi predstavnika namišljene verske skupnosti, npr. »Vernikov rdečega vozička«. Vsak dijak dobi na listu tabelo z izpisanimi kriteriji, da si vanjo lahko zapisuje podatke, ki jih je slišal. Na koncu imajo dijaki možnost postavljanja vprašanj. Nato pa se v skupinah posvetujejo in preverjajo, katere podatke so zaznali in pod kateri kriterij so jih uvrstili. Enak list s tabelo dijaki dobijo tudi ob dejanskem obisku verske skupnosti.

Na obisku dijake spremlja učitelj, ki nima posebej aktivne vloge, razen prve vzpostavitve stika med dijaki obiskovalci in predstavniki verske skupnosti.

PREDSTAVITVE POSAMEZNE VERE PO VSEH KRITERIJIH

Po obisku verske skupnosti dijaki doma pripravijo njeno predstavitev za svoje sošolce. Pri tem si pomagajo še z drugimi viri, da dopolnijo manjkajoče podatke. Tudi pri pripravi te predstavitve je učitelj dijakom na voljo za posvetovanje, pomoč in usmerjanje.

Pri predstavitvi verske skupnosti v razredu se od dijakov pričakuje upoštevanje enakih elementov kot pri predstavitvi katoliške vere in Cerkve. Tudi ocenjuje se na enak način.

IZDELOVANJE VELIKE PRIMERJALNE TABELE IN PREVERJANJE ZNANJA

Po predstavitvi dijaki oddajo kratek povzetek, ki se vnese v veliko primerjalno tabelo, in sicer tako, da se ob vsakem kriteriju za vsako versko skupnost vpiše nekaj ključnih besed oz. ključnih stavkov.

Ko je tabela izpolnjena, sledijo ure kritičnega soočenja in primerjave različnih verskih skupnosti. Pri tem skušamo ovrednotiti posamezne kriterije, jih primerjati zlasti v odnosu do katoliške vere in Cerkve ter v odnosu do ključnih dejavnikov verovanja, ki so bili predstavljeni na začetku šolskega leta.

Vsak dijak je na koncu povabljen k osebni refleksiji o vrednosti verovanja in svojem odnosu do vere oziroma Cerkve. Pri tej refleksiji pogosto pride na dan ugotovitev, da dijaki srednje dobro poznajo katoliško vero. Od drugih ver pa do obiska poznajo le tiste njihove značilnosti, ki so v javnosti večkrat omenjene in še te tako, da so iztrgane iz konteksta.

V dosedanjem dveletnem izvajanju pouka na ta način, je ob koncu med dijaki prevladalo mnenje, da katoliška vera »niti ni tako slaba« in da je »še kar logična«.

Močne in šibke točke takega načina pouka VIK

Tak način pouka je privlačen in zanimiv. Res je, da pri njem ne sodelujejo vsi dijaki enako intenzivno. A velika večina jih v tak pouk vложи veliko več osebne zavzetosti, kot bi jo pri »klasičnem« pouku. Na drugi strani pa tak pouk zahteva tudi veliko energije.

Dosedanje izkušnje kažejo, da so močne točke tega pouka naslednje:

- za dijake je pouk bolj zanimiv, kar prepoznavajo tudi sami;
- dijaki so pri pouku aktivni;
- velika interakcija med učiteljem in dijaki, ki so skupaj v vlogi raziskovalca – vzpostavlja se partnerski odnos;
- več je možnosti za neposredno izmenjavo mnenj in stališč: po predstavitvah se velikokrat razvijejo pogovori, pri katerih dijaki izražajo osebna mnenja in dvome o svoji veri, postavljajo pa tudi številna vprašanja, tako da se pogovor le redkokdaj konča ob zvonjenju šolskega zvonca;
- pri dijaki se vzpostavlja pozitiven odnos do verovanja nasploh, predvsem pa do katoliške vere in Cerkve, saj so sami njeni raziskovalci in niso pod vtisom, da jih nekdo (odrasli, učitelj) skuša »prisiliti v katoliški prav«;
- ob obiskih verskih skupnosti dijaki zaznavajo pomembnost in moč pričevanja: gostitelji namreč o svoji veri pripovedujejo z velikim navdušenjem, za katerega verni dijaki iskreno priznavajo, da jim ga manjka;
- dijaki spoznavajo druge vere in verske skupnosti iz prve roke, v neposrednem stiku.

Kot šibke točke takega načina pouka pa lahko navedemo:

- vsi tako dijaki kot tudi učitelj imajo več dela kot pri »klasičnem« pouku;
- potrebnega je več časa;
- obstaja nevarnost površnosti pri predstavljanju dejstev;
- nekateri dijaki se ne potrudijo dovolj in nalogo opravijo »samo, da je«;
- učitelj ima veliko dela z organizacijo in mentorskimi pogovori z dijaki.

Presenečenje nenapovedanega preverjanja znanja

Ob koncu lanskega šolskega leta sem v vseh treh oddelkih izvedel nenapovedano pisno preverjanje znanja. Zvestno nisem preverjal poznavanja podrobnih podatkov (npr. letnica rojstva pomembne osebe v neki veri), saj je jasno, da se je to treba naučiti. Preverjal pa sem poznavanje temeljnih značilnosti neke vere oz. verske skupnosti, in sicer glede na kriterije, ki so nam bili v pomoč pri spoznavanju verskih skupnosti. V vseh treh oddelkih je bil rezultat vseh dijakov višji od 70 %, kar štejem za zelo velik uspeh in dokaz, da avtentični pouk prinaša rezultate in vpliva na proces učenja in usvajanja učne snovi.

Žal pa v minulih dveh letih nisem posvetil posebne pozornosti spremljanju učinkov učenja učenja. Drugače rečeno: nisem meril, če se dijaki zaradi takega načina pouka

znajo kaj bolje učiti. Posamezni dijaki pa so mi kasneje povedali, da so primerjavo različnih stvari glede na postavljene kriterije uporabili pri izdelavi seminarske naloge za maturo. Prav tako so nekateri dijaki povedali, da jim je opisna ocena njihovega nastopa pred razredom pomagala pri izboljšanju »nastopa« pri ustnem spraševanju. Menim, da te povratne informacije lahko štejem za uspeh učenja učenja. Seveda pa bi to moral še podrobneje spremljati in ovrednotiti.

Osebno mnenje

Ob koncu te predstavitve želim poudariti, da **se splača**. Subjektivna ocena je, da tako dijaki kot tudi jaz pri takem načinu pouka uživamo. Vsi skupaj se počutimo zelo svobodne in ustvarjalne. Pogovori z dijaki v vseh fazah pouka so pogosto priložnost, da iz vloge učitelja prestopim v vlogo pričevalca in oznanjevalca. Če sem v prejšnjih generacijah ob »klasičnem« pouku pogosto poslušal ugovore na račun katoliške vere in Cerkve, češ »drugi imajo to boljše«, pa sedaj večkrat slišim vzklík, ki sem ga že prej omenil: »Ma saj potem pa je pri nas še najboljše.«

Upam, da je tak način pouka moj majhen prispevek pri uresničevanju poslanstva katoliške gimnazije.

SPODBUDE

Na koncu želimo še enkrat povzeti ključne ugotovitve prispevkov in obenem iz njih (kjer je to mogoče) izluščiti tudi spodbude za nadaljnje korake. Menimo, da je simpozij prinesel veliko bogastvo spoznanj in izkušenj, ki nas lahko vnamejo za nove izzive in sooblikujejo naše delovanje na področju katoliškega šolstva ter vzgoje in izobraževanja v prihodnje.

DR. ETIENNE VERHACK: PREDSTAVITEV KONGREGACIJE ZA KATOLIŠKO VZGOJO IN DOKUMENTA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE DANES IN JUTRI

Učitelji na katoliški šoli, pa tudi vsi, ki so jim krščanske vrednote blizu, lahko navdih za svoje delo iščejo v cerkvenih dokumentih. Leto 2015, ko obeležujemo okrogli obletnici izdaje dveh ključnih dokumentov o vzgoji in izobraževanju, ki sta jih izdala Kongregacija za katoliško vzgojo in pokojni papež Janez Pavel II., je primerna priložnost, da osvežimo prebrano ali pa sploh prvikrat sežemo po kakem takem dokumentu. Posebno pozornost zasluži tudi zadnji dokument omenjene kongregacije, saj obširno razloži številne izzive, s katerimi se soočajo vzgojno-izobraževalne ustanove danes.

MARKO WEILGUNY: RAZISKAVA O STANJU KATOLIŠKEGA ŠOLSTVA V SLOVENIJI 2014

Leto po mednarodnem simpoziju, novembra 2015, bo v Vatikanu svetovno srečanje predstavnikov, ki so tako ali drugače povezani s področjem katoliškega šolstva. Analize stanja po posameznih državah, ki bodo služile za izhodišče srečanja, so bile opravljene in poslane v Vatikan. V Sloveniji smo poleg tega organizirali še mednarodni simpozij. Naslednji korak je, da si tudi na podlagi ugotovljenega zastavimo skupne smernice oz. cilje za prihodnost. Ustvarjalci in ključni akterji katoliških šol v Sloveniji so povabljeni, da se sestanejo in tako nadaljujejo plodne pogovore s simpozija. Kot je pokazala raziskava, konkretnih izzivov ne manjka.

DR. ROMAN GLOBOKAR: IDENTITETA KATOLIŠKIH ŠOL MED TRADICIJO IN NOVOSTJO

Katoliške šole si morajo zastaviti vprašanje, v kolikšni meri so zmožne krmariti med nevarnostjo zapiranja pred svetom na eni in nevarnostjo podrejenosti svetu na drugi strani. Ali si katoliška šola upa razpeti jadra in pluti na odprto morje, kjer nas bodo drugi prepoznali kot merodajnega sogovornika pri vzgoji in izobraževanju? Katoliške šole se zavedajo svojega poslanstva, ki nikakor ne sme biti samo ohranjanje pridobljenega statusa, temveč iskanje konkretnih odgovorov na aktualna vprašanja.

PROF. DR. CARLO NANNI: KRŠČANSKO IZROČILO IN POUČEVANJE

Vzgoja je v današnji tehnizirani ter v učinkovitost in uspešnost usmerjeni družbi nujni spremljevalec izobraževanja. Izobrazba nas mora navdihniti, da postajamo boljši ljudje. Ni dovolj, da mladi zadostijo visokim pričakovanjem staršev in učiteljev, temveč se mo-

rajo ob tem tudi počutiti sprejete v celoti. Pri tem je ključna skupnost, v kateri so učitelji pedagogi po strokovni in življenjski plati, učenci pa lahko v polnosti razvijajo svoje mnogotere talente. Krščanska antropologija oz. humanizem govori o sinovskem odnosu, ki temelji na vzajemnosti med Bogom in Kristusom.

MSGR. JIM CASSIN: IDENTITETA KATOLIŠKE ŠOLE

Ko nam ne uspeva, da bi spravili življenje z vrednotami, v katere verjamemo, takrat je prav, da se vrnemo k izviru. Tam najdemo neskaljeno lepoto sporočila, ki odseva v mnogoterih stvaritvah človeštva. Če so čudovite stvaritve človeških rok, koliko več je vreden sam človek, ki ga je ustvaril Bog! Zato vse, kar danes v svetu odmika pogled od pristne človekove lepote in ustvarjalnosti, zavaja in degradira posameznika, še posebej mladega. Ali smo z evangelijskim sporočilom prisotni tam, kjer nas mladi najbolj potrebujejo?

PROF. DR. IVAN ŠTUHEC: POLOŽAJ KATOLIŠKEGA ŠOLSTVA V KONTEKSTU SLOVENSKE ŠOLSKE POLITIKE: OVREDNOTENJE IN PERSPEKTIVE

Katoliško šolstvo v Sloveniji se še vedno bori z različnimi predsodki na svoj račun. Razprave na ideološki ravni vodijo v mnoge nesporazume. Premik od zelo omejenega razumevanja avtonomije kot avtonomije prostora k avtonomiji osebe, je mogoče zaznati v obdobju zadnjih petnajstih letih. Vendar ta pozitivni premik še vedno ne predstavlja tistega razumevanja tega pojma, ki bi vključeval celovit razvoj človekove osebe in posledično prispeval k premiku od ideoloških k pedagoškim predpostavkam v šolski politiki. Do spremembe bo prišlo, ko bomo pripravljeni na dialog. Tega v Sloveniji še čakamo.

LUIGI FERE: KATOLIŠKO ŠOLSTVO V ITALIJI

Položaj katoliških šol v Italiji je težaven. Izvajanje javnega programa jim namreč še ne omogoča izenačenega statusa z javnimi šolami. Zato se v zadnjih letih borijo z upadom vpisa, pa tudi nasploh vlada klima, ki v katoliških šolah, kjer se vzgaja celostno, ne vidi dodane vrednosti. Na drugi strani pa Cerkev na to odgovarja z jasno vizijo vzgojnega poslanstva teh šol. Ne glede na neugodne zunanje okoliščine, so katoliške šole še vedno kraj, kjer vladajo vrednote, utemeljene na osebnih odnosih.

GUY VERZELE: IZKUŠNJA VEČKULTURNOSTI V KATOLIŠKI ŠOLI V FLANDRIJI, BELGIJA

Primer katoliške srednje šole Bernarduscollege iz mesta Oudenaarde v flamskem delu Belgije kaže lastnosti moderne, v prihodnost usmerjene šole. Svojim dijakom ponujajo vrsto mednarodnih izmenjav, s katerimi ti pridobijo edinstvene izkušnje za življenje. Gre za posledico projekta, s katerim so želeli okrepiti identiteto šole in pri tem prišli do zaključka, da želijo biti predvsem dialoška šola, ki svojo katoliško identiteto postavlja v vedno nove kontekste. Pletenje mreže mednarodnih izmenjav bi še bolj utrdilo vezi med katoliškimi šolami, zato predlagajo konkreten skupni projekt.

JOSIP KRPIČ: IZZIVI IN POSLANSTVO KATOLIŠKIH ŠOL V BOSNI IN HERCEGOVINI

Po vojni vihri se katoliško šolstvo v Bosni ni začelo samo obnavljati, temveč tudi prenavljati. Po dvajsetih letih se kažejo prvi rezultati teh prizadevanj. Tako sedem katoliških centrov gradi enoten sistem s skupnimi značilnostmi in vizijo. Omenjeni sistem katoliških šol je pričel tudi s prenovo učnih načrtov in programov, kar je še en dokaz več, koliko poguma je v ustvarjalcih katoliškega šolstva v Bosni. Kljub težavam z uradnim priznanjem programov, nadaljujejo z dobrimi praksami, ki jih enoten sistem prinaša. Katoliške šole pa so vedno pripravljene svoje sadove deliti z drugimi.

DR. NIKO TUNJIĆ: KATOLIŠKO ŠOLSTVO NA HRVAŠKEM: STANJE IN IZZIVI

Enakovrednost katoliških šol s državnimi se je na Hrvaškem uresničila šele po padcu komunizma. Predvsem je blagodejno to, da so šole, ki izvajajo javne programe tudi finančno izenačene. Izzivov za katoliške šole danes je več, za osrednjega pa lahko štejemo gradnjo mostov med vlogama šole kot institucije na eni strani in skupnosti na drugi. Izpolnjevanje nalog in obveznosti, ki so predvidene, predstavlja namreč samo okvir, znotraj katerega je potrebno ustvariti vsebino in jo napolniti s skrbjo za človeka in medsebojnimi odnosi. Če nas prvo zavezuje k temu, da ne delamo napak, pa nas drugo kliče k temu, da dosegamo višje cilje, za katere je človek ustvarjen.

PÉTER ANDRÁSFALVY: KATOLIŠKO ŠOLSTVO NA MADŽARSKEM: STANJE IN IZZIVI

Katoliško šolstvo na Madžarskem je skozi zgodovino pokazalo mnoge različne obraze. Od tega, da je imela Cerkev monopol nad šolstvom, da ga je boleče izgubila oz. ji je bil s silo odvzet, vse do tega, da poskušajo biti katoliške šole spet edino zavetje pred razpadajočo družbo. Cistercijska šola Nagy Lajos na temeljih tradicije sv. Bernarda ponuja mladim možnost celostnega razvoja osebnosti. Duhovno življenje predstavlja pomemben vidik v vsakdanjem šolskem življenju, prava mala posebnost pa je, da ima šola v lasti kmetijo. Samo predstavljamo si lahko, kaj pomeni, ko dijaki sami pripravijo zemljo za obdelovanje, skrbijo za živali in se na koncu veselijo pridelkov in drugih dobrot, ki so jih sami ustvarili.

MAG. GREGOR CELESTINA: VZGOJNI NAČRT V KATOLIŠKIH ŠOLAH

Pluralen in globaliziran svet zahteva od mladostnika, da nenehno izbira. Potrebuje prostor, v katerem bo lahko izoblikoval temelje lastne identitete in kriterije, na podlagi katerih bo presojal. V primerjavi z javno šolo je katoliška šola v prednosti, saj ima bolj jasno oblikovana izhodišča za svoj vzgojni načrt. Vzgojna načela, kot so jih izoblikovali v Zavodu sv. Stanislava so sledeča: oblikovanje celostne osebnosti, smiselnost in življenjskost znanja, inovativnost in ustvarjalnost, svoboda in odgovornost, pravičnost in poštenost, zaupanje in dialog, empatija in skrb za šibkejše, odprtost za vse, graditev skupnosti ter plemenitost in odličnost.

LIDIJA HAMLER: KATOLIŠKI DIJAŠKI DOMOVI – ŠOLA ZA ŽIVLJENJE

V katoliških dijaških domovih je v središču vzgoje in izobraževanja človek kot celostna osebnost v svoji telesni, čustveni, intelektualni, družbeni, socialni in duhovni razsežnosti. V zaupanju in dialoški odprtosti je dijaški dom privilegiran prostor socializacije in nove evangelizacije. Vzgojno-izobraževalno delovanje se odvija v skupnosti doma in vzgojnih skupin, v katerih je vsak mladostnik sprejet kot dragocen in edinstven. Ključnega pomena je vloga vzgojitelja, ki s svojim zgledom in znanjem spodbuja mladostnike, da postanejo protagonisti svojega življenja.

PETER POLC: POSEBNOST SALEZIJSKE PEDAGOGIKE

Po don Boskovem zgledu avtoriteta vzgojitelja temelji na njegovi asistenci oz. navzočnosti med mladimi. Vzgojitelj to temeljno držo uresničuje s tem, da živi z mladostniki njihovo življenje in diha vrednote, ki jih mladi še ne dosegajo. Posledica navzočnosti med mladimi, ki jo predpostavlja don Boskov preventivni sistem, je tudi boljše poznavanje mladih. Tako poznavanje pa nudi ustrezen temelj, na katerem lahko vzgojitelj gradi. Pri tem so zelo pomembni tudi pristni odnosi, za katere so značilni ljubezen, vera in zaupanje. Letos, ko praznujemo 200-letnico rojstva ustanovitelja salezijancev, je primerna priložnost za poglobitev aktualnosti tega sistema.

MSGR. SLAVKO REBEC: UVAJANJE SODOBNIH PEDAGOŠKIH PRISTOPOV PRI RELIGIJSKEM POUKU

V predmetniku katoliških gimnazij v Sloveniji je največja posebnost predmet vera in kultura. Z avtentičnim poukom, ki ga izvajajo na Škofijski gimnaziji Vipava, se predmet ne zapira v šolsko okolje, temveč gre naproti konkretnemu življenju. Ta način pouka vključuje veliko samostojnega dela, dijakom pa ponuja več možnosti za izmenjavo mnenj. V okviru pouka dijaki obiščejo tudi druge verske skupnosti in se seznanijo z njimi. Dijaki raziskujejo samostojno, iščejo primerjave in oblikujejo zaključke, kar jim pomaga, da vzpostavijo pozitiven odnos do verovanja, predvsem pa do katoliške vere in Cerkve, in pri tem nimajo občutka, da jim nekdo vsiljuje »katoliški prav«.

SKLEPNA IZJAVA

Ob zaključku mednarodnega simpozija z naslovom »Poslanstvo katoliških šol – odgovor na sodobne izzive« smo udeleženci na zadnjem plenarnem zasedanju 28. novembra 2014 sprejeli naslednjo skupno izjavo:

Bogate izkušnje katoliških šol v tujini spodbujajo katoliško šolstvo v Sloveniji, da se v prihodnje še bolj povezuje med seboj in da je še bolj prepoznavno v slovenskem šolskem prostoru. Kot je v pozdravnem govoru izpostavil nadškof metropolit p. Stane Zore, naj bo v središču katoliške vzgoje in izobraževanja človek v svoji celovitosti. Poleg intelektualnega razvoja je treba spodbujati tudi čustveni, socialni, telesni, moralni in duhovni razvoj. Izrednega pomena za celostno vzgojo je vzgoja v skupnosti in za skupnost. V prihodnje želimo še več pozornosti posvetiti delu s pedagogi v katoliških šolah, da bi bili prežeti z evangelijskim duhom in da bi svoje delo opravljali kot osebno poklicanost. Osrednji vzor je oseba Jezusa Kristusa in njegova naklonjena drža do vsakega človeka. Prav evangelijski duh služenja in sprejemanja vsakega človeka predstavlja jedro identitete katoliških šol. Zato so vedno v odprtem in dejavnem dialogu s sodobnim svetom in se ne smejo zapirati v svoj geto. V namen medsebojnega mreženja in večje prepoznavnosti predlagamo, da se oblikuje internetni forum oz. blog, na katerem bodo predstavljeni primeri dobre prakse katoliških šol. Prav tako predlagamo, da se organizirajo izobraževanja, ki bodo spodbujala celostno pedagogiko in bodo namenjena učiteljem katoliških šol in tudi drugim zainteresiranim pedagogom. Primerno vstopno mesto za prebujanje presežne razsežnosti v človeku znotraj sodobne sekularizirane družbe udeleženci vidimo v umetnosti in odpiranju oči za lepo. Katoliške šole želimo biti ugodno okolje za celovito osebnostno rast vseh, ki so vključeni vanje, in stalna spodbuda za razvoj vsem ostalim. V smislu evangelijske pripovedi želimo biti sol in luč v tem svetu (Mt 5, 13–16).

UPORABLJENI VIRI

1. IZZIVI ZA KATOLIŠKO ŠOLSTVO

DR. ETIENNE VERHACK

»Dogmatična konstitucija o Cerkvi«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 129–204.

Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87.

»Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 570–667.

»Izjava o krščanski vzgoji«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 335–347.

Papež Frančišek, nagovor papeža Frančiška, angleški prevod dostopen na spletu: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/june/documents/papa-francesco_20130607_scuole-gesuiti.html (2. 2. 2015).

Papež Janez Pavel II, Apostolska konstitucija *Ex corde ecclesiae*, splet: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_15081990_ex-corde-ecclesiae.html (5. 2. 2015).

MARKO WEILGUNY

Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014.

2. VPRAŠANJE IDENTITETE KATOLIŠKIH ŠOL

DR. ROMAN GLOBOKAR

Alenka Šverc, Anton Jamnik (ur.), *Verski pouk na katoliških gimnazijah: učni načrt za predmet Vera in kultura*, Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca 2003.

»Bog pomaga maturantom«, v: *Delo*, letnik 53 (2011), št. 164 (18. julij), str. 24.

Hans Jonas, *Organismus und Freiheit: Ansätze zu einer philosophischen Biologie*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1973.

Martin Reisebrodt, *Die Rückkehr der Religionen: Fundamentalismus und der »Kampf der Kulturen«*, München: Beck 2000.

Papež Benedikt XVI, »Govor na Catholic University of America 17. 4. 2008«, splet: <http://publicaffairs.cua.edu/Releases/2008/PopeBenedictSpeech.cfm> (14. 11. 2014).

Papež Frančišek, »Nagovor udeležencem plenarnega zasedanja Kongregacije za katoliško vzgojo v Vatikanu 13. februar 2014«, splet: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2014/february/documents/papa-francesco_20140213_congregazione-educazione-cattolica.html (14. 11. 2014).

Roman Globokar (ur.), *Verski pouk v slovenskih šolah: ovrednotenje in perspektive*, Ljubljana: Zavod sv. Stanislava 2010.

Roman Globokar, Gregor Celestina, »Poslanstvo katoliškega šolstva v Cerkvi in slovenski družbi«, v: Philip Mark Booth, *Družbeni nauk Cerkve in tržno gospodarstvo*, Celje: Celjska Mohorjeva družba 2014, str. 298–344.

Zygmunt Bauman, *Identiteta: pogovori z Benedettom Vecchijem*, Ljubljana: Založba / *cf. 2008.

PROF. DR. CARLO NANNI

Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87.

Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije 1996, splet: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?lang=sl> (2. 2. 2015).

JIM CASSIN

Avrelij Avguštin, *Izpovedi*, Celje: Mohorjeva družba 1978.

»Dogmatična konstitucija o Cerkvi«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 129–204.

Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, »Poročilo o stanju katoliškega šolstva v Sloveniji«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 89–143.

»Izjava o krščanski vzgoji«, v: *Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965)*, Ljubljana: Družina, 1995, str. 335–347.

Robert Barron: »7 Keys to the New Evangelization«, splet: <http://www.wordonfire.org/resources/lecture/7-keys-to-the-new-evangelization/2394/> (12. 11. 2014).

3. KATOLIŠKO ŠOLSTVO V EVROPI

DR. IVAN ŠTUHEC

France Bučar, *Rojstvo države*, Ljubljana: Didakta 2007.

Janez Krek (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport 1995.

Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2011 ali el. knjiga: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (20. 11. 2014).

Janko Kos, »Teze za kurikularno prenovo«, v: Andreja Barle Lakota et al. (ur.), *Kurikularna prenova*, Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet 1996, str. 25–27.

Magdalena Šverc, *Teoretična izhodišča za uvajanje religijske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem*, Ljubljana: Družina 2000.

LUIGI FERE

Commissione episcopale per l'educazione cattolica, la cultura e l'università, *La scuola cattolica risorsa educativa della chiesa locale per la società: nota pastorale*, Milano: Paoline 2014. Dostopno tudi na: http://www.lachiesaperlascuola.it/cc_i_new_v3/allegati/63699/Nota%20pastorale%20Scuola%20cattolica%20e%20Chiesa%20locale.pdf (2. 2. 2015)

Conferenza episcopale italiana, *Educare alla vita buona del Vangelo: orientamenti pastorali dell'Episcopato italiano per il decennio 2010–2020*, Verona: NOI Associazione, 2010. Dostopno tudi na: http://www.chiesacattolica.it/cc_i_new/documenti_cci/2010-11/12-3/Orientamenti%20pastorali%202010.pdf (2. 2. 2015) (op. ur.).

GUY VERZELE

Didier Pollefeyt, Jan Bouwens, »Framing the identity of Catholic schools: empirical methodology for quantitative research on the Catholic identity of an education institute«, v: *International Studies in Catholic Education*, letnik 2, št. 2 (oktober 2010), str. 193–211. El. verzija: <http://www.schoolidentity.net/docs/framing-the-identity-of-catholic-schools.pdf> (12. 11. 2014).

Eurypedia. *European Encyclopedia on National Education Systems. Belgium (Flemish Community)*, spleť: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Belgium-Flemish-Community:Overview> (12. 11. 2014).

Spleť: http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Belgium (12. 11. 2014).

Spleť: <http://www.bernarduscollege.be/over-school/missie-visie> (12. 11. 2014).

Spleť: <http://www.bernarduscollege.be/werking/internationalisering> (12. 11. 2014).

Spleť: <http://www.europeesplatform.nl/eloseducation/> (13. 11. 2014).

Spleť: <http://www.ond.vlaanderen.be/English/> (12. 11. 2014).

Spleť: <http://www.slovenia-heritage.net/sticna/eduhovnost.htm> (14. 11. 2014).

JOSIP KRPIĆ

Pavo Jurišić (ur.), *Nastavni plan i program za Gimnaziju*, Sarajevo 2005.

DR. NIKO TUNJIĆ

Anto Stojić (ur.), *Katolička škola pred izazovima društvenih promjena*, Rijeka: Grafrade 2003.

Joško Humar et al., *Ustav SFRJ: ustavi socijalističkih republika i pokrajina, ustavni zakoni, registar pojmova*, Beograd: Prosveta 1974.

Niko Tunjić, *Izazovi za obitelj i školu u 21. stoljeću*, Rijeka: Grafrade 2009.

Niko Tunjić, *Katolička škola u suvremenom svijetu*, Rijeka: Grafrade 2012.

Niko Tunjić, *Može li škola odgovoriti što društvo i obitelj ne mogu?* Rijeka: Grafrade 2014.

Niko Tunjić, »Obrazovanje i odgoj učitelja i ravnatelja katoličkih škola u Europi«, v: *Kateheza*, letnik 30, št. 1 (2008), str. 48–58.

Niko Tunjić, *Razvoj strategija i metoda odgoja*, Rijeka: Grafrade 2005.

Niko Tunjić (ur.), *Salezijanska škola u Europi*, Rijeka: Grafrade 1997.

Niko Tunjić, »Škola na Hrvatskem : pod komunizmom, v sedanjosti in o perspektivah za prihodnost«, v: *Didakta*, letnik 13, št. 74/75 (2003), str. 77–80.

Niko Tunjić, *Uloga roditelja, profesora i trenera u odgoju mladih u katoličkoj školi*, Rijeka: Grafrade 2007.

Niko Tunjić, »Veroučitelj kot sopotnik veroučencem«, v: *Bogoslovni vestnik*, letnik 69, št. 4 (2009), str. 493–507.

Odredbe biskupske konferencije, 2014.

Provedbeni ugovor između Biskupske konferencije i vlade Republike Hrvatske, 2011.

4. POSEBNOSTI KATOLIŠKE PEDAGOGIKE

MAG. GREGOR CELESTINA

Carlo Nanni, »Educazione«, v: J. M. Prelezio, C. Nanni (ur.), *Dizionario di scienze dell'educazione*, Rim: LAS 2008, str. 369–372.

Kongregacija za katoliško vzgojo, *Katoliška šola na pragu tretjega tisočletja*, splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_27041998_school2000_it.html (20. 11. 2014).

Kongregacija za katoliško vzgojo, *Verska razsežnost vzgoje in izobraževanja v katoliški šoli*, splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19880407_catholic-school_it.html (20. 11. 2014).

Kongregacija za katoliško vzgojo, *Vzgajati skupaj v katoliški šoli*, splet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20070908_educare-insieme_it.html (20. 11. 2014).

Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah. Življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 15–55.

»Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-F)«, v: *Uradni list RS*, št. 102 (2007), str. 13775 ali splet: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=83068> (20. 11. 2014).

LIDIJA HAMLER

Ana Kozina, »Spodbujanje čustvenega in socialnega učenja kot ena izmed možnosti doseganja kakovostnejšegaznanja«, v: Urška Štremfel, (ur.), *Učna (ne)uspešnost: pogledi, pristopi, izzivi*, Ljubljana: Pedagoški inštitut 2014.

Ivan J. Štuhec, *Veter v megli. Komentarji in predavanja, 2000–2012*, Ljubljana: Družina 2012.

Janek Musek, »Človek – nagnosko, socialno in duhovno bitje«, v: Zdenka Zalokar Divjak (ur.), *Vzgoja za smisel življenja*, Ljubljana: Educy 1998, str. VII–IX.

Janez Krek, Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2011 ali splet: http://www.belaknjiga2011.si/pdf/bela_knjiga_2011.pdf (15. 11. 2014).

Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: Vnema, ki se ponovno vrača«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*. Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 57–87.

Kongregacija za katoliško šolstvo, »Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah. Življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni«, v: Marko Weilguny, Tadej Rifel (ur.), *Katoliško šolstvo pred izzivi časov*, Ljubljana: Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva 2014, str. 15–55.

Knud Illeris, *The Three Dimensions of Learning*. Frederiksberg: Roskilde University Press 2004.

Olga Dečman Dobrnjič (ur.), *Dijaški domovi in neformalno izobraževanje*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo 2013.

Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev za srednje šolstvo, *Podatki z analizo za srednje šole in dijaške domove. XX. Strokovno srečanje ravnateljic in ravnateljev za srednje šolstvo. Portorož, 25.–26. november 2013*. El. knjiga: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/Publikacija/SS-MSSpodatki2-2013_CIP-1.pdf. (15. 11. 2014), Kranj: Šola za ravnatelje 2014.

Iljem Šćuka, *Šolar na poti do sebe*, Radovljica: Didakta 2007.

Vinko Skalar, »Kratka zgodovina domske pedagogike«, v: *Iskanja*, letnik 20 (2004), str. 15–130.

Vzgojni program za dijaške domove. Splet: <http://skupnost.sio.si/course/view.php?id=39> (15. 11. 2014).

»Zakon o organizaciji vzgoje in izobraževanja«, v: *Uradni list RS*, št. 12 (1996) ali splet: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/ro5/predpis_ZAKO445.html (15. 11. 2014).

PETER POLC

Bogdan Kolar, *Delo Družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*, Ljubljana: Katehetski center 1995.

Družba sv. Frančiška Saleškega. 24. vrhovni zbor, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1997.

Eugenio Ceria (ur.), *Memorie biografiche di Don Giovanni Bosco*, Torino: Societa Editrice Internazionale 1933 (14. knjiga).

Irena Piciga et al. (ur.), *Ulično delo: preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a*, Ljubljana: Salve 1998.

Janez Bosko, »Članom salezijancem«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, str. 213–229.

Janez Bosko, »Pismo iz Rima«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, Ljubljana:

Salezijanski inšpektorat 1991, str. 237–246.

Janez Bosko, »Preventivni sistem pri vzgoji mladine«, v: *Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega*, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1991, str. 230–236.

Janez Bosko, *Spomini na Oratorij svetega Frančiška Saleškega od 1815 do 1855*, Ljubljana: Salve 1996.

Konstitucije in pravilnik Družbe sv. Frančiška Saleškega, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1991.

Michel Foucault, *Vednost, oblast, subjekt*, Ljubljana: Krt 1991.

Robi Kroflič, »Eros in vzgoja«, v: *Sodobna pedagogika*, letnik 50 (1999), št. 2, str. 224–236.

Roger Burggraef, Jacques Schepens, *Emotionalität, Rationalität und Sinngebung als Faktoren christlicher Werterziehung. Eine Interpretation des pädagogischen Erbes Don Boscos für heute*, München: Don-Bosco-Verl. 1999.

Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov, Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije 1996, spleť: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?lang=sl> (2. 2. 2015).

Tone Ciglar, *Salezijanec vzgojitelj: Don Boskov preventivni vzgojni sistem*, Ljubljana: Salezijanski inšpektorat 1980.

Zdenko Kodelja, *Objekt vzgoje*, Ljubljana: Krtina 1995.

